

Міністерство внутрішніх справ України
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

К.Ю. Назаренко

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ
АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ
РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ**

Монографія

Дніпро
2018

Ухвалено до друку Вченою радою
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 20 вересня 2018 р.)

Рецензенти:

Удалова Л.Д. – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України Національної академії внутрішніх справ, директор інституту післядипломної освіти.

Чаплинський К.О. – доктор юридичних наук, професор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, завідувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії.

Назаренко К.Ю.
Н 19 Методика розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом : монографія / К.Ю. Назаренко – Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 172 с.

ISBN 978-966-916-645-6

В монографії з урахуванням сучасного стану розвитку криміналістичної науки та правоохоронної практики розглянуто криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Визначено поняття й елементи криміналістичної характеристики, окреслено способи і слідову картину злочинів, досліджено обстановку злочинного посягання та особу злочинця.

Розкрито особливості організації розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Досліджено особливості аналізу первинної інформації та обставини, що підлягають встановленню. Запропоновано алгоритми дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового та подальшого етапів розслідування.

Удосконалено організаційно-тактичне забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема, огляду і допиту підозрюваного, потерпілого та свідка. Досліджено особливості використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів вказаної категорії.

Для науковців, викладачів, курсантів, студентів та слухачів вищих юридичних навчальних закладів, ад'юнктів та аспірантів, працівників поліції, прокуратури, Служби безпеки України та адвокатури, усіх тих, хто виявляє інтерес до юридичної науки.

УДК 343.985.7:343.54

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ5

ПЕРЕДМОВА6

РОЗДІЛ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ

МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ.....9

- 1.1. Поняття та елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом9
- 1.2. Способи та слідова картина злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом21
- 1.3. Обстановка вчинення злочинного посягання 38
- 1.4. Характеристика особи злочинця 49

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ

МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ..... 60

- 2.1. Аналіз первинної інформації та обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом 60
- 2.2. Алгоритми дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового та подальшого етапів розслідування..... 69

РОЗДІЛ 3	
ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ.....	87
3.1. Організація і тактика проведення огляду	87
3.2. Тактика допиту підозрюваного, потерпілого та свідка.....	101
3.3. Особливості використання спеціальних знань	117
ВИСНОВКИ	127
БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ	128
ДОДАТКИ	150

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АПС	– Автоматизована інформаційно-пошукова система
ГУНП	– Головне Управління Національної поліції
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗМІ	– Засоби масової інформації
КК	– Кримінальний кодекс
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	– Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
ОГ і ЗО	– Організована група і злочинна організація
ОЗГ	– Організована злочинна група
ОЗУ	– Організоване злочинне угруповання
ОРЗ	– Оперативно-розшукові заходи
ОРД	– Оперативно-розшукова діяльність
ОМП	– Огляд місця події
СБУ	– Служба безпеки України
СОГ	– Слідчо-оперативна група
СІЗО	– Слідчий ізолятор
СРД	– Слідчі (розшукові) дії
НСРД	– Негласні слідчі (розшукові) дії

ПЕРЕДМОВА

В умовах розбудови України як правової і незалежної держави, інтегрування до Європейського співтовариства, виняткової політичної обстановки в державі, ускладнення криміногенної ситуації та постійних провокацій з боку різних осіб на півдні та сході України спостерігається зміна структури й характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. Внаслідок цього усе більшої актуальності набувають питання забезпечення основоположних прав і свобод людини та громадянина, її життя та здоров'я, моральних цінностей.

Кризові процеси в Україні, складне суспільно-політичне та економічне становище держави створили підґрунтя для суттєвого збільшення злочинів проти моральності, зокрема тих, що пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Так, за даними Генеральної прокуратури України, у 2014 р. вчинено 509 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 321 випадку було складено обвинувальні акти, у 2015 р. – 476 (обвинувальний акт – лише у 355 кримінальних провадженнях, у 2016 р. – 537 (обвинувальний акт – лише у 278 провадженнях), а за перший квартал 2017 р. – 122, з яких лише у 36 випадках особам повідомлено про підозру, що складає майже 40% проваджень.

Дедалі спостерігається збільшення кількості порнографічної інформації та можливість її використання телекомунікаційними мережами та мережами Internet. Все це свідчить про небезпечний характер поширення злочинів проти моральності та зумовлює потребу у посиленні боротьби з цими проявами, а також вжитті заходів з метою найбільш ефективного їх попередження та розслідування.

Окрім того, змінюється структура й характер злочинної діяльності, яка набуває ознак організованості. Дедалі частіше ці правопорушення вчинюють злочинні угруповання, які діють з чітко визначеною структурою й чітким розподілом функціо-

нальних обов'язків їх членів: від безпосереднього надання послуг інтимного характеру до загальної організації злочинної діяльності групи. Наявність корумпованих зв'язків в органах влади й управління та правоохоронних органах суттєво ускладнює швидке розкриття й розслідування вказаних злочинів та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

За даними Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України, суттєво збільшилася кількість нерозкритих злочинів, значно знизилась якість їх розслідування органами досудового слідства. За цих умов важливого значення набуває удосконалення слідчої діяльності, один із напрямів якої полягає у підвищенні ефективності проведення слідчих (розшукових) дій.

Зважаючи на це, криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, сьогодні потребує розробки й суттєвого оновлення. На необхідність розробки окремої методики розслідування цих злочинів вказали 92% опитаних слідчих.

При дослідженні зазначених проблем теоретичну основу монографічного дослідження становили праці вчених-криміналістів і процесуалістів України та близького зарубіжжя, які зробили значний внесок у розробку криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, зокрема роботи Ю. П. Аленіна, К. В. Антонова, Л. І. Аркуші, О. Я. Баєва, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. І. Вінберга, О. І. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, В. Г. Гончаренка, В. А. Журавля, В. П. Захарова, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, О. Н. Колесніченка, В. А. Колесника, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, Н. І. Клименко, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, С. І. Мінченка, В. О. Образцова, М. А. Погорецького, М. І. Порубова, Є. Р. Росинської, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, Р. Л. Степанюка, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила, Б. В. Щура, Н. Г. Шурухнова, О. О. Юхна, М. П. Яблокова та ін. Проблеми попередження й розслідування злочинів проти моральності досліджували у своїх роботах такі вчені, як

М. С. Дмитрієв, О. О. Дудоров, Д. Є. Кирюха, С. Г. Кулик, В. Ю. Мосяженко.

Втім, сьогодні комплексне дослідження методики розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, у контексті чинного Кримінального процесуального кодексу України та із урахуванням сучасних потреб правоохоронної практики не проводилося. Наведені обставини у своїй сукупності визначають актуальність окресленої проблематики, її наукову, теоретичну та практичну значущість.

РОЗДІЛ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ

1.1. Поняття та елементи криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

Розвиток методики розслідування тісно пов'язаний з узагальненням оперативної, слідчої і судової практики, аналізом матеріалів кримінальних проваджень та передового досвіду. Адже відомості про вчинений злочин є основою для проведення швидкого та ефективного його розслідування. Зважаючи на це, важливим елементом структури будь-якої окремої криміналістичної методики є криміналістична характеристика злочину. Деякі положення стосовно сучасного розуміння криміналістичної характеристики злочину, можна відшукати ще у навчальних виданнях та практичних посібниках для судових слідчих.

У розробку криміналістичної характеристики злочинів значний внесок зробили такі відомі науковці, як В. П. Бахін, Р. С. Белкін, Л. Г. Відонов, І. О. Возгрін, І. Ф. Герасимов, О. М. Колесниченко, В. О. Коновалова, О. В. Лускатов, С. П. Митричев, В. О. Образцов, М. В. Салтевський, М. О. Селіванов, В. Г. Танасевич, О. Г. Філіпов, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін.

Кожен із зазначених вчених намагався сформулювати власне визначення криміналістичної характеристики, а також наповнити її структуру відповідними елементами.

Починаючи розгляд окремих аспектів розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, слід звернутись до визначення основних наукових категорій, які структурували наше дослідження. Так, говорячи про значення криміналістичної методики, доречно згадати

висловлення В. П. Бахіна, що вона «...є засобом практичної реалізації положень (рекомендацій) криміналістичної техніки і криміналістичної тактики, бо поза реальними умовами розслідування конкретних злочинів немає їхнього застосування і використання» [13, с. 235].

Більшість вчених мають спільну думку стосовно наповнення поняття цієї наукової категорії. Так, В. Ю. Шепітько визначає криміналістичну методика як розділ науки криміналістики, який містить систему комплексних криміналістичних рекомендацій щодо виявлення, розслідування та профілактики окремих видів злочинів [116, с. 369].

На думку І. Ф. Пантелеєва, вона становить собою галузь (підсистему) криміналістики, містить засновані на законі криміналістичні рекомендації з розкриття конкретних видів (груп) злочинів, що здійснюється у формі кримінально-процесуальної діяльності [165, с. 19].

У свою чергу, Є. В. Пряхін зазначає, що криміналістична методика – це розділ криміналістики, що становить систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації і здійснення розкриття, розслідування та запобігання злочинам [149, с. 8].

Зі свого боку, М. П. Яблоков і О. Ю. Головін зазначають, що завданням методики розслідування окремих видів злочинів є озброєння слідчих необхідним для їх професійної діяльності науково-методичним комплексом знань та навичок з розкриття, розслідування і попередження окремих видів злочинів у різних слідчих ситуаціях, що виникають у процесі здійснення такої діяльності [242, с. 141]. Саме завдяки розробці на основі пізнання кримінальних закономірностей і створюється система найбільш дієвих методичних рекомендацій з розслідування окремих видів злочинів.

На нашу думку, найбільш чітким є визначення О. Г. Філіппова, який окреслив методика розслідування окремих видів злочинів як систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій з розслідування та попередження окремих видів і груп злочинів [105, с. 6]. Як бачимо, всі зазначені науковці конкретизують окрему методика з можливістю розслідування окремого кримінального правопорушення.

На підставі узагальнення наукових поглядів і підходів вчених щодо поняття й сутності окремих криміналістичних методик можна визначити, що методика розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, відноситься до видових.

Окремою складовою методики розслідування є криміналістична характеристика злочинів. Вона є відносно новою науковою категорією, яка введена у науковий обіг у 1960–1970 роки і з часом стала досить поширеною складовою окремих методик розслідування злочинів.

У той же час, досить значна кількість наукових досліджень не дає змогу встановити остаточне наповнення поняття криміналістичної характеристики злочинів, а також її сутності та елементів структури. Дискусії з цього приводу є одними з найбільш розповсюджених при розробці методик розслідування окремих видів злочинів. З огляду на неоднозначність цієї проблематики нами було вирішено опрацювати визначену наукову категорію та охарактеризувати її з огляду на об'єкт і предмет дослідження.

Говорячи про зазначену наукову категорію, О. Н. Колесніченко вказував, що до найбільш важливих положень, спільних для всіх окремих методик розслідування злочинів, належить загальна криміналістична характеристика даного виду злочинів [94, с. 10].

Розглядаючи поняття цієї наукової категорії, М. П. Яблоков криміналістичну характеристику визначав як динамічну систему відповідних взаємозалежних загальних й індивідуальних ознак злочину, які найяскравіше проявляються у способі та механізмі злочинного діяння, обстановці його вчинення й в окремих рисах особистості – його суб'єкта, дані якої мають важливе значення для розробки методів розслідування [243, с. 68].

Як бачимо, в даному визначенні вчений сформулював загалом і структуру криміналістичної характеристики, не звужуючи її до окремого словосполучення.

У такому ж ракурсі надав своє визначення і Л. Я. Драпкін, зазначивши, що це наукова категорія, у якій з достатнім ступенем конкретності описано типові ознаки й властивості події, обстановки, способу і механізму вчинення суспільно небезпечних діянь певної класифікаційної групи, процесу виникнення та

локалізації доказів, типових ознак особистості та поведінки винних, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів посягань [65, с. 17]. А вже зі свого боку В. П. Бахін, зменшивши словесне навантаження цього визначення, зазначив, що досліджувана наукова категорія складається з криміналістично значущих даних (котрі можуть сприяти розкриттю та розслідуванню злочинів), що утворюють систему, елементи якої мають закономірні взаємозв'язки [12, с. 178].

У свою чергу, І. Ф. Герасимов вказує, що криміналістична характеристика злочину має не тільки інформаційну роль, але й слугує фактичною базою для вирішення питань, що розглядаються в інших структурних елементах, зокрема:

1) відомості про способи вчинення злочинів, що надають можливість класифікації їх у методичних цілях та розробки окремих методик розслідування або диференціації методичних положень у рамках загальної методики;

2) висунення версій та планування досудового розслідування;

3) тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій [58, с. 8-10].

Дещо у іншому ракурсі Є. В. Пряхін визначає, що криміналістична характеристика злочинів – це заснована на практиці правоохоронних органів і криміналістичних досліджень модель системи зведених відомостей про криміналістично значущі характеристики ознак і виду, групи або конкретного злочину, яка має на меті оптимізувати процес розкриття та розслідування злочину [113, с. 255].

На нашу думку, застосування словосполучення «...заснована на практиці правоохоронних органів і криміналістичних досліджень» не має змістовного значення в цьому визначенні, адже досліджувана наукова категорія без зазначених основ не зможе існувати.

На думку В. Д. Берназа, криміналістична характеристика окремого кримінального правопорушення являє собою засновану на державних статистичних даних науково обґрунтовану систему узагальненої інформації та їх джерел про обставини, які були доказані, та інші, які мали значення для попередження, виявлення, розкриття, розслідування та судового розгляду злочинів зазначеної категорії [35, с. 17].

Як зазначає В. В. Лисенко щодо значення досліджуваної наукової категорії, вона «...має практичне призначення не лише у випадку встановлення типових зв'язків між її елементами. Вона може бути також ефективно застосована у діяльності слідчих органів за наявності нетипових особливостей окремих елементів чи зв'язків. Виходячи з наведеного, можна зазначити, що до змісту криміналістичної характеристики необхідно включати інформацію про злочини, яка має одиничні прояви. Такі нетипові прояви злочинної діяльності можуть мати поширення у майбутньому» [134, с. 234].

Проте, з цією думкою складно погодитися, оскільки у разі вчинення нетипових злочинів та відсутності сталих кореляційних зв'язків ускладнюється вирішення важливого завдання криміналістичної характеристики: побудова та перевірка слідчих (розшукових) версій в результаті проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та інших розшукових заходів.

Більш стисло визначення цього поняття надає Р. С. Белкін, говорячи, що це найбільш вірогідна модель події, яка як єдине ціле має практичне значення лише у тих випадках, коли встановлено кореляційні зв'язки і залежності між її елементами, що носять закономірний характер і виражені в кількісних показниках [98, с. 668]. Саме у даному випадку ми бачимо згадку про кореляційні зв'язки, встановлення яких і є основним завданням будь-якої криміналістичної характеристики.

У той же час, ми підтримуємо позицію Р. Л. Степанюка, що включати до її визначення як обов'язкової ознаки наявність статистично встановлених кореляційних зв'язків між елементами недоцільно, оскільки це суттєво звужує поняття, дозволяє ставити під сумнів можливість розроблення криміналістичних характеристик, а отже й існування цієї наукової категорії в понятійному апараті криміналістичної науки [213, с. 178].

Підсумовуючи, зазначимо, що, на нашу думку, криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, – це система взаємозалежних даних про криміналістично вагомні ознаки кримінального правопорушення, які сприяють його швидкому розкриттю і розслідуванню шляхом побудови та перевірки слідчих версій у результаті проведення запланованих слідчих

(розшукових) дій та інших розшукових заходів. Крім того, з огляду на окреслене можна дійти висновку, що криміналістична характеристика окремого виду чи групи злочинів є важливою складовою методики розслідування.

Продовжуючи розгляд окремих теоретичних питань розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, слід згадати про вчених, які досліджували в різних аспектах цю проблематику.

Зокрема, деякі питання були розглянуті в дисертаційних роботах таких вчених, як: А. В. Ландіна «Кримінально-правова охорона моральності в Україні» (Київ, 2005), В. В. Кузнецов «Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності» (Київ, 2013), В. Ю. Мосяженко «Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі» (Кривий Ріг, 2015), С. Г. Кулик «Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності» (Запоріжжя, 2016). З кримінально-правової точки зору це питання також розглядали А. В. Васильєв і О. В. Пироженко (тлумачення об'єктивної сторони злочину), а також А. А. Небитов (питання кримінальної відповідальності за вчинення досліджуваного правопорушення).

З огляду на визначені публікації можна дійти висновку, що більшість досліджень не містять комплексного аналізу особливостей розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, з урахуванням чинного кримінально-процесуального законодавства та нагальних потреб правоохоронної практики. Крім того, на думку 62% опитаних респондентів, нагальним є питання організаційно-тактичного забезпечення розслідування цієї категорії злочинів. Вказане ще раз зумовлює актуальність теми монографічного дослідження, його наукову, теоретичну та практичну значущість.

Крім визначення поняття криміналістичної характеристики злочинів, важливим питанням в розрізі цього дослідження є окреслення її структурних елементів. Як зазначає В. В. Тищенко, визначення складу елементів криміналістичної характеристики злочинів здійснюється на основі структури людської діяльності, охоплює суб'єкт, мету і мотиви, об'єкт (предмет), процес чи механізм (способи, знаряддя, засоби й ін.), результат [218, с. 60].

З цього приводу серед науковців триває не менш запекла полеміка.

Так, В. Г. Танасевич і В. О. Образцов у структурі криміналістичної характеристики окремого виду злочину виділяють такі шість елементів:

- спосіб учинення злочину;
- обстановка вчинення злочину;
- безпосередній об'єкт злочинного посягання;
- умови охорони його від злочинних посягань;
- обставини підготовки до вчинення злочину та приховання слідів, а також характеристика осіб, що його вчинили;
- особа злочинця, його поведінка до і після вчинення злочину [216, с. 97].

А вже В. Ю. Шепітько, додавши до цього переліку особу потерпілого та поділивши обстановку злочину на складові, серед елементів криміналістичної характеристики виділяє такі:

- спосіб злочину;
- місце й обстановка;
- час учинення злочину;
- знаряддя та засоби вчинення злочину;
- предмет злочинного посягання;
- особа потерпілого (жертви);
- особа злочинця;
- типові сліди злочину [234, с. 318].

Майже ідентичною є позиція і Н. С. Карпова, який визначив такі елементи криміналістичної характеристики:

- спосіб вчинення злочину;
- місце і обстановка;
- час вчинення злочину;
- знаряддя і засоби;
- предмет посягання;
- потерпіла особа;
- особа злочинця;
- сліди злочину (у широкому значенні) [89, с. 268-269].

Зі свого боку, О. Н. Колесниченко взагалі по-іншому окреслює структуру досліджуваної наукової категорії, а саме:

- особливості вчинення окремих видів злочинів;
- відомості про типові слідчі ситуації;

- основні напрямки досудового розслідування;
- можливі шляхи встановлення злочинця, тобто уся інформація, що має відношення для досудового розслідування [94, с. 9].

Як бачимо, навіть у наведених структурах відрізняється не тільки кількість елементів, але і їх характеристика. Доцільно з цього приводу навести позицію Є. Ф. Єрмоловича, який зазначав, що перелік елементів криміналістичної характеристики не може бути жорстким, суворо визначеним, однак він має відображати специфічні особливості та властивості конкретного виду (групи) злочинів; водночас до змісту криміналістичної характеристики не можуть входити будь-які елементи, що стосуються не самого злочину, а його розслідування [71, с. 180].

Продовжуючи, наведемо думку О. Р. Росинської, яка визначає такі елементи структури криміналістичної характеристики:

- характеристика типових способів учинення та приховання злочинів даного виду та інших обставин злочину;
- відомості про коло осіб, які причетні до злочинної події;
- характеристика особи потерпілого;
- опис типових обставин, що сприяли або перешкоджали зазначеним злочинам [174, с. 242].

До змісту криміналістичної характеристики Є. Ф. Єрмолович включає відомості щодо:

- способів вчинення злочину;
- обстановки (умов, місця, часу та ін.) вчинення злочину;
- використовуваних знарядь і засобів;
- обставин і умов, що сприяють учиненню злочину;
- особи злочинця; особи потерпілого;
- об'єкта й предмета злочинного посягання;
- мотивів та цілей злочину [71, с. 27-28].

У свою чергу, М. О. Селиванов виділяє розширений перелік елементів криміналістичної характеристики, систематизувавши їх на чотири групи за:

- об'єктом злочинного посягання (у т.ч. особи потерпілого);
- обставинами злочину (місце, час та спосіб вчинення);
- його наслідками (зміни в об'єкті злочинного посягання та оточуючої обстановки, в т.ч. сліди злочинця);
- об'єктивною стороною та особою злочинця [183, с. 56].

А вже М. О. Духно і Ю. Г. Корухов відносять до неї:

- характеристику вихідної інформації; відомості щодо системи механізму вчинення злочину (підготовка до нього, вчинення злочину, приховування слідів);

- окремі обставини вчинення злочину, що мають особливе значення для кримінального провадження;

- матеріальні наслідки злочину (матеріальні сліди, документи);

- відомості стосовно особи злочинця;

- відомості щодо обставин, які сприяли учиненню злочину [67, с. 14].

Отже, з використанням визначених позицій вчених, а також аналізу матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] далі визначимо перелік елементів, які виділені нами в системі криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва.

Центральним елементом будь-якої криміналістичної характеристики є спосіб вчинення злочину. Дане твердження висувається рядом авторів. Як доречно зазначає І. Ф. Герасимов, усі інші елементи так або інакше пов'язані з ним, хоча і мають самостійне значення. Тому у ході опрацювання визначених методик мають бути досліджені та виокремлені кореляційні зв'язки між способом та іншими структурними елементами криміналістичної характеристики [108, с. 347].

З огляду на вивчення матеріалів кримінальних проваджень можна констатувати, що спосіб вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва, має місце у 100% ситуацій. З огляду на це його вивчення не підлягає сумнівів.

У більшості наведених структур криміналістичних характеристик можна побачити у тому чи іншому вигляді такий елемент, як обстановку вчинення злочину. Деякі вчені (наприклад, Н. С. Карпов), поділяють її на місце і обстановку, а також час вчинення злочину [89, с. 268-269], інші одразу конкретизують змістовне наповнення цього елемента: умови, місце, час та ін. [71, с. 27-28].

Але у будь-якому випадку цей елемент має місце у наведених структурах криміналістичних характеристик.

Не є винятком і злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, оскільки обстановка їх вчинення дає можливість конкретизувати можливість проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі досудового розслідування, визначити місця знаходження типових слідів кримінального правопорушення. Тобто у важливості виділення цього елемента, на нашу думку, немає сумнівів. Оскільки злочини проти моральності, як й інші суспільно небезпечні діяння, є вчинками певних осіб, які вчинюються в конкретних умовах: у певному місці, в певний час, а також за окремих обставин.

Невідривним від способу і обстановки вчинення злочину є його «слідова картина». Наведені вище позиції вчених-криміналістів можливо і відрізняються визначеннями цього елемента, але його змістовні характеристики не змінюються. Тому що безпосереднє дослідження слідової інформації (матеріальної чи ідеальної) дає можливість працівникам поліції зібрати відповідну доказову базу для доведення вини підозрюваного.

Виходячи з наведеного, виділення слідової картини окремим елементом криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є безсумнівно необхідним. Крім того, вчинення зазначених кримінальних правопорушень в 100% ситуацій вирізняється вагомою кількістю слідів, що можна виявити в ході проведення окремих СРД та НСРД.

Важливим елементом, який не можна оминати увагою і не включити в цю структуру, є особа злочинця. Вчені-криміналісти вказують на те, що відомості про дану категорію включають в себе інформацію про особу невідомого злочинця за залишеними ним слідами як на місці події, в пам'яті очевидців, свідків, так і за іншими джерелами з метою встановлення напрямку і прийомів його розшуку і затримання [50, с. 84].

Завдяки її дослідженню можна скласти загальний портрет окремої групи осіб, серед котрих можна виявити підозрюваного. Крім того, характеристика цього елемента дає перспективу проводити окремі СРД, висувати певні версії тощо.

З іншого боку, як зазначає В. О. Маркусь, важливою також є інформація стосовно безпосередньо затриманого чи підозрюваного, тобто суб'єкта злочину. В даному випадку необхідно збирати дані не лише про ціннісні орієнтації, особливості антисуспільних поглядів, але і про те, яка інформація найбільш характеризує особу – суб'єкта злочину [147, с. 486]. Як бачимо, у будь-якому випадку інформація про особу злочинця, що зібрана у відповідний його «ймовірний портрет», надасть окремі переваги працівникам поліції в ході досудового розслідування.

Визначивши елементи, які, на наш погляд, необхідно включити в структуру криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, потрібно звернути увагу на ті, що в неї не можуть входити.

Так, науковці в наведених структурах виділяють «предмет злочинного посягання». В той же час, як зазначає М. Й. Коржанський, досліджуваний склад злочину є безпредметним [99, с. 105].

У свою чергу, П. П. Андрушко зауважує, що предметом злочину можуть бути не тільки матеріальні речі, але й інші явища об'єктивного світу (нематеріалізовані об'єкти – інформація, енергія), які мають зовнішній прояв чи можуть набути його і сприйматись органами відчуття людини [4, с. 34-35].

Відзначимо позицію А. А. Музики і Є. В. Лашука з приводу того, що оскільки предмет злочину є факультативною ознакою об'єкта злочину, відносити його до структури суспільних відносин чи об'єктивної сторони складу злочину видається некоректним [153, с. 105].

З позиції криміналістики надає визначення А. Ф. Волобуєв, який визначає зазначену категорію як сукупність відомостей про особливості предмета, що детермінують дії злочинців з підготовки, вчинення і приховування злочину, які, у свою чергу, пов'язані з утворенням певних слідів – джерел доказів [52, с. 43]. Можемо помітити, що навіть у розрізі криміналістичного дослідження цього елемента характеристики злочину розшукова потреба застосовування цих даних можлива під час дослідження способу вчинення злочину, обстановки, а також слідової картини.

Стосовно особи потерпілого, потерпілої сторони, жертви та інших визначень цього елемента криміналістичної категорії одразу слід вказати на те, що використання відомостей про неї не є необхідним для розслідування досліджуваного суспільно небезпечного діяння. Адже, як наголошує М. В. Сенаторов, потерпілий в одних складах злочину є обов'язковою ознакою, а в інших – необов'язковою [185, с. 103-104].

Тому, на нашу думку, є недоцільним виділення такого елемента, як особа потерпілого, оскільки відповідно до ст. 302 КК України злочин буде закінченим з моменту вчинення відповідних суспільно небезпечних дій (створення, утримання місць розпусти, звідництва). Тобто це ті кримінальні правопорушення, які, на думку вченого-соціолога Є. Шура, є добровільним обміном між повнолітніми персонами потрібними, але недозволеними законодавством товарами та послугами. В своєму дослідженні він визначає окремі особливості цих діянь, серед яких в ракурсі нашого дослідження необхідно виділити наявність факту обміну послуг (надання послуг інтимного характеру) на відповідне матеріальне заохочення [240, с. 268].

У цих випадках потерпілий на певному етапі розслідування буде відсутній. Адже у випадках вчинення цих дій особа, яка задовольнила свої сексуальні бажання, може взагалі бути невідновлена. Тобто особливістю досліджуваної категорії правопорушень є невизначено широке коло ймовірних потерпілих.

З цього приводу ми повністю поділяємо позицію С. Г. Кулика, який визначає, що особливістю злочинів проти моральності є невизначено широке (неперсоніфіковане) коло можливих потерпілих. Унаслідок цього за злочинами даної групи закріпився статус так званих «злочинів без жертв». Отже, особистість потерпілої особи не є характерним структурним елементом даної категорії злочинів. Таким чином, враховуючи вищезазначену обставину, більшу увагу в кримінологічній характеристиці злочинів проти моральності приділяємо даним про їх латентність (особливо природну) [126, с. 45].

Підсумовуючи, слід зазначити, що серед елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, можна виділити такі:

- 1) спосіб вчинення злочину;
- 2) обстановка злочину;
- 3) слідова картина;
- 4) особа злочинця.

Визначені складові характеризуються обов'язковою розшуковою спрямованістю, що надає можливість працівникам слідчих і оперативних підрозділів поліції проводити слідчі (розшукові) дії та висувати правильні слідчі версії під час досудового розслідування.

1.2. Способи та слідова картина злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

Новітній період розвитку суспільних відносин обумовив кількісне зростання злочинності. Удосконалюються різноманітні засоби, методи та прийоми її діяльності, виникає безліч організованих злочинних угруповань, злочинна діяльність яких забезпечується використанням сучасних новітніх технологій. У той же час, залишаються актуальними питання забезпечення основоположних прав та свобод людини, її життя та здоров'я, моральних цінностей. Важливим аспектом цього є попередження та розслідування злочинів проти моральності, зокрема тих, що пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Адаже за багатолітній період існування проституції як суспільного явища соціумом не визначено чіткого ставлення ні до неї, ні до повій, ні до конкретних заходів протидії «комерційному сексу».

Відповідно до положень Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами від 21 березня 1949 року її сторони повинні накладати «...кару на кожного, хто для вдоволення похоті іншої особи: зводить, умовляє або спокушає з метою проституції іншу особу, навіть за згодою цієї особи; експлуатує проституцію іншої особи, навіть за згодою цієї особи; ...утримує будинок розпусти чи управляє

ним або свідомо фінансує чи бере участь у фінансуванні будинку розпусти; здає в оренду або наймає будівлю чи інше місце, або частину такого, знаючи, що вони будуть використані з метою проституції третіми особами».

В той же час збільшення кількості порнографічної інформації, можливість використання телекомунікаційних мереж та Internet-ресурсів будь-якою особою в Україні, нестабільна ситуація в економіці, з одного боку, а також негативне становище у забезпеченні ефективної діяльності правоохоронних органів нашої держави, з іншого, призвели до зростання кількості випадків вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень.

Центральним елементом криміналістичної характеристики будь-якого злочину є спосіб його вчинення. Це пояснюється багатьма факторами. Зокрема, його дослідження в ході проведення окремих слідчих (розшукових) дій дозволяє встановити об'єктивну сторону кримінального правопорушення. Окрім того, встановлення окремих його складових дає змогу визначити причини та умови вчинення суспільно небезпечного діяння.

Можна погодитися з думкою Р. С. Белкіна, що спосіб учинення та приховування злочину, точніше – знання про нього, визначають шлях пізнання істини у кримінальному провадженні, тобто метод розкриття й розслідування [19, с. 805].

Говорячи про поняття способу вчинення злочину, слід розглянути відповідні твердження науковців з приводу цього поняття.

Загалом, спосіб С. І. Ожегов розглядає як дію або систему дій, які застосовуються при виконанні будь-якої роботи, при здійсненні будь-чого [161, с. 658].

Е. Д. Куранова, визначивши, що у зміст поняття способу вчинення можна включити дії з приховування злочину, надала таке поняття – це комплекс дій з підготування, вчинення, приховування злочину, який обраний винним відповідно з наміченою метою й тими умовами, у яких здійснюється злочинний задум [127, с. 165].

Як і попередній автор, у своєму дослідженні Г. Г. Зуйков визначає дану категорію як систему взаємообумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення

і приховування злочину, що пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки здійснення злочину [83, с. 9].

Як бачимо, зазначене поняття розширене обставиною використання відповідних знарядь і засобів скоєння суспільно небезпечного діяння.

З кримінально-правової й кримінологічної позиції досліджуване поняття розглядає В. Н. Кудрявцев, визначаючи спосіб здійснення злочину як сукупність прийомів, які злочинець використовує, реалізуючи свої наміри. Вчений зазначає, що у деяких випадках даний елемент визначає кримінально-правову норму і зумовлює караність діяння, зважаючи при цьому на небезпеку способу вчинення злочину для об'єкта зазіхання, частоту його реалізації на практиці та юридичну можливість криміналізації [124, с. 110].

На нашу думку, найбільш точно у криміналістичному плані визначення надали О. Н. Колесніченко і А. Н. Савченко, які спосіб вчинення злочину визначили як «...те, що характеризує дії злочинця при підготовці (підшукуванні місця, предмета посягання, підготовці знарядь і засобів, необхідних для здійснення злочинної мети, та ін.), вчиненні злочину і приховуванні його слідів» [12, с. 198], адже всі зазначені складові в різних аспектах повинні досліджуватись у кримінальних провадженнях.

На думку М. П. Яблокова спосіб вчинення злочину має таку структуру:

- триланкова, що складається з дій суб'єкта злочину до, під час та після учинення злочину;
- дволанкова, що включає у себе різноманітні комбінації елементів триланкової;
- одноланкова, що характеризує поведінку суб'єкта тільки під час одного злочинного діяння [241, с. 16].

Зі свого боку, Г. А. Матусовський поділяє їх на такі види:

- одноелементні, що складаються із дій без підготовки та приховування злочину;
- складні (двоелементні), які крім основного елемента включають дії з підготовки або приховування злочину;

– повні (триелементні), які включають підготовку, безпосереднє вчинення та приховування злочину [148, с. 213].

Найбільш вдала класифікація, на нашу думку, надана М. С. Уткіним, який визначив такі види способів:

– повноструктурні, або найбільш кваліфіковані: включають підготовку, вчинення й приховування злочинів;

– менш кваліфіковані, або відсічені, першого типу: включають учинення та приховування злочинів;

– менш кваліфіковані, або відсічені, другого типу: включають підготовку та вчинення злочинів;

– некваліфіковані, або спрощені, які складаються тільки з дій щодо вчинення злочинів [223, с. 6].

Як бачимо, більшість науковців виділяє три складові способу вчинення:

1) підготовка до учинення злочину;

2) безпосереднє учинення злочину;

3) приховування кримінального правопорушення.

З огляду на це доречно навести думку В. П. Бахіна, який вказує, що для виявлення злочинців і розкриття злочинів найбільш важливим є повноструктурний зміст способу. Вчений дану позицію обґрунтовує тим, що велику кількість суспільно небезпечних діянь вчинює організована і професійна злочинність, для якої підготовка до здійснення злочинів є елементом її життєдіяльності, а приховування злочинної діяльності представляє систему забезпечення цієї життєдіяльності [12, с. 199].

Не є винятком і вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом. Тому дослідження цих злочинів буде полягати у поступовому висвітленні зазначених елементів.

На підставі узагальнення оперативної, слідчої та судової практики і даних опитування слідчих встановлено, що при вчиненні вказаних злочинів є наявним повноструктурний склад, оскільки у переважній більшості випадків (92%) мають місце елементи підготовки та приховування суспільно небезпечного діяння. Складовими елементами способу вчинення злочину є підготовка, безпосереднє вчинення та приховування.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу встановити, що злочинці здебільшого (95%) застосовували заходи щодо підготовки до кримінального правопорушення, зокрема:

- планування злочину – 96%;
- пошук приміщення чи іншого місця для розпусти – 59%;
- облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти – 47%;
- добір осіб, які згодні за винагороду надавати інтимні послуги – 94%;
- пошук клієнтів – 26%;
- добір співучасників злочину – 22%;
- розподіл ролей між співучасниками – 56%.

Зазначені способи підготовки до вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, можуть бути наявні як окремо, так і в сукупності в певному кримінальному правопорушенні. Яскравий приклад сукупності підготовчих заходів наведемо нижче.

Так, на початку січня 2012 року гр. З. організував і утримував місце розпусти, а також здійснював звідництво з метою наживи і отримання неконтрольованого прибутку під виглядом масажного салону «Р». У процесі організації даного салону гр. З.:

- згідно з розробленим ним планом;
- підшукував для оренди квартири, розташовані у центрі м. Донецька;
- розробив сценарії спілкування з клієнтами закладу, в ході якого дівчата-працівниці салону повинні були задовольняти статеву пристрасть клієнтів як природним, так і неприродним способами;
- підбирав персонал серед молодих дівчат та осіб, що будуть виконувати функції адміністратора та диспетчера, шляхом розміщення оголошень в засобах масової інформації та мережі Інтернет, а також інших рекламних дій;
- постійно організовував підбір осіб, які бажають скористатися притоном і задовольнити свої сексуальні фантазії і потреби за грошову винагороду, вказавши номери контактної мобільного зв'язку;

– з метою реклами та залучення клієнтів в мережі Інтернет створив сайт «ВА»;

– забезпечував оплату житлового приміщення, орендованого під масажний салон «Р»;

– здійснював розрахунок оплати грошової винагороди за працю дівчат-масажисток у розмірі 30% від вартості інтимних послуг, наданих клієнтам закладу;

– здійснював розрахунок оплати грошової винагороди за працю осіб, що виконують функції адміністратора і диспетчера, у розмірі 2% від загального добового доходу від роботи даного салону.

Зрозуміло, що даний приклад характеризує досить прискіпливо створене та організоване місце розпусти. В той же час непоодинокими є випадки, коли підготовчих заходів є набагато менше.

Так, 5 квітня 2014 року, близько 14 години 30 хвилин, гр. Д., маючи єдиний умисел, направлений на звідництво для розпусти, запросила свою подругу гр. Ш., яка займається наданням послуг сексуального характеру, до свого місця проживання, попередивши її, що вона отримає від гр. Б. грошову винагороду за надання останньому інтимних послуг. Цього ж дня близько 15 години 00 хвилин у кімнаті вказаного будинку гр. Д. скоїла безпосереднє звідництво для розпусти, в результаті чого гр. Ш. після наданих гр. Б. інтимних послуг отримала грошові кошти у розмірі 150,00 грн. [201].

Тобто підготовчих заходів може бути різна кількість, але у 100% випадків вони у певному вигляді все одно будуть.

Як було вказано вище, спосіб вчинення злочину – це не просто сукупність певних актів злочинної поведінки, а їх визначена цілісна структура.

Так, І. Ш. Жорданія з цього приводу наголошує, що дана наукова категорія утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину. Ці акти поведінки – дії, операції, прийоми – сполучаються за певною ієрархією і субординацією як частини цілеспрямованої вольової діяльності особи [76, с. 73].

Тому стає зрозумілим, що розгляд наступної складової способу вчинення злочину (безпосереднього вчинення) має дуже важливе значення. Крім того, як зазначають вчені, спосіб учинення злочину відіграє найважливішу роль у механізмі злочину, який є складною, багатокомпонентною та динамічною системою [107, с. 33].

Відповідно до Кримінального кодексу України, об'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення полягає у:

- створенні місць розпусти;
- їх утриманні;
- звідництві для розпусти.

Ми підтримуємо позицію В. А. Ломако, який створення місць розпусти визначає як дії, завдяки яким певний об'єкт починає використовуватися для розпусти, зокрема:

- завершений пошук приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій;
- придбання, найм, оренда чи набуття будь-яким іншим способом приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій;
- відкриття закладу для здійснення дій розпусного характеру під виглядом офісу, масажного кабінету, лазні, нічного клубу, бару тощо;
- облаштування приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій (ремонт, меблювання, забезпечення відеоспостереженням тощо);
- підбор персоналу для роботи в приміщенні чи іншому місці для вчинення розпусних дій; забезпечення засобами зв'язку;
- забезпечення його функціонування транспортом [119, с. 855].

Ми погоджуємося з думкою В. І. Серьожіної, яка під наданням приміщення розуміє забезпечення можливості одній або кільком особам використати приміщення для вчинення розпусних дій хоча б один раз [187, с. 185].

Цю позицію поділяють і А. Васильєв та О. Пироженко, які кримінально караним у контексті розглядуваної норми вважають «...одноразове надання приміщення для вчинення групових розпусних дій або систематичне надання приміщення для

вчинення актів розпусти незалежно від кількості учасників. При цьому власник повинен усвідомлювати, що приміщення надається саме з метою вчинення розпусних дій» [45, с. 133].

Під утриманням місць розпусти вчений визначає дії, що забезпечують його використання та функціонування, а саме:

- пошук клієнтів;
- оплата оренди приміщень, транспортних витрат;
- підтримання об'єкта в стані придатності для використання

як місця розпусти (оплата комунальних послуг, охорона, прибирання) [119, с. 855].

До зазначеного діяння І. С. Аліхаджиева також відносить надання послуг фахівців (косметолога, перукаря тощо) для забезпечення зовнішньої привабливості осіб, які надають послуги сексуального характеру в зазначених вище місцях [2, с. 123].

Вчений звідництво визначає як своєрідне посередництво для розпусти. Воно полягає у знайомстві та організації зустрічей таких осіб, схильні до розпусти тощо [119, с. 855].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу встановити, що до основних способів вчинення досліджуваного кримінального правопорушення слід віднести такі:

- утворення місця для надання інтимних послуг (12%);
- створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків (43%);
- схилення осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода) (57%);
- координація діяльності з надання інтимних послуг та звідництва (24%);
- знайомство й організація зустрічей для надання інтимних послуг (42%);
- утримання місця для розпусти і звідництва (76%).

Яскравим прикладом наявності більшості вказаних способів вчинення досліджуваного кримінального правопорушення є така ситуація.

Так, на початку січня 2012 року, з метою реалізації задуманого плану зі створення та утримання салону інтимних послуг, гр. Б.,

маючи на меті наживу, за невстановлених слідством обставин запропонував невстановленій слідством особі здійснювати звітництво і виконувати функції диспетчера. Зокрема, приймати замовлення від клієнтів, передавати ці замовлення адміністратору, достовірно знаючи про те, що дівчата – учасниці салону під виглядом масажу з метою отримання прибутку будуть задовольняти статеву пристрасть клієнтів як природним, так і неприродним способами. За це пообіцяв грошову винагороду у розмірі 2% від загального добового доходу від роботи салону, на що отримав згоду.

У середині червня 2012 р. гр. Б., перебуваючи в орендованому підвальному приміщенні, запропонував раніше не знайомій гр. П. виконувати адміністративно-господарські й організаційно-розпорядчі функції в масажному салоні. Остання була повідомлена про те, що дівчата – учасниці салону під виглядом масажу з метою отримання прибутку задовольняють статеву пристрасть клієнтів. Гр. Б пообіцяв грошову винагороду в розмірі 2% від загального добового доходу від роботи салону, на що гр. П. відповіла згодою.

З метою подальшої безпосередньої реалізації даного плану 10 серпня 2012 р. гр.Б. на своє ім'я орендував трикімнатну квартиру, яку використовував як місце розпуски і здійснення звітництва. Підшукавши учасників і розподіливши їх обов'язки, організував роботу салону. Зокрема, гр. П., діючи спільно і узгоджено з гр. Б. і невстановленими особами, виконувала функції адміністратора, розповідала клієнтам про види так званих масажів, метою яких було втілення сексуальних дій, а також задоволення сексуальних фантазій і потреб. Крім того надавала клієнту право вибору «дівчат-масажисток» для їх подальшої спільної участі в розпусних діях, брала оплату від клієнта за надані йому послуги згідно з тарифом, розробленим гр. Б., проводила розрахунок оплати за працю «дівчат-масажисток» в розмірі 30% від вартості наданих клієнту розпусних послуг і видавала їм грошову винагороду, приймала замовлення від клієнтів і передавала ці замовлення дівчатам. Також гр. П., згідно зі встановленими гр.Б. обов'язками, вела фінансову документацію та організовувала графіки роботи дівчат-учасниць [194].

Також важливим питанням є повідомлення про можливість надання інтимних послуг через Інтернет. Цей спосіб останнім часом має досить значне поширення.

Так, працівниками ВКР ЗМУ ГУМВС України в Запорізькій області отримано інформацію про те, що гр. М., з метою отримання прибутку, розмістила в мережі Інтернет об'яву про надання послуг інтимного характеру шляхом залучення у свою діяльність жінок, які займаються проституцією.

24.05.2013 р. гр. М., з метою отримання наживи, звела громадянку Р. з громадянином О. за грошову винагороду в розмірі 350 гривень. В подальшому гр. О. скористався послугами гр. Р. шляхом вступу у статеві відносини з останньою. Крім того, 30.05.2013 р. гр. М., з метою отримання наживи, також звела гр. Р. з гр. Л. за грошову винагороду в розмірі 350 грн. У подальшому гр. Л. скористався послугами гр. Р. шляхом в статеві відносини з останньою [202].

Останньою складовою способом вчинення злочину, як було визначено вище, слід вважати приховування. З цього приводу Р. С. Белкін зауважує, що система дій з підготовки, вчинення і приховування злочину детермінується умовами зовнішнього середовища та психофізіологічними властивостями особи. Продовжуючи свою думку, вчений вказує, що означені дії об'єднані загальним злочинним задумом, але у деяких випадках може мати місце самостійний спосіб приховування злочину [15, с. 212].

У такому ж ракурсі Б. М. Коврижних запропонував визначити самостійність існування окремо способу приховування, способу вчинення та способу приготування до вчинення суспільно небезпечного діяння [93, с. 14].

У випадках вчинення різних дій (підготовки, вчинення та приховування) окремими учасниками злочину такий розподіл може мати місце.

Проте, на нашу думку, у будь-якому випадку, навіть якщо дії зі вчинення та приховування кримінального правопорушення здійснені окремими зловмисниками, загальна його структура все одно залишається комплексною, оскільки мета приховування злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, буде переслідуватись кожним окремим суб'єктом, незалежно від його ролі в організованій групі.

Говорячи про детермінацію способу приховування злочину, Р. С. Белкін зазначає, що на спосіб вчинення злочину впливають ті ж фактори, зокрема об'єктивна обстановка його вчинення; фактори, що характеризують місце і час вчинення дій, які складаються переважно з соціальних, побутових, виробничих та інших позицій; якість та властивості матеріальних об'єктів на місці приховування злочину; метеорологічні умови і час приховування [128, с. 774].

Серед способів приховування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень були виділені такі:

- маскування цільового призначення приміщення чи іншого місця для розпусти – 96%;
- надання інтимних послуг лише постійним клієнтам – 19%;
- давання неправдивих свідчень у разі викриття – 69%;
- висунення на початку досудового розслідування неправдивого алібі – 67%;
- відмова від дачі показань – 42%;
- вплив на сумлінних учасників процесу – 37%;
- використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах – 12%.

Як доречно зазначає П. В. Малишкін, з перспективою приховування суспільно небезпечного діяння злочинець найчастіше формує так звані штучні умови для ефективної реалізації задуманого. В результаті здійснення ним комплексу дій для приховування злочину в обстановці злочину від ображаються основні властивості ознак обраного ним способу злочину. З інформації, отриманої зі слідів, які особа лишила на місці події в ході здійснення дій з приховування злочину, стає можливим визначити спосіб їх вчинення, дії злочинця, вчинені з цією метою, розпізнати спосіб приховування [144, с. 22].

Наступним елементом, який ми будемо досліджувати в структурі криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, є слідова картина, оскільки, як доречно зазначають вчені-криміналісти, процеси дослідження способів злочину та їх слідів є взаємопов'язаними й здійснюються за принципом прямого і зворотного зв'язку: від дослідження слідів – до пізнання способу й

інших обставин злочину, від знань про спосіб злочину – до пошуку, виявлення та дослідження слідів злочинних дій [123, с. 105].

Говорячи про поняття цієї категорії, одразу слід зазначити, що вчені розглядають її відносно по-різному. Загалом, сліди злочину є однією з найбільш важливих об'єктивних основ вивчення кримінального правопорушення, відповідно до якого проводиться досудове розслідування.

З огляду на зазначене доречно навести позицію В. В. Лисенка, що залежно від змісту дій, які виконуються в ході здійснення правопорушення, сліди злочину знаходять своє відображення у предметах, документах та пам'яті людей [135, с. 74].

Щодо поняття слідової картини, то, наприклад, Ф. П. Сова визначає її як: сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану з появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін. [193, с. 77].

У свою чергу, В. Ю. Шепітько зазначає, що сліди злочину – це будь-які зміни середовища, що виникли внаслідок вчинення злочину [114, с. 279]. Хоча визначення цих авторів і відрізняються за обсягом, але загальна ідея в них однакова: матеріальні зміни середовища. Адже кримінальне правопорушення в усіх випадках має матеріальний характер та викликає відповідні зміни в органічній та неорганічній природі.

Доречною є позиція О. І. Дікунова, який зазначає, що слідова картина відображає у матеріально фіксованій формі всю суму обставин досліджуваної події, що належать до предмета доказування, і становлять сукупний слід цієї події. Продовжуючи свою думку, науковець вказує, що матеріальна обстановка є потенційним слідоносієм, а слідова картина – виділеною в матеріальній обстановці цілісною системою джерел актуальної криміналістичної інформації.

У зазначеному аспекті до слідів злочину Р. С. Белкін відносить сліди знарядь та дій учасників злочинної події, зміну матеріального становища місця події (переміщення предметів або речовин, їх відсутність або наявність у визначеному місці, втрата або набуття яких-небудь властивостей) [63, с. 205].

У свою чергу, М. С. Старушкевич розширює визначену наукову категорію, окреслюючи сліди злочинної діяльності як будь-які зміни середовища, що виникли в результаті вчинення в цьому середовищі злочину, тобто будь-які зміни об'єктивної дійсності можуть нести криміналістично значиму інформацію про злочинну подію [211, с. 22-23].

Продовжуючи визначення цієї позиції, наведемо думку М. В. Салтєвського, що типова слідова картина вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики – поняття збірне і включає опис матеріальних та ідеальних відображень ознак злочину на момент його вчинення [180, с. 269].

В. І. Галаган також поділяє сліди на матеріальні (що виникають як результат взаємодії різних об'єктів) та ідеальні (суб'єктивні образи об'єктивної дійсності, відображені у пам'яті людини) [57, с. 2]. Тобто до досліджуваного елемента криміналістичної характеристики, крім матеріальних, були віднесені також ідеальні сліди (ті, що залишаються у свідомості та пам'яті учасників події, а також інших осіб).

Іншими словами, носіями слідів злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, можуть бути:

- предмети;
- документи, що містять криміналістично значиму інформацію про злочинну діяльність місць розпусти тощо;
- ідеальні сліди (сліди пам'яті людини).

Як зауважує М. В. Костенко, дослідження та розгляд слідів злочину може наділити необхідними відомостями модель суспільно небезпечної події, що допоможе висунути слідчі версії, виявити інші речові докази, а також прогнозувати моделі можливої поведінки суб'єкта злочину [103, с. 12].

Отже, на основі узагальнення наукових праць вказаних вчених-криміналістів слідову картину злочину можна визначити як поєднання ідеальних відображень і матеріальних слідів, які є наслідками злочинної події, тобто будь-які зміни об'єктивної дійсності, що несуть криміналістично важливу інформацію про кримінальне правопорушення.

Доречною у цьому аспекті буде наведена В. О. Маляровою класифікація, в якій окреслено такі класи відбитків:

1) за формою відображення події злочину:

- а) матеріальні сліди;
- б) ідеальні (сліди пам'яті) сліди;

2) за видом змін, що сталися в результаті дій злочинця:

2.1. сліди як результат зміни речової обстановки місця події в цілому:

- а) зникнення раніше існуючих предметів;
- б) поява сторонніх об'єктів;
- в) зміна місцезнаходження та розташування об'єктів;

2.2. сліди як результат зміни власних властивостей окремих предметів, що сталися в результаті дій злочинця (сліди у вузькому або трасологічному значенні):

а) зміна зовнішніх (морфологічних) властивостей, що виявляється в зруйнуванні й остаточній деформації, у тому числі виникненні об'ємних слідів-відображень на поверхні;

б) зміна внутрішніх субстанціональних (склад, структура) властивостей;

в) зміна функціональних властивостей;

3) за відображенням окремих властивостей злочинця:

а) сліди-відбитки особи (сліди у вузькому або трасологічному значенні: сліди рук, ніг, зубів, інших частин тіла);

б) сліди-відображення інших властивостей особи: усної та письмової мови, голосу, ходи тощо;

4) за агрегатним станом матеріальних слідів злочину:

а) тверді, в тому числі одиничні (монолітні), множинні (сипкі), складні;

б) рідкі; в) газоподібні, в тому числі сліди запаху;

5) за розміром слідів злочину, згідно з якими всі тверді й рідкі сліди можуть бути поділені на макро- і мікрооб'єкти (мікрочастки, мікрокількість речей, мікрівідбитки зовнішньої будови предметів) [146, с. 60-61].

Підтримуючи дану класифікацію, хочемо зазначити, що вона поділяє відбитки відповідно від їх механізму утворення та наслідків взаємодії. Тому при розгляді слідів, що утворилися внаслідок вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та

утриманням місць розпусти та звідництвом, будемо розглядати їх в цих групах.

Так, сліди злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, знаходяться як на місці кримінально караного діяння, так і в інших місцях. Поза місцем кримінального правопорушення дані сліди утворюються внаслідок дій правопорушника з приховування суспільно небезпечних дій або їх наслідків.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень і справ, даних опитування правників оперативних та слідчих підрозділів дозволило встановити, що типові сліди злочину можуть знаходитися на:

- тілі й одязі особи (сліди крові, сперми, слини, ґрунту, тілесні ушкодження);
- місці вчинення злочину (відбитки пальців рук, фрагменти одягу).

Також встановлено, що у 69% випадках сліди знаходилися на місці події; за місцем проживання злочинця – 22%, в інших місцях (проживання знайомих і родичів злочинця) – 9%.

Зокрема, сліди знаходяться по маршруту переміщення правопорушника. Ще обов'язково лишаються сліди його ніг (взуття). Біля місця події можуть залишатися сліди людської діяльності, такі як кров, волосся, слина, сеча тощо.

На місці вчинення досліджуваної категорії злочинів іноді виявляють предмети, які, можливо, належали злочинцю. Серед них: гудзики, шматки одягу, недопалки, сірники тощо.

Виокремлено вузлові місця, де можуть бути зосереджені сліди злочину:

- а) місце, де знаходився злочинець;
- б) місце, де знаходився клієнт;
- в) місце, де надавалися інтимні послуги.

При вчиненні злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, візуальне сприйняття суспільно небезпечних дій наставало у 94% випадків, у свою чергу у 16% – у вигляді звукової інформації, що супроводжувала вчинення кримінального правопорушення. Але пред'явлення для впізнання за голосом у вивчених нами провадженнях про злочини, пов'язані

зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, жодного разу не було проведене.

Так, аналіз матеріалів кримінальних справ і проваджень надав змогу дійти висновку, що найчастіше слідчі під час огляду виявляли:

а) сліди рук – 24%;

б) сліди крові та інших органічних речовин – 83%.

З місць події ці речі мають вилучатися, досліджуватися з метою подальшого висунення версій про причетність їх до події злочину.

26.10.2012 р. гр. П. в період часу з 10 год. по 12:10 год., працюючи адміністратором у сауні, розташованій у м. Маріуполь, на прохання гр. Б., умисно, з метою наживи, приблизно о 10 год., запросила в сауну гр. Д., яка займається проституцією, подзвонивши їй на мобільний телефон. В ході телефонної розмови погоджувала з нею час і місце надання послуг сексуального характеру, маючи намір отримати від останньої грошову винагороду за зроблене посередництво.

Гр. Д., прибувши на запрошення гр. П. у сауну, надала гр. Б. послуги сексуального характеру – вступила з ним у статеві відносини, після чого отримала винагороду у розмірі 400 грн., з яких передала гр. П. 100 грн. за надання посередництва [200].

У підсумку зазначимо, що до матеріальних слідів злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, залежно від способів їх вчинення необхідно віднести:

– обладнання та інструменти, необхідні для утримання місця розпусти;

– залишки слідів біологічного походження, дослідження яких надасть можливість встановити можливих учасників діяння;

– використані презервативи;

– реєстраційні журнали відвідувань місця розпусти, а також обліку клієнтів;

– звіти адміністратора та утримувача місця розпусти стосовно кількості клієнтів за певний період;

– різна техніка, предмети та сліди їх використання під час підготовки та утримання місця розпусти;

– фізичні та біологічні ознаки і властивості особи, що залишені на визначених предметах (зразки почерку, потожирової речовини тощо);

– мобільні телефони, візитки тощо.

Також було з'ясовано, що у 100% випадків у пам'яті осіб, які були очевидцями вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, залишалися сліди.

З них у 79% випадків ці сліди формувалися внаслідок безпосереднього сприйняття зазначених дій, у 9% випадків – внаслідок бачення їх наслідків.

Серед ідеальних слідів можливо визначити показання свідків (передусім очевидців, яким не було відомо про кримінальний характер місця розпусти; свідків, які виявили кримінальне правопорушення або мають інформацію про нього), а також осіб, затриманих за вчинення досліджуваного діяння.

Підсумовуючи, слід зазначити, що спосіб вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, відображає характерні властивості особистості правопорушників та прямо впливає на слідову картину кримінального правопорушення. Характер підготовки свідчить про особові якості правопорушників, ступінь організованості групи, що має важливе криміналістичне значення для можливого їх попередження.

Отже, центральним елементом криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, є спосіб учинення злочину. Це пояснюється сталими кореляційними зв'язками, які існують між елементами досліджуваної криміналістичної характеристики. Всі вони пов'язані між собою, але спосіб учинення поєднується з кожним із них окремо. Як наслідок, шляхом його визначення можна встановити особливості характеристики особи потерпілого та особи злочинця, обстановку учинення злочину, типову його «слідову картину» тощо.

Зважаючи на це, спосіб учинення злочину має першочергове значення для отримання відомостей про криміналістично вагомі ознаки кримінального правопорушення, що дозволяє слідчому визначити правильні напрями подальшого розслідування.

1.3. Обстановка вчинення злочинного посягання

Будь-яке кримінальне правопорушення характеризується певними обставинами: місцем, часом, умовами вчинення та іншими. Крім того, для кожного суспільно-небезпечного прояву характерною є їх відповідна сукупність. Вона і складає такий елемент криміналістичної характеристики як обстановку вчинення злочину. Її дослідження допомагає працівникам слідчих і оперативних підрозділів поліції у побудові версій, проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. В даному аспекті не є винятком і розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Починаючи розгляд обстановки вчинення досліджуваного кримінально караного діяння, вважаємо за необхідне визначити поняття зазначеного елемента криміналістичної характеристики злочинів.

Зокрема, В. О. Образцов визначає обстановку вчинення злочину як територіальну, кліматичну, демографічну та іншу специфіку регіону, в якому вчинено злочин, а також обставини, що характеризують безпосереднє місце, час, умови та інші особливості вказаної життєвої ситуації [159, с. 94].

Більш широке визначення цієї наукової категорії надала І. М. Букаєва, яка окреслила її як форму взаємозв'язку фізичного та соціального середовищ у реалізації механізму злочинів, що формує об'єктивні закономірності їх функціонування, розвиток злочинних намірів або відмови від злочинів і є відбивною системою протиправної поведінки, за закономірностями якої на основі комплексу слідів створюється ретроспективна модель злочинів у процесі її розслідування, виявляються внутрішні зв'язки, умови та причини злочинів, обумовлюються прийоми застосування криміналістичної техніки, тактики й методики розслідування [37, с. 47].

У свою чергу, В. К. Гавло пропонує «застосовувати інтегральне поняття обстановки злочину для позначення системи умов і обставин, що локалізуються простором і часом, матеріальною обстановкою місця події, об'єктом і суб'єктом злочину та іншими

компонентами, в яких здійснюється підготовка, вчинення і приховування злочину» [54, с. 179].

Дослідивши позиції інших науковців, О. В. Сіренко визначив, що вони обстановку вчинення злочину розуміють як сукупність різного роду об'єктів, що взаємодіють між собою, об'єктів, явищ та процесів, що характеризують умови місця і часу, речові, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправної поведінки, психологічні зв'язки між ними та інші обставини об'єктивної реальності, що склалися (незалежно або по волі учасників) у момент злочину, які впливають на спосіб і механізм його вчинення, що проявляються в різного роду слідах, що дають змогу будувати висновки про особливості цієї системи та змісту злочину [189].

Зі свого боку, В. Ю. Шепітько визначає її як частину матеріального середовища, що містить, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників злочинної події, психологічні взаємовідносини між ними [156, с. 184].

Підсумовуючи думки ряду вчених-криміналістів, О. О. Андреев зазначає, що здебільшого науковці «...під обстановкою вчинення злочину розуміють систему взаємозалежних і взаємодіючих об'єктів, процесів і явищ, які характеризують умови місця і часу, речові, метеорологічні, фізико-хімічні та інші фактори, особливості поведінки учасників злочинної події та інші обставини об'єктивної дійсності, що впливають на спосіб і механізм вчинення злочинного діяння» [3, с. 43].

Погоджуючись з наведеною позицією, одразу зазначимо, що обстановка вчинення злочину має певне наповнення – відповідні елементи. Серед них, наприклад, М. Х. Валєєва виокремлює такі: «...місце, час, об'єкт, предмет вчинення посягання, склад співучасників та характер їх взаємовідносин з потерпілим і іншими особами, а також матеріальні елементи оточуючого середовища» [41, с. 21].

Сукупність цих криміналістичних ознак може мати відповідне відношення з окремими елементами криміналістичної характеристики.

Ми поділяємо позицію А. Н. Халікова, який серед елементів обстановки вчинення кримінальних правопорушень виділяє такі елементи, як час, місце, об'єкт злочинного посягання, склад співучасників, характер їх відносин між собою та з іншими особами, які їх оточують, матеріальні елементи навколишнього середовища, а також зв'язки та залежності, які існують між ними [224, с. 95].

У той же час, на нашу думку, найбільш важливими складовими обстановки вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, будуть місце, час та умови їх скоєння. Їх розгляд дасть змогу детально дослідити зазначену наукову категорію.

Місце вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є частиною події. Воно містить великий обсяг відомостей щодо способу скоєння кримінального правопорушення, певних даних про особу злочинця. Як наголошує І. Ф. Герасимов, «... необхідно вивчити і зрозуміти весь механізм системи, де вчинено злочин» [58, с. 9]. Завдяки її дослідженню працівники поліції одразу можуть висунути певні версії та визначити подальші напрямки досудового розслідування.

Досліджуючи місце розпусти, А. В. Ландіна визначає, що до таких місць відносяться будь-які приміщення, пристосовані для заняття проституцією, вчинення розпусних дій, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, безладних сексуальних стосунків між особами однієї або різних статей [131, с. 146-147].

У свою чергу, Л. С. Кучанська звужує його таким чином: це будь-яке приміщення або інше місце, спеціально пристосоване або систематично використовуване для здійснення розпусних дій [117, с. 266].

На думку вчених, до них здебільшого відносять «...різного роду приміщення: квартиру, будинок або частину будинку; кімнату в гуртожитку або готельний номер; офіс або інше службове приміщення; приміщення в будівлях промислово-виробничого, комунально-побутового, навчально-виховного, медичного призначення; в місцях розваг, будинках відпочинку, підсобних приміщеннях (сауна, гараж, підвал, лазня) та інших

приміщеннях, у яких відбуваються вказані протиправні дії» [131, с. 146-147].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень за фактом вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, дав змогу класифікувати місця їх скоєння таким чином:

1) розважальні заклади – 16% (з них: нічні клуби – 10%, кафе – 1%, бари – 2%, ресторани – 3%);

2) спортивно-оздоровчі комплекси – 36% (з них: сауни – 22%, масажні кабінети – 3%, салони краси – 2%, фітнес-клуби – 3%, оздоровчі центри – 6%);

3) місця відпочинку і проведення вільного часу – 28% (з них: бази відпочинку – 4%, готелі – 9%, «зйомні» квартири – 15%), у тому числі й за кордоном;

4) місця проживання «замовника» – 4% (з них: квартири – 2%, будинки – 1%, дачні кооперативи – 1%);

5) транспортні засоби – 9% (з них: легкові – 6%, вантажні – 3% автомобілі);

6) відкрита місцевість – 4% (з них: парки – 1%, сквери – 1%, лісосмуги – 2%);

7) підсобні приміщення – 3% (з них: фотостудії – 1%, гаражі – 1%, інше – 1%).

Як бачимо з наведеної класифікації, найбільш розповсюдженими місцями вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є місця проведення вільного часу та відпочинку громадян. В них у більшості випадків і створено місця розпусти. Інші випадки (транспортні засоби та місця проживання замовника, а також відкрита місцевість і підсобні приміщення), пов'язані із фактами звідництва.

Місця вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, мають такі характерні особливості:

– характеризуються обмеженим колом очевидців (в даному місці в більшості випадків відсутні ті особи, які не користуються послугами звідника);

– розташовуються за місцем проведення вільного часу та відпочинку громадян (сауни, готелі);

– характеризуються обмеженою можливістю доступу (власник, клієнти, проститутки).

Так, гр. Б., неофіційно працюючи адміністратором у приміщенні сауни під назвою «Є», розташованій за адресою м. Дніпро-дзержинськ, вул. Макіївська, обладнаною кімнатою відпочинку, умисно, порушуючи моральні засади суспільства в частині встановлення зв'язків між людьми для задоволення їх статевих потреб, утримувала місце розпусти. Зокрема, 24.07.2013 р. гр. Б. на робочий мобільний номер телефону в сауні зателефонувала гр. Ш., яка повідомила, що приїде до приміщення сауни з клієнтом, на що гр. Б. відповіла згодою. Прибувши до приміщення сауни гр. Ш. придбала в адміністратора презервативи для подальшого надання сексуальних послуг клієнту. Після того, як гр. Ш. надала платні сексуальні послуги гр. Е. та вийшла, останній, залишившись біля адміністратора сауни гр. Б., взяв у неї мобільний номер телефону гр. Ш. з метою чергового виклику у разі необхідності надання йому платних сексуальних послуг.

В іншому випадку 28.09.2013 р. гр. Т. разом зі своїм приятелем гр. Х., перебуваючи у приміщенні сауни під назвою «Є», звернувся до гр. Б. з пропозицією відшукання їм дівчини для надання платних сексуальних послуг у приміщенні зазначеної сауни, в якій вони відпочивали. Гр. Б., умисно, фактично утримуючи місце для розпусти і маючи у себе в записній книжці номери мобільних телефонів дівчат, які займаються проституцією, зателефонувала їм, а на її прохання приїхала гр. П. Остання, приїхавши, отримала у приміщенні сауни від гр. Х. в якості винагороди за сексуальні послуги гроші, після чого вступила з ним у статеві відносини [210].

Ознайомлення з визначеними аспектами злочину працівників поліції, як наголошує є І.Ф.Герасимов, «сприяє визначенню напрямку пошуків інформації, а іноді й звуженню кола осіб, серед яких може виявитися злочинець» [58, с. 5]. Адже під час вчинення досліджуваного кримінального правопорушення досить незначною є кількість очевидців, а також можливої доказової інформації.

Зважаючи на це, ретельне ознайомлення із місцем його вчинення має визначальне значення для подальшого напрямку досудового розслідування.

Розглядаючи час вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, одразу зазначимо, що він не має значення для їх юридичної кваліфікації. Адже час вчинення злочину – це означений у законі проміжок часу, протягом якого може бути учинено злочин [43, с. 27].

З іншого боку, визначення часу в окремих методиках розслідування злочинів виконує важливу роль для визначення багатьох аспектів. Зокрема, для з'ясування тривалості кримінальних дій, визначення можливості їх своєчасного попередження.

Як визначають вчені-криміналісти, «...визначення часу вчинення злочину потрібне, по-перше, для встановлення дії кримінального закону в часі; по-друге, для встановлення протиправності суспільно небезпечного діяння; по-третє, для встановлення часу виникнення кримінальних правовідносин; по-четверте, для встановлення передумов кримінальної відповідальності – осудності та досягнення особою передбаченого законом віку, необхідного для визнання її суб'єктом злочину; по-п'яте, для встановлення давності кримінальної відповідальності» [36, с. 3].

Загалом, час вчинення злочину, як зазначає М. І. Бажанова, «...це певний проміжок часу, протягом якого відбувається суспільно небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки» [8].

У свою чергу, Н. С. Таганцев вважає, що часом вчинення злочину є час настання наслідків. Це положення впливало із загальної концепції про застосування в усіх випадках більш пізньої версії закону, навіть якщо він більш суворий [215].

Крім того, встановлення конкретного часу може розкрити ймовірність учинення суспільно небезпечного діяння конкретною особою в певні години дня чи ночі.

Як доречно з цього приводу наголошував М. В. Салтевський, типовими питаннями, що вирішуються слідчим на досудовому розслідуванні, є такі:

- 1) період часу, за який особа могла вчинити злочин;
- 2) наявність певних професійних здібностей злочинця;
- 3) неправдивість заяви про алібі;

4) використання злочинцем транспорту і місце його проживання та ін. [178, с. 49-51].

На нашу думку, криміналістичне значення цього поняття витікає з можливості застосування досліджуваної категорії в процесі розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, а також їх завчасного попередження.

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень даної категорії дало змогу дійти висновку, що відповідно до часу доби показник вчинення даного кримінального правопорушення є неоднаковим.

Так, близько 41% послуг надається вночі – з 22 до 6 години; приблизно 46% – увечері (з 18 до 22 години); 13% – у ранковий та денний час (з 6 до 18 години).

З огляду на це переважна більшість злочинів вчинюється ввечері й вночі.

Відповідно до характеристики дня тижня визначено, що вказані злочини вчинюються здебільшого у п'ятницю, суботу та неділю (81%). Тобто найбільша їхня кількість припадає на час відпочинку – у вихідні дні з 18 до 6 години.

Характерною для інтимних послуг є й сезонність часу їх надання. Так, влітку злочини вчиняються у 31% випадків; восени – 22%; взимку – 26%; навесні – 21%.

Вказані показники свідчать про те, що інтимні послуги надаються систематично, проте значна їхня кількість припадає на період відпусток й відпочинку.

Щодо умов, які характеризують можливість вчинення кримінального правопорушення, слід зазначити, що науковці розглядають їх через поєднання декількох факторів: «...антигромадську установку особистості і конкретну життєву ситуацію, що складається до моменту вчинення злочину» [129, с. 105-106].

У свою чергу, О. Б. Сахаров поділив обставини, що сприяли вчиненню злочину, на дві групи: умови морального формування особистості та криміногенну ситуацію [181, с. 131].

Відповідно до нашого дослідження до першої групи ми можемо віднести такі умови:

- ненормальні взаємини між членами родини;
- антисоціальні манери її членів;
- наявність у сім'ї антигромадських звичаїв;
- неправильне виховання батьками дітей;
- невиконання батьками обов'язків із виховання;
- недоліки шкільного виховання;
- нерозвиненість сфери дозвілля;
- брак моральності та ідеології;
- алкоголізм і наркоманія молоді;
- деградація вітчизняної культури, поєднана з розповсюдженням культу насильства та індивідуалізму;
- негативна роль засобів масової інформації;
- неефективне функціонування правоохоронної системи;
- недосконалість віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням.

А вже Г.Г.Зуйков визначає таку систему обставин, що підлягають виявленню та усуненню:

- безпосередня причина вчинення злочину;
- умови, що сприяли дії безпосередньої причини в конкретному злочинному посяганні; обставини, що сформували безпосередню причину;
- умови, що сприяли дії факторів, що сформували безпосередню причину [82, с. 5].

У своєму дисертаційному дослідженні В.В.Кузнецов наголошує на таких умовах учинення кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності:

- складнощі, що виникають під час відмежування таких злочинів від схожих адміністративних правопорушень та інших суміжних злочинів;
- прогалини в застосуванні матеріального та процесуального права;
- відсутність реальних потерпілих від злочинів [125, с. 1].

У результаті анкетування працівників поліції нами були виділені такі умови, що сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:

- розповсюджене рекламування у ЗМІ, мережах Internet або мобільних телефонних мережах надання інтимних послуг (93%);

– приховане (замасковане) місце розташування місць розпусти (89%);

– широкий спектр інтимних послуг із гнучкою фінансовою політикою або наявність «товару» будь-якої цінової категорії (62%);

– перебування замовника у стані алкогольного (81%) чи наркотичного (6%) сп'яніння;

– значний кримінальний досвід роботи злочинців у сфері надання інтимних послуг – «секс-бізнесу» (32%) та ін.

Визначаючи кореляційні зв'язки між різними елементами криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, слід зауважити, що обстановка злочину впливає на вибір способу вчинення цих суспільно небезпечних діянь.

Адже визначені обставини (час, місце та умови) впливають на можливість вчинення кримінального правопорушення, ускладнення його скоєння, а також визначають манери правопорушника під час підготовки, вчинення та приховання суспільно небезпечного діяння.

Загалом можна визначити певні ситуації ставлення зловмисника до обстановки, які і визначають наповнення дій, що ним вчиняються.

Слід погодитися з позицією В. Ф. Єрмоловича, який називає такі варіанти означеного ставлення:

– суб'єкт правильно і повно сприймає та оцінює обстановку, буде свої дії згідно з поставленою метою, враховуючи всі чинники, що складають її зміст;

– суб'єкт правильно і повно сприймає й оцінює об'єктивну обстановку, використовує всі чинники, що сприяють досягненню поставленої мети, але внаслідок самовпевненості або інших причин нехтує її окремими несприятливими чинниками, не враховує їх у своїх діях;

– суб'єкт унаслідок неухважності, недбалості, недостатності знань, хвороби, через стан наркотичного або алкогольного сп'яніння, недостатнього розвитку органів чуття і т.п. невірно і не повністю усвідомлює об'єктивну обстановку, спотворено її сприймає або помиляється в оцінці значення її чинників;

– суб'єкт може діяти, свідомо нехтуючи чинниками об'єктивної обстановки, не докладаючи зусиль для використання у вибраному способі дій сприятливих чинників, не вживаючи заходів до того, щоб пристосуватися до несприятливих умов або подолати їх [72, с. 65].

Для ілюстрації випадку, коли суб'єкт перебуває в першій наведеній ситуації, наведемо такий приклад. Так, 27.08.2015 р. гр. Р., перебуваючи в приміщенні сауни за адресою: Донецька область, Мар'янський район, с. Павлівка та виконуючи обов'язки адміністратора даної сауни без офіційного працевлаштування в ній, діючи умисно, переслідуючи мету вчинення звідництва для розпусти, на прохання раніше не знайомого їй клієнта сауни гр. Ж. зателефонувала гр. Ш., яка за попередньою домовленістю погодилась надати платні сексуальні послуги в цій сауні. За телефоном гр. Р. запропонувала гр. Ш. прибути до сауни для надання клієнту платних сексуальних послуг, внаслідок чого гр. Ш. погодилась з її пропозицією та приблизно о 15.00 прибула за вищевказаною адресою, де гр. Р. з метою звідництва познайомила її з клієнтом гр. Ж. та після чого, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, надала останнім приміщення сауни для розпусти та здійснення платних сексуальних послуг з боку гр. Ш. [209].

Як бачимо із ситуації, гр. Р. правильно і повно сприймала та оцінила обстановку кримінального правопорушення, використала можливі обставини для найкращого результату.

Стосовно другої ситуації доречним буде такий приклад. Так, 12.03.2013 р. гр. Т., з метою отримання наживи створив та утримував своє житло як місце розпусти, після чого приблизно об 14-30 години надав його неповнолітній гр. Ю. в обмін на грошові кошти в розмірі 50 грн., для надання послуг інтимного характеру. Також 23.03.2013 р. об 11-00 годині гр. Т., з метою отримання наживи надав своє житло неповнолітній гр. Ю. в обмін на грошові кошти в розмірі 50 грн., для надання послуг інтимного характеру [203].

Хоча гр. Т. правильно та повно сприймав та оцінював об'єктивну обстановку, але внаслідок самовпевненості або інших причин знехтував її окремими несприятливими чинниками,

зокрема надання власного житла, а також його повторне надання неповнолітній особі, яка у подальшому стала центральним свідком у кримінальному провадженні.

Також важливими кореляційними зв'язками характеризується поєднання обстановки вчинення злочину з особою злочинця.

Як справедливо зазначає Р. Комісарчук, об'єктивна обстановка існує більш-менш стало, тобто може зберігатися в незмінному вигляді протягом тривалого часу, діє не сама по собі, а проходить через свідомість суб'єкта, впливає на його злочинну поведінку [96, с. 69]. Докладніше зазначені зв'язки розглянемо у наступному підрозділі.

Підсумовуючи, зазначимо, що при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, важливе значення має дослідження обстановки їх скоєння. Вона складається з декількох елементів: місце, час та умови вчинення.

На підставі аналізу кримінальних проваджень, узагальнення даних опитування працівників слідчих і оперативних підрозділів поліції було класифіковано місця їх скоєння таким чином:

- 1) місця проведення вільного часу громадян;
- 2) місця відпочинку громадян;
- 3) транспортні засоби замовника;
- 4) відкрита місцевість;
- 5) підсобні приміщення.

Окреслені місця учинення досліджуваних злочинів мають відповідні характерні особливості:

а) характеризуються обмеженим колом очевидців (в даному місці у більшості випадків відсутні ті особи, які не користуються послугами звідника);

б) розташовуються за місцем проведення вільного часу та відпочинку громадян (сауни, готелі);

в) характеризуються обмеженою можливістю доступу (власник, клієнти, повії).

Стосовно часу вчинення, то найбільша їх кількість припадає на час відпочинку (тобто вихідні дні та з 18 години до 6 ранку).

Підсумовуючи, слід зазначити, що обстановка злочинного посягання є вагомим елементом криміналістичної характеристики

злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Обстановка злочину має вагоме значення для швидкого розкриття й подальшого всебічного розслідування злочинів зазначеної категорії, їх завчасному запобіганню. Це зумовлено тим, що обстановка вчинення злочину досить тісно взаємопов'язана з іншими елементами криміналістичної характеристики, певним чином об'єднуючи їх.

За даною категорією кримінальних проваджень обстановка учинення злочину може вказати на: 1) ознаки особи злочинця (звідника), ймовірних свідків та потерпілого; 2) обставини, що спряли або перешкождали учиненню злочину. Окрім того, обстановка учинення злочину дозволяє працівникам слідчих підрозділів чітко визначити «слідову картину» злочину.

1.4. Характеристика особи злочинця

Одним з елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є особа злочинця.

Зміст цього елемента криміналістичної характеристики визначається тим набором ознак особи, які є специфічними для зловмисників, що вчинюють злочини даного виду, і важливими для успішного розслідування (визначення ефективних шляхів та методів встановлення, розшуку особи злочинця, висунення типових версій, обрання найбільш ефективної тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, організації розслідування злочинів).

Взагалі, особа злочинця – це сукупність соціальних властивостей, ознак, зв'язків і відносин, що характеризують особу, яка порушує кримінальний закон, і в поєднанні з іншими (не особистісними) умовами й обставинами спонукають особу до антисуспільної поведінки [1, с. 78].

На переконання більшості науковців, особа злочинця – це сукупність істотних і стійких соціальних властивостей і ознак, соціально значущих біопсихологічних особливостей індивіда, які, об'єктивно реалізуючись у конкретному вчиненому злочині, надають вчиненому діянню характеру суспільної небезпечності,

а винній у ньому особі – властивості суспільної небезпечності, узв'язку з чим вона і притягається до відповідальності, передбаченої законом про кримінальну відповідальність.

Особа злочинця, як зазначає Ю. М. Антонян, відіграє в кримінології виключно важливу роль інструмента наукового пізнання тих, хто скоїв злочин. Особа злочинця – це галузь кримінологічних знань, об'єкт кримінологічного дослідження, без якого існування кримінології неможливе, оскільки за його допомоги може бути вирішено головне завдання кримінології – пояснення злочинності [5, с. 42].

Продовжуючи свою думку, науковець зазначає, що злочинцем вважається людина, яка вчинила злочин унаслідок властивих їй психологічних особливостей, антигромадських поглядів, негативного ставлення до етичних цінностей і вибору суспільно небезпечного шляху для задоволення своїх потреб або непряву необхідної активності у запобіганні негативному результату [6, с. 16].

У свою чергу, Г. Ф. Хохряков розуміє особу злочинця як особу, що скоїла злочин, і наполягає на тому, що це визначення є найбільш точним [227, с. 41].

Багато науковців розглядають особу злочинця як складний комплекс негативних властивостей, якостей, станів, їх структуру і співвідношення, соціальні і психологічні характеристики, які у сполученні з конкретними об'єктивними обставинами зумовлюють вибір злочинного варіанта поведінки [84, с. 20].

Так, Ф. Х. Хаткова, досліджуючи жіночу злочинність, у структурі особи злочинця виділяє:

– демографічні чинники (стать, вік, наявність психічних аномалій);

– соціальні чинники (соціальний статус, виконувані соціальні функції, етично-психологічні установки) [225, с. 35].

Кримінологічний аспект вивчення особи злочинця припускає різні «рівні» узагальнення цього поняття: конкретна особа, різні категорії злочинців, загальне поняття злочинця, і містить в собі вивчення усіх зовнішніх і внутрішніх обставин, що сформували її як особу. У цьому плані кримінологічний аспект є найбільш широким і містить у собі як кримінально-правовий, так і процесуальний моменти [122, с. 85-86].

Таким чином, кримінологічна характеристика особи злочинця нерозривно пов'язана з генезою особи злочинця, тобто процесом її становлення та розвитку, що розкриває детермінанти її формування [87, с. 179].

У розробленні криміналістичної характеристики особи злочинця, як зауважує Н. Т. Ведерников, досить важко виділити інформацію, що має суто криміналістичне значення, оскільки особа – єдине цілісне явище, усі сторони якого взаємопов'язані та взаємообумовлені [47, с. 76].

Кримінологічне вивчення особи злочинця здійснюється для виявлення та оцінювання тих її властивостей і рис, що породжують злочинну поведінку, а також з метою її профілактики. У цьому виявляється найтісніша єдність трьох вузлів кримінологічних проблем: особистості злочинця, причин і механізму злочинної поведінки, профілактики злочинів [112, с. 126].

Більшість із них дотримуються точки зору, що під особою, яка вчинила злочин, розуміється сукупність соціально значущих властивостей і якостей особистості людини, що впливає в сукупності із зовнішніми умовами (ситуацією) на її злочинну поведінку [129, с. 239; 130, с. 321].

Для розробки криміналістичної характеристики осіб, що вчинили злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, мають значення дані, які стосуються структури особи злочинця. Схема цієї структури має такий вигляд:

- 1) демографічні та біологічні ознаки;
- 2) моральні (світогляд, інтереси, хобі тощо);
- 3) соціальні (трудові, сімейно-побутові) та інші психологічні ознаки [137, с. 47].

У криміналістичному сенсі важливими є такі дані про особу злочинця, які вказують на закономірні зв'язки між особою злочинця та вчиненим злочином, що виявляються ззовні – у різних наслідках вчиненого. У цьому плані особу треба вивчати як слідоутворюючий об'єкт, джерело інформації про вчинений злочин і як засіб його розкриття [54, с. 197].

З цього приводу А. П. Закалюк також уточнює, що не можна називати злочинцем особу й характеризувати її як особу

злочинця до того, як у визначеному законом порядку не буде встановлено вчинення нею злочину. Але сукупність соціально типових ознак, що відрізняють особу злочинця від інших типів особи, не виникає в один момент, після чи під час учинення злочину, тим більше після вироку суду. Ці ознаки накопичуються поступово, тривалий час, коли кількісні показники негативних рис перетворюються на нові негативні якості, що набувають суспільної небезпечності, зумовлюють криміногенну мотивацію й у певний момент реалізуються в учиненні злочину. Отже, риси та ознаки особи злочинця з'являються задовго до того, як вони, зрештою, реалізуються в учиненні злочину. Так само ці риси не нікуди зникають в один момент після відбуття покарання. Має пройти певний, нерідко тривалий, час, коли ознаки особи злочинця зміняться в соціально прийнятному напрямі й втратять свою соціальну типовість особи злочинця [130, с. 239-240].

Так, Ю. М. Антонян поділяє структуру особи злочинця на шість блоків, три з яких містять види особистісних елементів без зазначення їх походження; один – навички, уміння, знання (тобто результати соціалізації та іншого індивідуального розвитку); а ще два групуєть ознаки й властивості біосоціального характеру [7, с. 46].

У свою чергу, М. І. Хавронюк дає визначення суб'єкта злочину як одного з елементів складу злочину, без якого не може наставати кримінальна відповідальність. Суб'єкту злочину притаманні такі ознаки:

- він є фізичною особою, тобто людиною;
- є осудною, тобто здатною під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними;
- досяг віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність [158, с. 67].

Так, М. Г. Коршик і С. С. Степичев, характеризуючи особу злочинця, виділяють такі блоки:

- 1) демографічні дані;
- 2) дані, що характеризують суспільне місце підозрюваного;
- 3) відомості про умови життя підозрюваного;
- 4) відомості про його стан здоров'я;
- 5) дані про характер та темперамент [101, с. 16].

Визначаючи особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики, М. М. Демидов вказує на значущі психофізичні властивості та якості, мотиваційні установки, емоційні та раціональні сфери людської свідомості, що відбилися у слідах злочину в процесі підготовки, вчинення і приховання слідів злочину, а також у поведінці після вчинення злочину [62, с. 13].

Зазначимо, що у законодавчому визначенні автор не відобразив соціальну складову характеристики особи злочинця. Розробляючи криміналістичну характеристику особи злочинця, дослідники користуються даними кримінології, кримінального права, судової психології.

Так, у кримінології вивчаються такі дані, що характеризують особу злочинця:

- 1) соціально-демографічні;
- 2) кримінально-правові;
- 3) моральні якості;
- 4) психологічні ознаки;
- 5) фізичні (біологічні) характеристики [87, с. 86-87].

Як зазначає І. М. Даньшин, особа злочинця включає низку елементів, тобто певну кількість різних ознак, властивостей, рис, особливостей, які об'єднує таким чином:

– соціально-демографічні ознаки (відомості про стать, вік, рівень освіти, рід занять, стаж роботи, сімейний стан, місце проживання, інші дані про соціальний статус особи). Соціально-демографічні ознаки дають істотну інформацію про особу злочинців, що може бути використана як із науковою, так і прикладною метою, зокрема під час розробки та реалізації заходів запобігання злочинам;

– особистісно-рольові властивості (соціальні позиції, рольові особливості тощо);

– соціально-психологічні якості (особливості особи, які сформувалися на базі її психічних станів і процесів у ході власного соціального досвіду; спрямованість особистості, мотиваційна сфера, потреби, установки, інтереси тощо);

– риси правової й моральної свідомості;

– кримінально-правові ознаки (спрямованість злочинної поведінки суб'єкта на конкретні суспільні відносини, узяті під

охорону законом; ступінь і характер суспільної небезпечності вчиненого злочину; способи, обрані для досягнення злочинної мети; мотив, яким керувався суб'єкт злочину; ставлення винного до вчиненого) [121, с. 37-40].

Кримінально-правова характеристика особи злочинця істотно доповнює соціально-демографічну. До неї входить комплекс відомостей про характер співучасті, мотиви злочинних посягань, основні форми дозлочинної поведінки, дані про рецидив, психічний стан у момент вчинення злочину, окремі аспекти поведінки засуджених в установах виконання покарання.

Враховуючи кримінально-правову характеристику, ми можемо зробити висновки про генезис злочинного посягання, глибину і стійкість антисуспільної спрямованості злочинця, його суспільну небезпечність [38, с. 280].

До криміналістичного вивчення особи злочинця М. А. Лушечкіна включає встановлення криміналістично значимої інформації про злочинця, жертву злочину, підозрюваного, потерпілого та інших учасників процесу розслідування. Подібна інформація повинна містити дані про притаманні їм анатомічні, біологічні, психологічні та соціальні якості, які необхідні для ідентифікації особистості, вирішення тактичних задач та з'ясування фактичних обставин картини злочину у процесі його розкриття та розслідування, а також для використання отриманої інформації у криміналістичній профілактиці [140, с. 44].

Злочинці можуть класифікуватися за будь-якою демографічною ознакою (стать, вік), ознакою їх формування, соціального розвитку (освіта, спеціальність, зайнятість працею, іншими справами), соціального статусу, ролі (рід занять, сімейний стан, житлові умови, належність до соціальних груп), за безпосередніми ознаками спрямованості (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, діяльнісні вияви).

Підставою класифікації осіб, які вчинили злочини, можуть бути психофізіологічні особливості, показники фізичного або психічного здоров'я, переважання індивідуальних психологічних рис (характеру, елементів вольової та емоційної сфер).

Безперечно, класифікацію особи злочинця кожна проводити за будь-якою кримінально-правовою ознакою, у тому числі

за об'єктом і способом посягання, мотивом учинення тощо. За кожною з названих ознак, що є підставою класифікації, осіб, які вчинили злочини, можна поділити на відповідні групи (класи) [130, с. 266].

Загальна властивість, характерна усім злочинцям, – це суспільна небезпека [182, с. 113].

Вивчення особи злочинця необхідно для того, щоб зрозуміти причини скоєння злочину цією особою і дослідити причини індивідуальної злочинної поведінки в абстрактно-науковому плані та причини злочинності загалом [5, с. 53].

Так, антисуспільні властивості, які характеризують особу злочинця, зумовлюють учинення злочину, проте визнання конкретної особи злочинцем можливе лише після та у зв'язку зі скоєнням нею злочину [4, с. 95].

У своєму дослідженні О. В. Попович, з огляду на позиції певних науковців, визначив інші злочинні типи.

Так, за ступенем соціальної дезадаптації виділено два типи особистості злочинця:

1) антисоціальний тип (особи, які неодноразово скоїли злочини на основі стійкої антисоціальної спрямованості – тип «злісного» злочинця);

2) асоціальний тип (особи, які вперше скоїли злочин на основі загальної асоціальної спрямованості – несоціалізований, «менш злісний» тип злочинця).

Тип особистості злочинця, який характеризується дефектами психічної саморегуляції (особи, які скоїли злочин вперше і в результаті випадкового збігу обставин; досконалий злочин суперечить загальному типу поведінки даної особистості, випадковий для неї, пов'язаний з окремими дефектами саморегуляції. Це особи, які не зуміли протистояти криміногенній ситуації; їх особистісною особливістю є низький рівень самоконтролю, ситуативна зумовленість поведінки).

Крім того, було розглянуто такі групи злочинців:

1) злочинці з антисоціальною корисливою спрямованістю (корисливо-господарська підгрупа злочинців: злодії, шахраї);

2) злочинці з антисоціальною корисливо-наси́льницькою спрямованістю (особи з корисливими посяганнями, поєднаними з насильством над особистістю);

3) злочинці з антигуманною, агресивною спрямованістю (особи із вкрай зневажливим ставленням до життя, здоров'я і особистої гідності інших людей) [129].

Сукупність відомостей щодо типових ознак суб'єкта злочину є одним з основних і обов'язкових елементів криміналістичної характеристики злочину.

Ці відомості дозволяють скласти найбільш вірогідний портрет особи злочинця, що дозволяє слідчому вчасно висунути правильні слідчі версії, звузити коло пошуку підозрюваних, спрогнозувати тактику поведінки ймовірного злочинця, визначити подальші напрями розслідування, вирішити низку інших завдань досудового розслідування.

Досліджено типові характеристики особи злочинця шляхом узагальнення відомостей про його фізичні, біологічні, соціальні та демографічні властивості.

На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, переважно вчиняють чоловіки – 83%.

Визначено, що на момент вчинення злочину злочинці перебували у віці 18–25 років (21%), 25–35 років (47%), 35–45 (23%), 45 років і старше (9%). Найбільш криміногенну групу складають особи віком 25–35 років.

Залежно від рівня освіти злочинців встановлено, що базову середню освіту має 1%, середню – 4%, середню спеціальну – 16%, базову вищу – 43%, вищу – 34%, іншу – 2%.

Більшість з них неодружені (71%), не мають постійного місця роботи (24%) і проживання (17%); учні (студенти) – 9%; працюючі – 82%.

Під час учинення злочину правопорушники перебували у стані сп'яніння (1%) або були раніше засудженими (8%).

З'ясовано, що злочинну діяльність зі створення (утримання) місць розпусти або звідництва здійснюють як злочинні угруповання (82%), так і окремі особи (18%).

Злочинні групи мають певну структуру (ієрархію), до складу якої входять: організатори, власники місць розпусти, наймані працівники, які керують діяльністю цих місць, особи, які обслуговують, здійснюють розподіл надання інтимних послуг

повіями, виконують матеріальне (технічне) забезпечення їхньої діяльності та інші функції.

Акцентовано на організаторі (лідері) злочинного угруповання, який спрямовує діяльність за такими напрямками:

- 1) пошук, оренда або купівля приміщення для розпусти;
- 2) добір осіб, які будуть надавати інтимні послуги;
- 3) підбір допоміжного персоналу (сутенерів, контролерів, охоронців, адміністраторів, водіїв, медиків);
- 4) створення умов для отримання максимальних злочинних прибутків;
- 5) прикриття злочинної діяльності групи із використанням корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах.

Організатор групи безпосередньо керує її діяльністю. У більшості випадків (72%) організатор виконує роль утримувача місця розпусти.

За результатами узагальнення даних кримінальних проваджень встановлено, що організовані групи склалися з такої кількості її членів:

- а) 3-5 осіб – 29%;
- б) 6-8 осіб – 47%;
- в) 9-12 осіб – 16%;
- г) більше 12-ти осіб – 8%.

Залежно від місця і розміру оплати за інтимні послуги осіб, які їх надають, можна поділити на 4 основні групи:

1) особи, які надають інтимні послуги на трасах і автошляхах. Злочинна група складається із: організатора, звідника (сутенера), водія та повії. Оплата залежно від виду послуги коливається від 200 до 600 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають працівники місцевих прокуратур і відділень поліції;

2) особи, які надають інтимні послуги у спортивно-оздоровчих комплексах та розважальних закладах. До складу групи входять: організатор, утримувач місця розпусти, адміністратор, звідник (сутенер), повії, водії, охорона, особи, які здійснюють прихований відеозапис. В таких групах оплата залежно від виду послуги коливається від 700 до 3000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають керівники місцевих прокуратур та відділів поліції;

3) особи (так званого «VIP-класу»), які надають інтимні послуги на елітних базах відпочинку, за місцем проживання замовника або пов'язані із виїздом за кордон, участю у приватних вечірках, супроводженням різного роду «делегацій» або «VIP-персон» та ін. Злочинні групи такого типу є сталими, латентними, характеризуються складною ієрархією. Оплата залежно від виду послуги починається від 10.000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривається представниками влади й управління, керівниками правоохоронних органів;

4) особи, які надають інтимні послуги з використанням web-камер у режимі on-line трансляції у всесвітній інформаційній мережі Internet.

Окрім зазначеного, нами акцентовано, що окрім надання інтимних послуг окремі злочинні групи спеціалізуються на збиранні інформації щодо своїх клієнтів (представників органів влади й управління, правоохоронних органів) з подальшим її використанням для їх шантажу або компрометації. Для цього злочинці здебільшого використовують приховану фотозйомку або відеозапис.

Отже, встановлення особи, яка вчинила злочин, є одним з головних завдань досудового розслідування. Для вирішення цього завдання на початковому етапі розслідування слідчому необхідно мати хоча б мінімальні відомості про особу злочинця, особливо, коли злочинна діяльність відбувається в умовах неочевидності.

На думку В. А. Жбанкова, відомості про особу злочинця, дозволяють:

1) визначити особливості відображення властивостей особи злочинця при підготовці, вчиненні та прихованні злочинів;

2) розробити систему слідів, що відображають соціальні, психологічні і біологічні властивості особи злочинця, та виявити інші джерела інформації про нього;

3) встановити систему техніко-криміналістичних і тактичних методів і засобів зі збирання, дослідження, оцінки та використання інформації про особу злочинця;

4) окреслити взаємозалежність і взаємозв'язки між соціальними, психологічними та біологічними властивостями злочинця, що містяться у джерелах інформації про нього;

5) на основі зібраної інформації та виявлених взаємозв'язків між соціальними, психологічними, біологічними властивостями побудувати модель особи, яка вчинила злочин;

6) визначити систему пошукових заходів щодо встановлення особи злочинця;

7) на основі виявлених закономірностей між елементами злочинної діяльності розробити систему типових версій щодо особи, яка вчинила злочин, стосовно тих або інших видів злочинних діянь, у тому числі і на базі ЕОМ».

Саме тому, дані про особу злочинця (звідника), що складають окремий елемент криміналістичної характеристики злочину, мають важливе криміналістичне значення і є досить важливими для подальшого досудового розслідування.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ

2.1. Аналіз первинної інформації та обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

Для розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва, важливе значення має правильний і своєчасний аналіз первинної інформації та обставин, що підлягають встановленню й доказуванню. Стаття 214 КПК України регламентує початок досудового розслідування, а саме: «слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування» [157].

Втім, для початку досудового розслідування необхідна наявність приводів та підстав. У літературі приводи до порушення кримінального провадження визначаються як установлені законом джерела, які надають слідчим, прокурорським та судовим органам відомості про злочин і зобов'язують ці органи прийняти рішення про занесення до ЄРДР та початку досудового розслідування.

Зі змісту ст. 214 КПК України випливає, що приводами для початку розслідування є заяви та повідомлення громадян або безпосереднє виявлення обставин злочину відповідними органами.

Аналіз слідчої практики свідчить, що первинні матеріали, які є приводом для внесення відомостей до ЄРДР за фактом вчинення злочину, кваліфікованого за ст.302 КК України, надходять до правоохоронних органів із таких джерел інформації:

- заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян (47%);

- повідомлення працівників установ та організацій (4%);

- матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (11%);

- матеріали, отримані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та розшукових заходів (38%).

Особливе значення у виявленні ознак кримінального правопорушення має аналіз первинної інформації щодо даних про ознаки злочину, відомостей за окремими обставинами розслідуваного факту, а також джерел, з яких отримано цю інформацію.

Додаткові відомості щодо злочину на стадії реєстрації в ЄРДР отримуються завдяки заходам збирання первинної інформації: огляду місця надання інтимних послуг; встановлення особи злочинця (сутенера, звідника) і місця його перебування; виявлення очевидців й свідків злочину та отримання від них пояснень щодо злочинної події та ін.

Здійснивши дослідження різних поглядів стосовно початкового етапу досудового розслідування, О. В. Узунова і К. В. Калюга зробили такі висновки: як правило, він характеризується невизначеністю, пов'язаною з браком інформації та її неповнотою, тому домінуючим напрямом діяльності слідчого на цьому етапі є виявлення необхідної доказової і тактичної інформації та її носіїв (джерел). Це завдання вирішується з урахуванням слідчої ситуації, що складається, шляхом проведення комплексу слідчих (розшукових) та інших процесуальних й організаційних дій.

Найчастіше підставою для провадження слідчих (розшукових) дій є криміналістична версія. Основним завданням початкового етапу, як правило, є встановлення особи, причетної до вчинення злочину. Тому збирання інформації про неї розпочинається з ретроспективного вивчення слідів (слідової картини), залишених на місці злочину, у пам'яті очевидців тощо. Отримана інформація використовується для висунення версій про суб'єкта злочину, визначення напрямку його пошуку [221].

Теорія доказів є частиною науки кримінального процесу, а саме тією частиною, яка вивчає процес доказування під час досудового розслідування та розгляду справи у суді.

Як зазначає С. М. Стахівський, метою кримінально-процесуального доказування є встановлення об'єктивної істини, а її досягнення можливе лише тоді, коли під час провадження у кримінальній справі з достатньою повнотою і достовірністю будуть встановлені усі факти і обставини, які мають значення для правильного вирішення цієї справи. Сукупність таких фактів і обставин утворюють предмет доказування у кримінальному провадженні [212, с. 18].

Ми поділяємо позицію М. В. Салтевського про те, що структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню. Усі елементи предмета доказування не можуть бути охоплені елементами криміналістичної характеристики, які в основному описують типові властивості та ознаки злочину, проте їх поєднання допускається [179, с. 419].

Обставини, що підлягають встановленню, на відміну від криміналістичної характеристики злочинів, інтегрують у собі властивості правової сутності злочину. Це надає змогу виділити з усіх подій і діянь ті, які наділені ознаками кримінально-правового, юридично значущого характеру (суспільна небезпечність, протиправність, винність) та дати правильну кримінально-правову оцінку [218, с. 142].

Особливості розслідування злочинів проти моральності достатньо не досліджувалися вченими в Україні. Зокрема, не були розглянуті питання і обставин, які негативно впливають на можливість всебічного, повного та об'єктивного розслідування цього виду злочинів в умовах різних слідчих ситуацій, що виникають на тих чи інших його етапах.

Предмет доказування забезпечує фактичну основу для правильної кримінально-правової кваліфікації вчиненого особою (особами) суспільно-небезпечного діяння, цілеспрямоване здійснення сторонами процесуальних повноважень у кримінально-процесуальному провадженні у конкретній справі, індивідуалізацію кримінального покарання винних осіб та відшкодування завданої шкоди [157, с. 238].

Як вважає А. С. Кобліков, предмет доказування – це сукупність істотних для справи обставин, які повинні бути встановлені в процесі доказування у кримінальному провадженні в інтересах її правильного вирішення [92, с. 13].

А. П. Рижаков під предметом доказування розуміє загальний перелік обставин, що підлягають обов'язковому встановленню у кожному кримінальному провадженні, яка надсилається до суду. Він зауважує, що в ході розслідування можуть бути встановлені й інші обставини, але це не є обов'язковим для органів розслідування [175, с. 29, 31].

Науковець, підкреслюючи узагальнений характер таких обставин, пристає на позиції їх універсальності, а саме зазначає лише про обставини, зазначені в КПК України.

Є. Г. Коваленко у своїй фундаментальній роботі з теорії доказів давав нетрадиційне визначення предмета доказування, об'єднавши в ньому власне дефініцію і зміст тогочасної статті 64 КПК 1960 року.

В. А. Банін, навпаки, у зміст предмета доказування вкладає будь-які обставини, що визначені в законі та мають значення для прийняття остаточних рішень у конкретній справі [9, с. 13].

Такої ж думки притримується і М. М. Міхеєнко, який під предметом доказування розуміє обставини, необхідні для вирішення справи по суті, та обставини вчиненого конкретного кримінального правопорушення [150, с. 99].

У літературі з кримінального-процесу також можна знайти ґрунтовне визначення предмета доказування як системи обставин, які виражають властивості і зв'язки досліджуваної події, істотні для правильного вирішення кримінального провадження й реалізації в кожному конкретному випадку завдань судочинства [75, с. 139] або навпаки, зовсім лаконічне: предмет доказування – це обставини, які належить обов'язково встановити у кожному кримінальному провадженні [217, с. 185].

Інформація про структурні елементи предмета доказування, її обсяг на певному етапі розслідування надають можливість слідчому висувати версії та планувати подальше розслідування.

Предмет доказування також зумовлює вибір слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій під час

розслідування конкретного злочину під час досудового розслідування.

У кримінальному процесі предмет доказування визначається як система обставин, які виражають властивості та зв'язки події, що досліджується, важливі для правильного вирішення кримінального провадження та вжиття процесуальних профілактичних заходів у справі, а також для реалізації у кожному конкретному випадку завдань судочинства [10, с. 10; 150, с. 99; 214, с. 152].

Загальне коло кримінально- та кримінально-процесуально значущих обставин, які підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні, визначено у КПК України. Крім того, предмет доказування визначається межами складу злочину, із приводу якого ведеться розслідування і розгляд кримінального провадження. Якщо ж говорити про розслідування конкретного виду злочину, то, крім загального кола обставин, зазначених у законі, може виникнути необхідність і у дослідженні інших доказових фактів, які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду справи по суті.

Тому, на нашу думку, під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, до обставин, які підлягають доказуванню, належать такі:

- 1) передбачені КПК України;
- 2) встановлені диспозицією ст. 302 КК України;
- 3) які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду кримінального провадження по суті.

Необхідно враховувати обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочину, а саме:

- а) вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб;
- б) вчинення злочину злочинною організацією;
- в) вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Крім того, підлягають також доказуванню:

- обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання (ст. 66 і ст. 67 КК України);

- обставини, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження;

- обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Оскільки доказувати вину підозрюваного зобов'язана особа, яка здійснює досудове розслідування, то для всебічного, повного, неупередженого дослідження обставин кримінального провадження необхідно збирати докази як такі, що обвинувачують особу у вчиненні кримінального правопорушення, так і ті, що її виправдовують.

У свою чергу, А. Воевода, дослідивши погляди різних науковців визначив, що коло обставин, які підлягають встановленню та доказуванню у кримінальному провадженні, у кримінальному процесуальному праві останні називають «предметом доказування». Крім того, він з'ясував, що у науковій літературі спірним є питання співвідношення криміналістичної характеристики злочинів та предмета доказування. Дехто з учених висловлює думку про те, що криміналістична характеристика злочинів охоплює предмет доказування.

Так, він наводить позицію Р. С. Белкіна, який зазначав, що «Правильно сформульована характеристика повинна органічно включати перелік обставин, які підлягають доказуванню, і тому їх не потрібно вносити в структуру окремої методики» [51].

Звернувшись з цього питання до національного законодавства, можемо з'ясувати, що відповідно до ст. 91 КПК України обставинами, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, є:

- подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

- винуватість підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення злочинної діяльності (злочину);

- вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

- обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу підозрюваного, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

– обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

– обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення [120].

Проте для підрозділів Національної поліції визначені у КПК обставини мають загальноорієнтуючий характер, адже стосуються розслідування усіх видів кримінальних правопорушень та недостатньо конкретизовані щодо певних їх категорій.

З іншого боку, переліки таких обставин для окремих видів кримінальних проваджень є специфічними й залежать від ознак складу правопорушення.

Саме тому дослідження обставин, що підлягають встановленню та доказуванню у кримінальних провадженнях стосовно злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва, необхідно визнати невід'ємним елементом цієї методики розслідування.

На думку О. М. Васильєва, на самому початку розслідування доцільно користуватися формулою із семи питань: хто, що, де, і з чією допомогою, чому, яким чином і коли. Надалі ж обставини потрібно встановлювати відповідно до елементів складу злочину, тому що головне у розслідуванні – це встановлення наявності або відсутності складу злочину в діянні особи [44, с. 148].

Н. А. Селіванов пропонує при встановленні кола обставин, що підлягають доказуванню, використати елементи предмета доказування, що містяться в нормах закону [184, с. 191].

Цілком правильно стверджував В. Вапнярчук, що у взаємозв'язку з мотивом і умислом перебуває мета. Під метою

розуміється той результат, якого прагне досягти суб'єкт. Мотив і мета взаємозалежні, вони визначають один одного і нерідко збігаються за своїм змістом. Якщо мотив відповідає на запитання, навіщо людина робить ті або інші дії, то мета визначає напрям її діяльності. Мета не виникає без мотиву, але, з іншого боку, мотив, як і весь вольовий процес, одержує свій зміст завдяки меті, внаслідок цієї конкретної діяльності, у якій мета знаходить своє втілення [42, с. 218].

В. Ю. Мосяженко, дотримуючись загального переліку обставин, які підлягають встановленню, визначає перелік обставин, що підлягають встановленню під час розслідування цих злочинів [152, с. 141-142]:

1. Обставини, які пов'язані з подією злочину та іншими елементами об'єктивної сторони:

- подія злочину (який злочин вчинено – ст. ст. 300, 301, 302, 303 КК України, наявність кваліфікуючих ознак: вчинені групою, із залученням дітей тощо);

- місце вчинення злочину (виконання кожного з етапів злочинної операції: втягнення або вербування до участі в антисуспільній діяльності, переміщення; місце надання сексуальних послуг, збуту інформаційної продукції, яка пропагує жорстокість та насильство, сексуальну розпусту та порнографію, межі злочину в цілому);

- час і термін виконання окремих етапів і злочину в цілому;

- способи дії злочинців на кожному з етапів злочинного посягання;

- знаряддя і способи, використані злочинцями; характер їх застосування на кожному з етапів; походження цих знарядь і засобів у злочинців;

- зміни в обстановці місця події;

- наявність дій з приховування окремих етапів реалізації злочинного задуму, їх слідів або злочину в цілому; їх характер.

2. Обставини, пов'язані з об'єктом і предметом злочинного посягання, а також ті, що характеризують вид і розмір завданої їм шкоди:

- кількість та персональні дані потерпілих, їхні особистісні характеристики, вид діяльності (яка саме); якщо злочин вчинено

за участю неповнолітньої чи малолітньої особи, то, крім зазначених відомостей, необхідно зібрати інформацію про батьків (або законних представників) і сферу їх діяльності;

– серед виявлених осіб слід установити, чи притягалися вони, відповідно до ст.181-1 КУпАП, до адміністративної відповідальності за зайняття проституцією тощо;

– поведінка виявлених осіб до, під час і після злочину;

– характер і розмір шкоди, заподіяної здоров'ю потерпілих (одному чи кільком); походження цієї шкоди, її джерела;

– розмір і характеристики матеріальних збитків;

– інші тяжкі наслідки вчинення злочину [145, с. 94].

3. Обставини, пов'язані із суб'єктом, суб'єктивною стороною та особою підозрюваного:

– кількість осіб, які брали участь у реалізації злочинних дій або окремих етапів, їхня роль;

– наявність і характер висловлених злочинцями пропозицій або погроз (які, кому, коли і в який спосіб передавалися: безпосередньо, опосередковано (телефоном, іншим переговорним пристроєм, у листі, записці тощо);

– замовний характер вчиненого злочину: одержання плати за вчинення злочину (безпосередньо від замовника, через посередника), пов'язані з цим обставини;

– наявність ознак організованості в діях групового суб'єкта злочину, розподіл ролей співучасників, їхні функції в загальному механізмі вчинення злочину;

– наявність попередніх контактів злочинців із встановленими особами; яким чином відбувалося підбурення та втягнення осіб до антисуспільної діяльності;

– мотив учинення злочину, характеристика особи підозрюваного [145, с. 95].

4. Обставини, що сприяли учиненню злочину:

– причини та умови вчинення злочинів у сфері моралі;

– інші фактори [145, с. 95].

На підставі узагальнення слідчої практики виокремлено такі обставини, які підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:

а) чи дійсно були вчинені дії щодо створення або утримання місць розпусти і у чому саме вони полягали;

б) яка тривалість дій щодо створення або утримання місць розпусти;

в) місце їх учинення;

г) обстановка, у якій відбувалися злочинні дії;

д) відомості, що характеризують особу злочинця;

е) обставини, що впливають на ступінь і характер відповідальності злочинця;

є) конкретні наслідки діяння;

ж) причини та умови, що сприяли чи перешкоджали учиненню злочину;

з) чи не було під час злочину вчинено інших правопорушень;

и) обставини, що впливають на ступінь і характер відповідальності злочинця;

і) способи вчинення й приховування злочину;

к) структура злочинної групи;

л) особливості розподілу злочинних ролей всередині групи.

Підсумовуючи слід зазначити, що виокремлення обставин, які підлягають встановленню у справах зазначеної категорії, дозволяють працівникам слідчих підрозділів чітко визначити алгоритми подальших процесуальних дій у типових слідчих ситуаціях початкового та подальшого етапів досудового розслідування.

2.2. Алгоритми дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового та подальшого етапів розслідування

Розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, як зазначає О. С. Сاینчин, у криміналістиці можна розділити на три етапи: початковий, наступний та завершальний. Початковий етап розслідування розпочинається з моменту знаходження ознак вчинення злочину. З моменту встановлення особи, підозрюваної у вчиненні злочинів, і визначення ступеня її вини вирішується питання про повідомлення їй про підозру [176].

Загалом, слідчі ситуації як криміналістична категорія розглядаються протягом не одного десятиліття. На сьогодні цьому питанню приділяється велика увага при розгляді основних категорій криміналістичної тактики і криміналістичної методики.

Зокрема, В. В. Лисенко з цього приводу зазначає, що дослідження слідчих ситуацій сприяє конкретизації методик розслідування, підвищенню їхньої ролі та наближенню теоретичних досліджень до вимог практичної діяльності [141, с. 76-77].

Здійснивши аналіз поглядів різних науковців, В. О. Шершньова визначила, що початкова слідча ситуація може розглядатися в двох аспектах: 1) теоретичному (як типова стосовно конкретного виду злочину і навіть ширше – як наукова, абстрактна категорія) і 2) практичному (як конкретна життєва ситуація у кримінальному провадженні, що знаходиться у слідчого, характеризує початковий етап розслідування і включає, у першу чергу інформацію про результати попередніх перевірок, невідкладних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів), а її основними елементами є:

- першочергова інформація, отримана в ході перевірки заяв, повідомлень і відразу після відкриття кримінального провадження, про подію, що містить ознаки злочину, і про осіб, причетних до цієї події;

- об'єктивні умови, що характеризують отримання цієї інформації (місце, час, кліматичні умови, використання науково-технічних засобів тощо);

- сили та засоби, що має в своєму розпорядженні слідчий для подальшої роботи з використання початкової інформації у цих умовах;

- позиція підозрюваного, потерпілого, свідків, а також результати їх протидії встановленню істини на початковому етапі розслідування та потенційна можливість протидії;

- інші фактори, що перешкоджають чи сприяють успішному вирішенню криміналістичних завдань (втрата речових доказів, виявлених під час огляду, явка з повинною тощо) [238].

Вперше визначення поняття «слідча ситуація» надав О. Н. Колісниченко в 1967 році, який розумів під нею певне

становище в розслідуванні злочинів, яке характеризується наявністю тих або інших доказів й інформаційного матеріалу й виникаючих у зв'язку з цим конкретними завданнями з його збирання й перевірки [94, с. 24].

М. О. Селіванов навіть стверджував, що слідча ситуація впливає на методику розслідування злочину значно більше, ніж криміналістична характеристика, що й належить враховувати у процесі планування розслідування [183, с. 58].

Інші автори переконані, що слідча ситуація є категорією криміналістичної тактики. Наприклад, В. К. Весельський вважає, що слідча ситуація належить до кола понять криміналістичної тактики, і вже в цій якості як і інші тактико-криміналістичні поняття реалізується в криміналістичній методиці. Цей висновок він обґрунтовує тим, що саме слідча ситуація зумовлює тактику конкретних слідчих (розшукових) дій [49, с. 195].

Визначення слідчої ситуації сформулював В. П. Корноухов, який вважав її однією із закономірностей, властивих процесу розслідування. Так, він стверджував, що під слідчою ситуацією варто розуміти об'єктивно повторюване становище в процесі розслідування, обумовлене фактичними даними, що визначає процес виявлення, збирання доказів. Типові слідчі ситуації визначаються з урахуванням етапів розслідування, що значною мірою конкретизує процес виявлення, збирання доказів [100, с. 93].

Є. С. Хижняк переконаний, що слідча ситуація, як і криміналістична характеристика, є одним із найважливіших інструментів у руках слідчого, що дозволяє максимально підвищити ефективність діяльності з розслідування злочинів, а володіння типовими слідчими ситуаціями дозволяє слідчому визначити коло пріоритетних завдань, уникнути непотрібної витрати часу й сил. На основі зіставлення типової слідчої ситуації та ситуації, що склалася під час розслідування конкретного злочину, використовуючи взаємозв'язки між елементами криміналістичної характеристики цієї групи злочинів, слідчий зможе оптимально спланувати процес розслідування й найефективніше вирішити завдання встановлення особи, яка вчинила злочин [144, с. 197].

І. Ф. Герасимов дійшов висновку, що слідча ситуація – це сформована на певний момент розслідування, внутрішньо схильна до зміни сукупність характеризуючих розслідування матеріальних, інформаційних та інших факторів і їхня оцінка, що зумовлює основні напрямки розслідування, прийняття рішень і вибір способів дій [226, с. 173].

Л. Я. Драпкін підійшов до визначення слідчої ситуації з інформаційних позицій. На думку вченого, слідча ситуація – це динамічна інформаційна система, елементами якої є істотні ознаки й властивості обставин, що мають значення у кримінальному провадженні, зв'язки, відносини між ними, а також учасниками процесу розслідування, що настали, і передбачувані результати дій сторін [64, с. 28].

Ці умови науковці ще називали «факторами», «компонентами» або «чинниками» та поділяли їх на об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивними чинниками, на думку В. К. Весельського, є:

- наявність і характер доказової та орієнтуючої інформації, яка є у розпорядженні слідчого;

- наявність і стійкість існування ще невикористаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації;

- інтенсивність процесів зникнення доказів і сила чинників, які впливають на ці процеси;

- наявність на даний момент у розпорядженні слідчого необхідних сил, засобів, часу і можливість їх оптимально використання;

- існуюча на даний момент кримінально-правова оцінка розслідуваної події [49, с. 194-195].

Суб'єктивними чинниками є:

- психологічний стан осіб, які фігурують у кримінальному провадженні;

- психологічний стан слідчого, рівень його знань і вмінь, практичний досвід, здатність приймати й реалізовувати рішення в екстремальних умовах;

- протидія встановленню істини з боку злочинця та його зв'язків, а іноді потерпілого та свідків;

- сприятливий (безконфліктний) перебіг досудового розслідування;

– зусилля слідчого, спрямовані на покращення (зміну) слідчої ситуації;

– наслідки помилкових дій слідчого, оперативного працівника, експерта;

– наслідки розголошення даних досудового слідства;

– непередбачені дії потерпілого або осіб, не причетних до розслідування [49, с. 194-195].

У цілому термін «ситуація» в тлумачному словнику наводиться як сукупність умов та обставин, що утворює певне становище, викликане тими чи іншими взаєминами людей [48, с. 1127].

Здійснивши аналіз розвитку визначення цих понять, М. С. Качковський зробив такі висновки: типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і такі компоненти, що часто мають місце. Їх науковець поділяє на дві групи:

1) *першу групу складають* відомості про окремі обставини злочинної діяльності (особу, котра вчинила злочин, спосіб, сліди злочину, предмет посягання і розмір заподіяної злочином шкоди, зв'язки з іншими кримінальними правопорушеннями);

2) *другу групу складає* сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування тощо) [90].

Типові слідчі ситуації, на нашу думку, несуть основне інформаційне й організаційно-методичне навантаження у побудові методики розслідування кримінальних правопорушень, а самі типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування є взаємопов'язаними.

Протилежну позицію щодо розглядуваної проблеми займає Р. С. Белкін.

На думку вченого, складний, багатоконпонентний склад слідчої ситуації, значна кількість об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на зміст і характер цих компонентів, створюють у своїй сукупності невичерпну кількість варіантів слідчих ситуацій, кожна з яких обов'язково відрізняється

від інших. Конкретна слідча ситуація є завжди індивідуальною, і тому типізація слідчих ситуацій за всією повнотою їх змісту неможлива. Здійснити типізацію слідчих ситуацій можливо лише за одним з їх компонентів, а якщо бути ще більш точним – лише за одним з елементів, що створюють цей компонент. Як правило, таким об'єктом типізації обирають один із елементів компоненту інформаційного характеру, а саме – наявність інформації щодо події та її учасників [16, с. 95-96].

Доречно тут навести позицію І. В. Калініна, який визначає досліджувану категорію як об'єктивні положення, що виникають насамперед на початковому етапі розслідування на базі незначного обсягу інформації і часто повторюються у практиці розслідування. Інформація про типові слідчі ситуації є результатом узагальнення практики розслідування певного виду злочинів [88, с. 215].

На нашу думку, такий підхід до формування системи слідчих ситуацій є надто громіздким. Адже їх типізація повинна здійснюватися на основі одного-двох компонентів інформаційного характеру, інакше це може призвести до нецільового спрямованого вирішення завдань досудового розслідування. Вважаємо, що така позиція розгалужує систему типових слідчих ситуацій, тим самим перешкоджаючи побудові відповідних алгоритмів (комплексів) з їх розв'язання [56, с. 2].

На підставі аналізу наукових підходів учених (Л. Я. Драпкін, І. М. Лузгін, В. Ю. Шепітько) щодо поняття, сутності та видів слідчих ситуацій доведено, що правильний вибір найбільш ефективних засобів й методів слідчої діяльності, спрямованих на вирішення конкретних завдань розслідування, залежить від певних слідчих ситуацій.

На наш погляд, найбільш доречним є визначення слідчої ситуації, надане В. А. Журавлем, який окреслив її як наукову абстракцію, сформовану на підставі апріорних знань, є результатом узагальнення та аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображено найбільш загальні риси, що характеризують перебіг і стан розслідування на певному етапі (вихідному, початковому, наступному) [78, с. 106].

Аналіз і оцінка слідчої ситуації мають істотне значення, оскільки дозволяють:

- зорієнтуватися у всьому різноманітті фактів і явищ, які стосуються особи злочинця на даний момент розслідування;

- усвідомити наукові знання (рекомендації криміналістики) щодо типових матеріальних джерел (слідів), у яких відбувається подія злочину;

- опанувати методики та практики пошуку таких джерел, отримати від них належну інформацію, її фіксацію та подальше збереження;

- виконувати практичну роботу з цими джерелами інформації;

- зіставляти отриману інформацію з даними оперативних і криміналістичних обліків;

- висунути відповідні версії про місцезнаходження і сліди, що містять інформацію про властивості особи злочинця;

- визначити найбільш доцільні тактичні прийоми, рекомендації, комбінації зі збирання слідів і встановлення злочинця;

- обрати найбільш ефективні техніко-криміналістичні засоби й методи для цих цілей;

- обрати найбільш ефективні форми використання спеціальних знань і взаємодії з органами дізнання з метою одержання криміналістично значущої інформації про особу злочинця;

- вивести з версій слідства;

- спланувати початковий етап досудового розслідування.

З огляду на зазначене доречною виглядає думка С. С. Чернявського з приводу того, що у даній категорії найбільш значущими є властивості та ознаки процесу розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів певної категорії [233, с. 405].

Виокремлюються слідчі ситуації певних етапів розслідування і визначається порядок дій слідчого у кожній з них через призму системи тактичних задач кримінального провадження.

На початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації:

а) злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину – 24%. У даному випадку,

головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру;

б) злочинець відомий, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру – 48%. Це найбільш складна слідча ситуація. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести огляд місця розпуси, допитати свідків злочину і відповідно до отриманої інформації призначити найбільш оптимальний перелік судових експертиз, що дозволить довести причетність певної особи до конкретних дій;

в) злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду – 16%. За цієї ситуації слідчому необхідно вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження й затримання;

г) злочинець невідомий – 12%. Ця ситуація визначається потребою максимальної фіксації матеріальних й ідеальних слідів злочину, здійснення заходів щодо встановлення й розшуку злочинця та можливих його співучасників, а також виявлення інших епізодів злочинної діяльності.

Наведені дані свідчать, що майже половина злочинців затримуються під час учинення злочину або відразу після нього, що може розглядатися як сприятлива слідча ситуація. Інші ситуації, що виникають під час розслідування таких злочинів, слід розцінювати як складні. У цьому випадку найбільш несприятлива слідча ситуація складається, коли злочинець невідомий і не виявлено інформації про нього.

Отже, розглянемо перелік дій, які доцільно провадити за кожною із зазначених типових слідчих ситуацій.

За сприятливою слідчою ситуацією, коли злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину, доцільно провадити такі СРД:

- огляд місця події;
- затримання та особистий огляд підозрюваного;
- освідкування підозрюваного;
- допит підозрюваного;
- допит свідків.

За ситуацією, коли злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду, основні зусилля правоохоронців мають бути спрямовані на пошук злочинця.

Інформація для розшуку може бути отримана за допомогою слідчих (розшукових) дій, зокрема:

- огляду місця події,
- допиту свідків,
- призначення експертиз,

А також негласних слідчих (розшукових) дій:

- накладення арешту на кореспонденцію;
- огляду і виїмки кореспонденції;
- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;

- зняття інформації з електронних інформаційних систем;
- спостереження за місцями можливої появи підозрюваного;
- використання конфіденційного співробітництва.

У ситуації, коли відомий факт учинення злочину, але злочинець невідомий, можуть проводитись такі СРД:

- огляд місця події;
- допит свідків;
- призначення судових експертиз;

- надання доручення підрозділам Національної поліції щодо встановлення особи злочинця та його місця знаходження.

Розшуковими заходами у даному випадку можуть бути: пошук свідків-очевидців; перевірка за криміналістичними обліками; інші оперативно-розшукові заходи.

Вивченням кримінальних проваджень встановлено, що на початковому етапі розслідування злочинів, кваліфікованих за ст. 302 КК України, у ситуації, коли злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину, проводилися такі дії:

- огляд місця події – 84%;
- допити працівників місця розпусти – 62%;
- допити відвідувачів сауни, масажного салону – 23%;
- обшуки підозрюваних під час затримання – 87%;
- обшуки за місцем проживання підозрюваного – 24%;
- пред'явлення для впізнання підозрюваних – 47%;
- призначення експертиз – 100%;
- слідчий експеримент – 58%;

- негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, спрямовані на встановлення співучасників злочину – 67%.

За ситуацією, коли злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду, було проведено такі СРД:

- огляд місця події – 100%;
- допити працівників місця розпусти – 92%;
- допити відвідувачів сауни, масажного салону – 57%;
- призначення експертиз – 100%;

- сукупність негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів – 100%.

У слідчій ситуації, коли злочинець невідомий, доцільно проводити такі СРД:

- огляд місця події;
- допити працівників місця розпусти;
- допити відвідувачів сауни, масажного салону;
- призначення експертиз;

- сукупність негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

Типовими слідчими ситуаціями подальшого етапу досудового розслідування є такі:

а) особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає правдиві показання – 17%;

б) особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає завідомо неправдиві (неповні) показання – 62%;

в) про підозру повідомлено кільком особам, з яких одна дає правдиві показання, що викривають інших у злочинній діяльності – 21%.

Слідча ситуація 1: особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає правдиві показання – 17%.

Дана слідча ситуація характеризується умовами очевидності, а також тим, що підозрюваний відомий (встановлений) із самого початку проведення досудового розслідування.

У зазначеній ситуації потрібно провести наступний комплекс слідчих (розшукових) дій та процесуальних заходів:

- затримання підозрюваного;
- його особистий обшук;
- освідування підозрюваного;
- вилучення одягу та взуття підозрюваного для проведення експертизи;
- огляд місця події;

- встановлення та допит свідків;
- призначення експертиз, необхідних для встановлення окремих обставин правопорушення.

Так, 27 серпня 2015 року приблизно о 20.50 годині, гр. Т., під час виконання обов'язків адміністратора сауни, розташованої за адресою: м. Знам'янка Кіровоградської області, отримала замовлення від раніше невідомого їй гр. Б. про надання йому особи жіночої статі для отримання сексуальних послуг.

У подальшому гр. Т., діючи у відповідності з побажаннями гр. Б., згідно з домовленістю з останнім, за якою клієнт сплачує 300 грн. за одну годину надання сексуальних послуг особою жіночої статі, контроль за часом надання сексуальних послуг та своєчасністю оплати, забезпечення гумовими засобами контрацепції, надання приміщення для забезпечення зайняття проституцією та прибирання після цих дій, маючи на меті сприяння добровільним статевим зносинам між вищезазначеними особами, особисто зі свого мобільного телефону здійснила телефонний дзвінок на мобільний телефон гр. Д. і повідомила про необхідність прибути за місцем розташування бані для надання послуг сексуального характеру гр. Б.

Після цього, 27.08.2015 року, приблизно о 21.00 годині, гр. Т., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, з метою наживи, у приміщенні бані, де знаходився гр. Б., зустріла гр. Д., познайомила її з гр. Б. та надала вказаним особам кімнату з ліжком у вищевказаній сауні для здійснення статевих зносин, за що отримала грошову винагороду в сумі 50 грн.

Крім того, 14 вересня 2015 року приблизно о 20.50. годині гр. Т. під час виконання обов'язків адміністратора сауни, розташованої за вищезазначеною адресою, отримавши замовлення від гр. Б. про надання йому особи жіночої статі для отримання сексуальних послуг, зі свого мобільного телефону здійснила телефонний дзвінок на мобільний телефон гр. Н. і повідомила про необхідність їй прибути за місцем розташування бані для надання послуг сексуального характеру гр. Б.

Так, 14 вересня 2015 року приблизно о 21.00 годині, гр. Т., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, з метою наживи, зустріла гр. Н., познайомила її

з гр. Б. та надала вказаним особам кімнату з ліжком у вищевказаній сауні для здійснення сексуального зв'язку, за що отримала грошову винагороду в сумі 50 грн. [204].

Слідча ситуація 2: особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає завідомо неправдиві (неповні) показання – 62%.

З огляду на характеристики зазначеної ситуації перед працівниками Національної поліції ставляться такі завдання:

- встановити та вилучити сліди, що залишились на місці вчинення кримінального правопорушення;

- встановити та допитати свідків.

З наведеного можна зрозуміти, що основною першочерговою слідчою (розшуковою) дією у цій ситуації є огляд місця події. Крім того, необхідно здійснити ряд інших процесуальних та розшукових заходів для виявлення свідків. Тобто, до початкових СРД в даному випадку необхідно віднести:

- огляд місця події;

- затримання, особистий обшук і допит підозрюваного;

- допит свідків;

- призначення судово-медичної і криміналістичної експертизи;

- огляд житла і місця роботи.

Так, з кінця 2012 р. до травня 2014 гр. Л., перебуваючи за місцем свого проживання, систематично переглядала оголошення в «Інтертелетексті», де відшукувала клієнтів-чоловіків, які бажали отримати послуги інтимного характеру за грошову винагороду. Після цього гр. Л. знайомила клієнтів з дівчатами, за що отримувала грошову винагороду, які отримувала через банківський рахунок.

Так, протягом 2012-2014 рр. (точного часу встановити не уявлялося можливим), гр. Л., маючи умисел на звідництво для розпусти з метою особистої наживи знайомила мешканку м. Кіровограда, основним джерелом доходу якої є зайняття проституцією, тобто надання сексуальних послуг необмеженому колу чоловіків за грошову винагороду. Будучи обізнаною про рід занять останньої, з корисливих мотивів погодилась на пропозицію гр. Л. про її посередництво у зайнятті останньою проституцією. Відповідно до домовленості гр. Л. повинна підшукувати їй клієнтів та повідомляти їм про різновид інтимних послуг та розмір грошової винагороди за надання сексуальних

послуг та у разі згоди клієнта повідомляти зі свого особистого номеру у вигляді sms-повідомлень або при розмові, яка в свою чергу повинна була надавати платні сексуальні послуги. За звітництвом гр. Л. повинна була отримувати грошову винагороду за кожного клієнта [205].

У ході розслідування гр. Л було повідомлено про підозру, але вона почала давати завідомо неправдиві (неповні) показання. В ході огляду місця події були виявлені матеріальні докази вчинення досліджуваного кримінального правопорушення. Крім того, були виявлені та допитані свідки, які надали достатню кількість доказової інформації. Були призначені та проведені судово-медичні та криміналістичні експертизи, а також оглянуто житло і місце роботи підозрюваної.

Отримані інформації виявилось достатньо, щоб на повторному допиті підозрюваної остання почала давати правдиві показання.

У ракурсі розгляду зазначеної слідчої ситуації необхідно згадати і про взаємодію слідчого з різними підрозділами Національної поліції. Зрозуміло, що процесуальні форми взаємодії ґрунтуються на нормах КПК України. В той же час важливими є організаційні форми.

Стосовно цього М. С. Тюрін зазначає, що «якщо процесуальні форми можна назвати способами співпраці, то організаційні форми будуть характеризуватися як способи зв'язку. Організаційні форми зв'язку існують поза межами процесуальної діяльності слідчого» [219, с. 67-68].

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень і даних опитування слідчих та оперативних працівників поліції свідчить, що основними організаційними формами взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів, пов'язаних з зі створенням або утриманням місць розпусти і звітництвом, є:

- узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи;
- погоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій;
- обмін оперативно значущою інформацією (зокрема, з використанням можливостей криміналістичних та оперативних обліків);

- спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо;

- координація проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

З огляду на визначене зрозуміло, що ця форма взаємодії стосується питань передачі слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення, проведення оперативно-розшукових заходів, приводу різних учасників процесу, виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Ґрунтуючись на думці В. Д. Пчолкіна, до основних організаційних форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів [172, с. 117] слід віднести такі:

- ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами;

- спільне обговорення й оцінювання даних, одержаних у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, щодо їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР;

- спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації;

- спільна діяльність слідчих та оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах досудового розслідування;

- створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням;

- взаємний обмін усною та письмовою інформацією оперативних працівників і слідчих з питань, що стосуються їхньої діяльності;

- спільні виїзди слідчого й оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій;

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції надав змогу виділити серед непроцесуальних форм їх взаємодії найбільш поширені при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва, зокрема:

- спільне чергування у складі СОГ;

– колективне планування початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом;

– взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів під час розслідування злочину;

– спільні виїзди слідчого та оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій.

Загалом, найбільш поширеними формами взаємодії працівників різних підрозділів Національної поліції України при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом є [Додаток Б]:

– обмін інформацією – 75%;

– виконання письмових доручень – 59%;

– спільне планування оперативно-розшукових заходів – 41%;

– спільне використання наявних сил та засобів – 12%.

Охарактеризуємо деякі із зазначених форм взаємодії. Взаємна інформація та ознайомлення слідчого та оперативного працівника із зібраними матеріалами, на що вказують Л. В. Сердюк і А. Т. Тимербаєв, дозволяє своєчасно організувати розшук та затримання злочинців, здійснити необхідні слідчі та оперативно-розшукові заходи, внести відповідні зміни в погоджені плани та висунути нові версії тощо [186, с. 20].

Планування спільної діяльності різних підрозділів поліції полягає в ряді взаємопов'язаних заходів: постановці завдання, визначенні шляхів і способів їх вирішення, послідовності необхідних дій, розподілу сил і засобів тощо. При цьому планування може здійснюватися як у цілому за кримінальним провадженням, так і за окремими епізодами.

Зазначена форма організації взаємодії різних підрозділів поліції має першочергове значення під час розкриття конкретного факту вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Адже планування майбутньої роботи слідчого й оперативного працівника за конкретним кримінальним провадженням, про що зазначає І. І. Колесников, є одним з методів організації розслідування і є складним процесом визначення шляхів, способів, засобів, сил і термінів досягнення зазначених цілей [222, с. 108].

Планування здійснюється як на стадіях збирання інформації, так і на початковому та подальшому етапах досудового розслідування. Водночас детальне планування діяльності з розслідування кримінального правопорушення здійснюється слідчим та оперативним працівником у межах своєї компетенції.

Слідча ситуація 3: про підозру повідомлено кільком особам, з яких одна дає правдиві показання, що викривають інших у злочинній діяльності – 21%.

У цій ситуації завдання, які ставляться перед працівниками Національної поліції, можуть бути досить різноманітними, але для встановлення основних обставин необхідно визначити:

- особу злочинця;
- місце вчинення;
- механізм учинення;
- мотив;
- свідків;
- засоби вчинення злочину;
- обставини, що сприяли злочину.

З огляду на визначені завдання необхідно провести такі СРД, процесуальні дії та розшукові заходи:

- огляд місця події;
- встановлення і допит свідків;
- проведення розшукових заходів для встановлення особи злочинця та мотивів правопорушення;
- призначення судово-медичної і криміналістичної експертиз;
- проведення інших розшукових заходів

Так, на початку лютого 2013 року гр. П., під час виконання обов'язків адміністратора сауни, розташованої в м. Дніпропетровськ, познайомила з особами жіночої статі, які займаються розпусною, та отримала від них пропозицію надання їм інформації про бажання відвідувачів сауни на отримання послуг сексуального характеру.

Під час отримання цих пропозицій у гр. П. виник намір на звідництво для розпусти, шляхом посередництва у вигляді знайомства та організації зустрічей відвідувачів сауни з особами, які займаються розпусною, для сприяння добровільним інтимним стосункам між ними та отримання за це грошової винагороди, тобто з метою наживи.

Близько 20:30 18 лютого 2013 року гр. П. прийняла замовлення на користування сауною від раніше незнайомих осіб. Під час розрахунку останніх за користування сауною, гр. П. запропонувала останнім познайомити їх та організувати їм зустріч з особами жіночої статі, які займаються розпустою та які можуть надати останнім добровільні послуги сексуального характеру за грошову винагороду.

Отримавши від клієнтів згоду на знайомства з особами жіночої статі, які займаються розпустою, гр. П., перебуваючи за місцем своєї роботи, а саме в приміщенні сауни, подзвонила на номер, раніше отриманий від невстановленої під час досудового розслідування особи, яка займається розпустою, та повідомила останній про перебування в сауні відвідувачів, які бажають познайомитись для отримання послуг сексуального характеру.

Близько 21:00 18 лютого 2013 року невстановлена під час досудового розслідування особа жіночої статі, яка займається розпустою, прибула до сауни, в якій у вказаний час перебували клієнти.

Зустрівшись з особою, яка займається розпустою, гр. П., познайомила останню з клієнтами, які виявили бажання вступити в інтимні стосунки із вказаною раніше незнайомою їм особою та надалі отримали від неї добровільні послуги сексуального характеру.

Після надання добровільних послуг сексуального характеру клієнтам в приміщенні сауни, невстановлена під час досудового розслідування особа жіночої статі, яка займається розпустою, передала гр. П. грошову винагороду за організацію цієї зустрічі у розмірі 100 гривень.

Продовжуючи свою злочинну діяльність, гр. П. ще неодноразово вчинювала посередницькі дії із залученням інших осіб [207].

У цій ситуації було повідомлено про підозру кільком особам, з яких лише одна давала правдиві показання, що викривають інших у злочинній діяльності, зокрема і гр. П. Для доведення їхньої вини підрозділами Національної поліції були встановлені основні обставини правопорушення (особи злочинців; місце

вчинення; механізм учинення; свідки (клієнти сауни, які відмовлялися від послуг); засоби вчинення злочину).

Ці обставини були встановлені завдяки таким СРД, процесуальним діям та розшуковим заходам: огляд місця події; встановлення і допит свідків; проведення розшукових заходів для встановлення особи злочинця та мотивів правопорушення; призначення судово-медичної і криміналістичної експертизи; проведення інших розшукових заходів.

Після зібрання достатньої кількості доказів на повторних допитах підозрюваних всі вони почали давати правдиві показання.

Окрім зазначених, нами з урахуванням обізнаності слідчого про злочинну подію визначено такі ситуації:

- а) повної обізнаності;
- б) середньої обізнаності;
- в) недостатньої обізнаності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що виходячи зі слідчих ситуацій, що склалися на певному етапі досудового розслідування працівники слідчих підрозділів повинні визначати організацію і тактику проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

РОЗДІЛ 3

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ

3.1. Організація і тактика проведення огляду

При розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, неабияке значення має проведення огляду місця події, що зумовлено низкою факторів:

по-перше, це першочергова СРД, яка проводиться в усіх слідчих ситуаціях розслідування досліджуваного кримінального правопорушення;

по-друге, це досить розповсюджена процесуальна дія в провадженнях цієї категорії;

по-третє, результати, одержані під час проведення огляду місця події, в більшості випадків є початковим матеріалом, від якого залежить весь подальший хід розслідування.

Зважаючи на це, у криміналістичній літературі огляд місця події вважається однією із найскладніших СРД, яка потребує достатньої підготовки та застосування відповідних тактичних прийомів.

Огляд місця події, на думку 87% респондентів, є найбільш ефективною слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 302 КК України.

Відомості, отримані під час огляду, є джерелом інформації (69%) для висування слідчих версій та проведення подальших слідчих (розшукових) дій.

Дослідження такої слідчої (розшукової) дії, як огляд місця події здійснювалось протягом багатьох років, тому недарма

кількість її визначень є досить значною і водночас дещо суперечливою.

Зокрема, ще у 1960-х рр. науковці його визначали як комплекс слідчих (розшукових) дій та розшукових заходів, спрямованих на виявлення, вилучення й закріплення речових доказів та слідів злочину, встановлення механізму й мотивів злочину, використання даних огляду з метою розшуку «гарячими слідами» [166, с. 8-9].

Дещо пізніше В. П. Колмаков визначив огляд місця події як невідкладну слідчу (розшукову) дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні, оцінці й фіксації слідчим обстановки місця події, слідів та об'єктів, що стосуються справи, їхніх ознак, властивостей, станів та взаємозв'язків з метою з'ясування суті події, що сталася, механізму злочину і його обставин, які мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [95, с. 18].

У даному аспекті не можемо оминати увагою думку І. Х. Максимова, який визнавав, що одного факту використання даних, отриманих у процесі огляду, з метою розшуку «гарячими слідами», недостатньо для включення розшуку в поняття «огляд місця події», оскільки ці дані можуть бути використані для проведення обшуку, призначення і проведення експертиз, провадження упізнання, слідчого експерименту [143, с. 22].

Отже, відбулося розширення конкретного змісту поняття шляхом словосполучення «прийнятті, дослідженні, оцінці й фіксації».

Огляд місця події, на думку криміналістів 1980-х рр., – це дослідження певної місцевості чи її окремої ділянки, приміщення або будівлі, де готувався злочин, де він був вчинений або де настали злочинні наслідки чи зберігаються його сліди, а також може мати місце огляд окремих предметів, документів, трупа [191, с. 528]; слідча (розшукова) дія, що полягає у безпосередньому сприйнятті, дослідженні і фіксації слідчим обстановки місця події, а також у виявленні, фіксації, вилученні слідів і речових доказів для встановлення в можливих межах характеру й обставин події і винних осіб [81, с. 253].

М. П. Яблоков на початку 2000-х рр. визначив огляд місця поліції як слідчу (розшукову) дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні слідчим об'єктів матеріальної обстановки з метою виявлення слідів злочину, речових доказів, з'ясування обстановки події та інших обставин стосовно події, що відбулася [106, с. 206].

На нашу думку, найбільш вдалими є визначення поняття огляду місця події, надане Є. П. Іщенком, який визначив його як невідкладну слідчу (розшукову) дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні і фіксації слідчим обстановки цього місця, слідів і предметів, що належать до нього, їх взаємозв'язків і характерних особливостей з метою з'ясування суті події, що сталася, механізму злочину та інших обставин, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження судом [85, с. 206].

У цьому формулюванні має місце як характеристика конкретних особливостей цієї СРД, так і формулювання її розширеної мети.

Водночас із прийняттям чинного КПК України відбулося таке. Законодавець досить специфічно підійшов до визначення видів слідчого огляду. Відповідно до ст. 237 КПК України, безпосередньо присвяченій огляду, зазначено такі його види, як: огляд місцевості, помешкання, предметів і документів. Тобто була обмежена їхня кількість, хоча автори коментаря КПК України, розглядаючи ці види, висунули таке твердження: криміналістична класифікація слідчих оглядів на види більш розширена і враховує важливі тактичні аспекти їх підготовки і проведення. Адже кожний із видів слідчого огляду має специфічні особливості, які визначають порядок його проведення. Але знову жодної згадки про огляд місця події.

Про можливість його проведення можна знайти інформацію в інших законодавчих нормах. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК «огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань».

З огляду на зазначене, ми однозначно підтримуємо позицію Є. Д. Лук'янчикова і Б. Є. Лук'янчикова, які радять «для виключення будь-яких сумнівів щодо правомірності існування

цього виду огляду і застосування його на практиці розслідування, доцільно огляд місця події включити до переліку видів огляду, який наведено в ч.1 ст.237 КПК України [138, с. 266].

Продовжуючи розгляд огляду місця події ми, на підставі узагальнення наукових розробок вчених, визначаємо особливості організації і тактики його проведення при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, з урахуванням слідчих ситуацій, що склалися.

Одразу слід визначитись із поняттям «місце події». В даному аспекті ми поділяємо позицію І. Є. Биховського, який визначив його як місце, де було виявлено що-небудь, що порушило звичний порядок речей, нормальний плин життя, це порушення знов-таки свідчить про злочин [40, с. 7].

Тобто це досить широка категорія, яка більша за обсягом за місце злочину і збігається з ним лише в ситуаціях, коли кримінальне правопорушення учинено там, де знайдено його сліди.

Тому огляд місця події має важливе значення тоді, коли працівники поліції розпочинають розслідування, маючи лише відомості про виявлення слідів суспільно-небезпечного діяння. В даному випадку огляд, у принципі, є єдиною можливістю встановити матеріальну доказову інформацію, визначити обставини злочину. З іншого боку, вивчення та аналіз практики проведення досліджуваної СРД при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, свідчить, що багато з них проводяться з порушенням тактичних вимог їх проведення.

Як будь-яка СРД огляд місця події складається з трьох етапів: підготовчого, робочого та заключного. Підготовчий етап починається з моменту прийняття уповноваженою особою рішення про проведення огляду місця події.

З цього приводу доречною є думка С. О. Книженка, який зазначає, що основним завданням слідчого на цій стадії є інформаційно-тактичне і матеріально-технічне забезпечення проведення слідчої (розшукової) дії [91, с. 187].

Проведеним дослідженням (узагальненням наукової літератури, слідчої практики та результатів опитування працівників слідчих підрозділів) Д. Г. Заброра зробив висновок, що до виїзду на місце події слідчий повинен здійснити такі підготовчі дії:

- одержати вичерпну інформацію про обставини вчиненого злочину;

- забезпечити до свого прибуття охорону місця події, зокрема силами патрульної поліції або пересувної поліцейської групи, які перебувають неподалік від місця злочину або адміністрації установи [79, с. 28].

Як зазначають деякі автори, під час здійснення цих заходів слідчий повинен отримати інформацію про:

- подію, що сталася; наявність на місці події очевидців та самого правопорушника;

- наявність на місці події працівників поліції та вжиті заходи щодо охорони місця події та збереження слідів злочину;

- наявність на місці події постраждалих осіб. На основі цієї інформації, слідчий вирішує: яким повинен бути склад учасників огляду (кого із спеціалістів чи інших осіб, наприклад, понятих, слід залучити); які технічні засоби потрібні для огляду та їхня готовність до використання [192, с. 226].

Стосовно залучення понятих одразу зазначимо, що відповідно до ч. 7 ст. 223 і ч. 2 ст. 237 КПК України не передбачено їх залучення для проведення огляду місця події, окрім тих випадків, коли проводиться огляд житла чи іншого володіння особи, де зберігається небезпечна продукція. У цьому разі огляд слід проводити за правилами обшуку, а залучення понятих є обов'язковим.

Ефективність огляду безпосередньо залежить від складу його учасників. За необхідності слідчий може збільшити склад групи для забезпечення виявлення й вилучення максимальної кількості слідів злочину. До огляду місця події доцільно залучати:

- експертів – для вилучення матеріальних слідів біологічного походження;

- працівників патрульної поліції – для забезпечення охорони місця події;

- працівників оперативних підрозділів - для затримання злочинців «гарячими» слідами.

Організаційно-підготовчі заходи, які повинен здійснити уповноважений працівник правоохоронних органів, досить повно визначив у своїй роботі Р. С. Белкін:

- переконатися, що вжито заходів щодо охорони місця події, надання допомоги потерпілим, ліквідації наслідків та скласти план огляду;

- перевірити зміни, які відбулися на місці події до його прибуття;

- визначитися з колом учасників огляду і провести інструктивну нараду;

- встановити особу потерпілого (свідків) і за необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб;

- отримати оперативну інформацію для висунення слідчих та розшукових версій;

- видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду;

- забезпечити збереження речових доказів та охорону обстановки місця події;

- організувати переслідування і затримання злочинців «гарячими слідами»;

- оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети злочинців;

- організувати спостереження у місцях можливої появи хуліганів;

- використовувати (за необхідності) засоби масової інформації» [110, с. 558].

Згідно з п. 2.6. Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень «Після прибуття на місце події члени слідчо-оперативної групи з'ясовують обставини кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних

засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні цих кримінальних правопорушень» [171].

Після здійснення визначених заходів організаційно-підготовчого характеру розпочинається безпосереднє проведення огляду при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Серед його основних організаційно-тактичних заходів деякі автори виділяють такі:

- правильне визначення меж слідчого огляду;
- розстановка сил та засобів (їх використання);
- обрання найдоцільнішого порядку (методу) пересування місцем події під час огляду;
- визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів [151, с. 63].

Інші дещо розширюють їх наповнення, визначаючи такі заходи, що використовуються безпосередньо під час огляду місця події:

- визначення меж огляду;
- вибір послідовності огляду об'єктів, що знаходяться на місці події;
- вибір методу огляду місця події;
- залучення понятих до окремих дій під час огляду місця події та звернення їх уваги на виявлені об'єкти;
- спостереження за поведінкою особи, яка повідомила про виявлення кримінального правопорушення або яка є власником приміщення;
- зіставлення слідів, виявлених на місці події, та отриманих даних з іншими вже відомими у справі доказами [192, с. 227-228].

На нашу думку, при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, результати огляду місця події залежатимуть від того, чи правильно працівники поліції визначили його межі.

З цього приводу К. О. Чаплинський зазначає, що узагальнення слідчої практики, свідчить, що помилки у визначенні меж огляду допускалися саме у випадках механічного фіксування слідів і обстановки на місці події, без їх осмислення. Але саме характер

події і обстановка визначають у кожному конкретному випадку межі території, яка повинна ретельно оглядатися. Через необґрунтоване звуження меж залишаються без огляду ті ділянки місцевості, на яких можуть знаходитися об'єкти, які безпосередньо пов'язані зі злочиним [230, с. 76].

Тому працівники відповідних підрозділів Національної поліції України повинні чітко визначити межі проведення огляду місця події, не обмежуючи його лише місцем розпусти або конкретним місцем надання інтимних послуг.

Зважаючи на це, ми підтримуємо позицію Є. П. Іщенка стосовно того, що загальний огляд місця події є своєрідною рекогносцировкою: слідчий, обходячи або оглядаючи це місце, отримує певне уявлення про те, що трапилось, визначає оптимальні межі території, що підлягає ретельному огляду. В її межі включаються не тільки те місце, де виявлені очевидні сліди, а й сусідні ділянки і приміщення, де теж можуть бути виявлені сліди злочинця. Орієнтуючись на місці, слідчий проводить фотозйомку або відеозапис, вивчає і фіксує як обстановку в цілому, так і взаємне розташування, взаємозв'язок основних об'єктів навколишньої місцевості або приміщень (шляхи підходу-відходу, сусідні будівлі, підвали, горища та ін.) [85, с. 210].

Під час слідчого огляду при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, необхідно виявляти і вилучати записи з камер спостереження у приміщенні, де надавалися інтимні послуги, а також записи відеозйомки прилеглої території (паркувальне місце неподалік від сауни або нічного клубу). Необхідно знімати записи і з камер спостереження, що розміщені на інших об'єктах (відділення банку, аптека, заправочна станція). На цих записах може бути зафіксований клієнт, який прибув до місця розпусти, або автомобіль, на якому водій із сутенером привіз повій та ін. Все це дозволить довести причетність конкретної особи (сутенера, повії, водія, клієнта) до злочину.

Крім того, як зазначає О. В. Лускатов, під час проведення певної СРД слідчим повинні вживатися заходи для встановлення можливих свідків. Для цього потрібно застосовувати поквартирні

обходи. У ході пошуку свідків можуть бути виявлені особи, які періодично в той же самий час доби перебувають у певному місці (прямують на роботу або повертаються додому, вигулюють собак, роблять пробіжки тощо.) [139, с. 55].

На думку М. П. Яблокова, огляд місця події повинен вестися методично, за чітко визначеною системою, щоб не випустити з уваги будь-які важливі вузли і деталі. Існують такі три основні методи пересування, які застосовуються «в чистому вигляді» або в різних комбінаціях:

- ексцентричний, коли рух здійснюється по спіралі від центру до периферії;

- концентричний, коли огляд ведеться по спіралі від периферії до центру;

- фронтальний (лінійний), коли доцільно вивчати місце події, рухаючись лінією від одного краю території або приміщення до іншого, досліджуючи послідовно кожен сектор (ділянка, квадрат) і переходячи від однієї смуги руху на наступну, паралельну попередньої або сусідню з нею [181, с. 221].

Таке твердження підтримує М. В. Салтевський, який за послідовністю порадив класифікувати методи огляду, залежно від способів пересування під час огляду: ексцентричний спосіб – рух по спіралі від центра до периферії; концентричний – рух від периферії до центра; фронтальний – дослідження об'єктів, розташованих на одній лінії; секторний – вивчення території по секторах; вузловий – об'єкт поділяється на ділянки, вузли, квадрати [177, с. 236-237].

Ми вважаємо, що працівник поліції, залежно від конкретної ситуації, що склалася на місці події, повинен самостійно вирішувати питання про застосування того чи іншого методу огляду місця події. Однак при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, найбільш доречним є концентричний метод.

Так, 5 квітня 2014 року близько 14 години 30 хвилин, гр. Д., маючи єдиний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, суб'єктивно розуміючи протиправність своїх злочинних дій, посягаючи на моральні засади суспільства, запросила свою подругу гр. Ш., яка займається наданням послуг сексуального

характеру, до свого місця проживання, попередивши її, що вона отримає від гр. Б. грошову винагороду за надання останньому інтимних послуг. 05.04.2014 близько 15 години 00 хвилин у кімнаті вказаного будинку гр. Д. скоїла безпосереднє звідництво для розпусти, в результаті чого гр. Ш. після наданих гр. Б. інтимних послуг отримала грошові кошти у сумі 150,00 грн.

Продовжуючи свої злочинні дії, 07.04.2014 р. близько 15 години 00 хвилин гр. Д, маючи умисел, спрямований на звідництво для розпусти, суб'єктивно розуміючи протиправність своїх злочинних дій, посягаючи на моральні засади суспільства, запросила свою подругу, яка займається наданням послуг сексуального характеру до свого місця проживання, попередивши її, що вона отримає від гр. І. грошову винагороду за надання останньому інтимних послуг. 07.04.2014 р. близько 16 години 00 хвилин у кімнаті вказаного будинку гр. Д скоїла безпосереднє звідництво для розпусти, в результаті чого її подруга після наданих гр. І. інтимних послуг отримала грошові кошти у сумі 150,00 грн. [201].

В усіх зазначених випадках надання інтимних послуг відбувалося за місцем проживання підозрюваної. Водночас неможливо встановити точні місця їх отримання, тому найбільш доречним методом огляду і буде концентричний.

В. Ю. Шепітько, окрім зазначених вище, рекомендує й інші методи огляду, які розділяє відповідно до характеру віддзеркалення (відображення) на місці події обставин кримінального правопорушення. Зокрема, автор виділяє такі ситуації, коли подія суспільно-небезпечного діяння:

- а) має справжнє відбиття;
- б) має неповне відбиття;
- в) не знаходить свого явного відбиття;
- г) має помилкове відбиття [237, с. 7].

При дослідженні місця події при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, можуть бути зібрані відомості, які на рівні можливого чи категоричного висновку надають підстави судити про певні обставини правопорушення. Серед цих умов, наприклад, М. І. Єнікеев, виділяє такі:

- чи вчинено злочин, і якщо так, то якого виду;
- чи є дана місцевість місцем учинення злочину;
- скільки осіб брало участь у вчиненні злочину;
- на якій підставі, з якою метою, коли вчинено злочин;
- які механізм та спосіб учиненого, які дії вчинив злочинець, до яких наслідків вони призвели;
- що знищено чи пошкоджено;
- які предмети використовувалися як знаряддя злочину, чи був у правопорушника транспортний засіб;
- які сліди на тілі, одязі, взутті, інших речах злочинця могли утворитися, в якому напрямку він відбув з місця події;
- хто міг бути свідком скоєного, приходу і відходу злочинця [69, с. 21].

В. М. Коршунов, зі свого боку, наводить такий перелік відомостей, які повинен одержати слідчий як керівник слідчого огляду:

- коли і як довго відбувалося кримінальне правопорушення;
- що конкретно відбувалося на місці злочину;
- кількість осіб, що брали участь у злочині;
- мотиви дій злочинців;
- хто конкретно вчинив суспільно-небезпечне діяння.

Відповіді на ці запитання, як зазначає дослідник, можуть бути отримані шляхом огляду й аналізу обстановки, виявлення й дослідження слідів, оглядом трупа, шляхом одержання інформації від родичів, сусідів, свідків та шляхом аналізу отриманої інформації з позицій досвіду учасників огляду місця події та інших методів [102, с. 121].

Для дослідження та встановлення відповідей на ці запитання важливе значення має виявлення слідів біологічного походження (сперма, слина), що дозволить ідентифікувати осіб, які були у місці розпусти.

Також під час огляду необхідно виявляти і вилучати:

- документи, які містять відомості про клієнтів, час і місце їх відпочинку або повій;
- візитки і буклети, що розповсюджуються у клубах чи автошляхах для наповнення клієнтури;
- мобільні телефони, де міститься адресна книга (прізвища і адреси повій, клієнтів, дані про організатора злочину), sms-повідомлення, фотографії або відеоролики;

- ноутбуки, де може міститися інформація про злочинну діяльність групи та її членів. Значну увагу потрібно приділити веб-сайтам, де була розміщена інформація із надання інтимних послуг.

Так, у травні 2013 року гр. Д. під час виконання обов'язків адміністратора сауни «С», розташованої в м. Дніпропетровськ, познайомилась із особами жіночої статі, які займаються розпусною, та отримала від них пропозицію надання за грошову винагороду останнім інформації про бажання відвідувачів сауни на отримання послуг сексуального характеру, при цьому отримала від них візитки з номерами їх мобільних телефонів.

21.05.2013 р. гр. Д. близько 20.00 години, знаходячись на роботі в приміщенні сауни «С», прийняла замовлення на користування сауною від раніше незнайомих гр. Б. та гр. Ж. Під час розрахунку останніх за користування сауною, гр. Д. запропонувала гр. Б. та гр. Ж. познайомити їх та організувати їм зустріч з особами жіночої статі, які можуть надати останнім добровільні послуги сексуального характеру за грошову винагороду. Отримавши від відвідувачів згоду, адміністратор з мобільного телефону подзвонила на номер, раніше отриманий від осіб, які займаються розпусною, та повідомила гр. Ш. про перебування в сауні відвідувачів, які бажають познайомитись для отримання послуг сексуального характеру.

21.05.2013 р. близько 21.00 години гр. Ш., яка займається розпусною, прибула до сауни, в якій у вказаний час знаходились невідомі їй відвідувачі. Адміністратор, зустрівшись з гр. Ш., познайомила останню з відвідувачами, які виявили бажання вступити в інтимні стосунки зі вказаною раніш незнайомою їм особою та отримали від неї добровільні послуги сексуального характеру. Після надання послуг гр. Ш. передала адміністратору грошову винагороду за організацію цієї зустрічі у розмірі 200 грн. [208].

У даному випадку необхідно під час огляду вилучати візитки і буклети, що були надані адміністратору, а також мобільні телефони, де міститься адресна книга та sms-повідомлення.

Після закінчення загального огляду слідчий переходить до його детальної стадії. Під час неї, як доречно зазначають вчені-

криміналісти, уповноваженій особі необхідно здійснити такі заходи:

- ретельно і детально оглядати об'єкти (з цією метою вони можуть зсуватися з місця, перевертатися і т. п.);

- вживати всіх доступних заходів щодо розшуку та виявлення на самому місці події і на окремих об'єктах слідів злочину і злочинця;

- відбирати об'єкти зі слідами на них, піддавати виїмці сліди з тих об'єктів, які не можна вилучити, а якщо це неможливо, знімати з них копії;

- фіксувати негативні ознаки стану предметів;

- перевіряти дані загального огляду;

- здійснювати вузлову і детальну фотозйомки [107, с. 589].

На підставі узагальнення матеріалів кримінальних проваджень нами виокремлено найбільш характерні тактичні помилки й прорахунки, що допускають слідчі під час проведення огляду.

При описі обстановки слідчий при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, завжди повинен виходити з того, що в подальшому може виникнути необхідність у реконструкції обстановки місця події і що це стане можливим лише тоді, якщо якісно буде складено протокол.

Неприпустимо вживати в протоколі невизначені слова і вирази на кшталт «поблизу», «поруч», «близько» або робити в ньому якісь припущення. Можна лише фіксувати заяви потерпілих, матеріально-відповідальних осіб, свідків-очевидців, які беруть участь в огляді. При описі місця розташування об'єктів необхідно зазначати дві координати щодо нерухомих предметів. У заключній частині протоколу слідчий наводить вилучені об'єкти і зазначає спосіб їх упаковки. Якщо застосовувалося фотографування, наводяться сфотографовані об'єкти, зазначаються умови зйомки і кількість зроблених знімків. Після виготовлення фотознімків вони оформляються у вигляді фототаблиці і долучаються до протоколу. До протоколу долучаються також схеми і плани місця події [61, с. 35].

Так, 27 серпня 2015 року приблизно о 20.50 годині, гр. С., під час виконання обов'язків адміністратора сауни, отримала

замовлення від раніше невідомого їй гр. М. про надання йому особи жіночої статі для отримання сексуальних послуг. В подальшому гр. С. згідно з домовленістю з останнім, за якою клієнт сплачує 300 грн. за одну годину надання сексуальних послуг особою жіночої статі, контроль за часом надання сексуальних послуг та своєчасністю оплати, забезпечення гумовими засобами контрацепції, надання приміщення для забезпечення зайняття проституцією та прибирання після вказаних дій, маючи на меті сприяння добровільним статевим зносинам між вищезазначеними особами, особисто зі свого мобільного телефону здійснила телефонний дзвінок на мобільний телефон гр. Б. і повідомила про необхідність прибути за місцем розташування бані для надання послуг сексуального характеру гр. М.

Після цього, 27.08.2015 року, приблизно о 21.00 годині, гр. С., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, з метою наживи, у приміщенні бані, де перебував гр. М., зустріла гр. Б., познайомила її з гр. М. та надала вказаним особам кімнату з ліжком у вищевказаній сауні для здійснення статевих зносин, за що отримала грошову винагороду в сумі 50 грн.

Крім того, 14 вересня 2015 року приблизно о 20.50. годині гр. С. під час виконання обов'язків адміністратора сауни, розташованої за вищезазначеною адресою, отримавши замовлення від гр. М. про надання йому особи жіночої статі для отримання сексуальних послуг, зі свого мобільного телефону здійснила телефонний дзвінок на мобільний телефон гр. Ю. і повідомила про необхідність їй прибути за місцем розташування бані для надання послуг сексуального характеру гр. М.

Так, 14 вересня 2015 року приблизно о 21.00 годині, гр. С., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, з метою наживи, зустріла гр. Ю., познайомила її з гр. М. та надала вказаним особам кімнату з ліжком у вищевказаній сауні для здійснення сексуального зв'язку, за що отримала грошову винагороду в сумі 50 грн. [204].

Підсумовуючи, зазначимо, що огляд місця події є найбільш ефективною слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 302 КК України.

Відомості, отримані під час огляду, є джерелом інформації для висування версій та проведення подальших слідчих (розшукових) дій. Ефективність огляду безпосередньо залежить від складу його учасників.

До огляду місця події доцільно залучати:

а) експертів – для вилучення матеріальних слідів біологічного походження;

б) працівників патрульної поліції – для забезпечення охорони місця події;

в) працівників оперативних підрозділів – для затримання злочинців «гарячими слідами».

За необхідності слідчий може збільшити склад групи для забезпечення виявлення й вилучення максимальної кількості слідів злочину.

3.2. Тактика допиту підозрюваного, потерпілого та свідка

Розслідування будь-якого злочину завжди забезпечується проведенням низки вербальних слідчих (розшукових) дій: допитів, одночасних допитів раніше вже допитаних осіб. Не є винятком тут і розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. Навіть навпаки, у зв'язку з тим, що на початковому етапі може бути недостатньо матеріальної доказової інформації для доведення вини підозрюваного, на перший план виходить можливість здобути певну кількість показань. Крім того, це найбільш розповсюджена вербальна СРД. Встановлений під час неї психологічний контакт надасть змогу спілкуватись із учасниками процесу і в подальшому. Отже, проведення допиту є вкрай вагомим для будь-якого кримінального провадження.

Говорячи про поняття допиту, слід зазначити, що його досліджували науковці протягом не одного десятиліття. Наприклад, М. І. Порубов визначив цю досліджувану СРД як серію логічно поєднаних між собою запитань, що ставляться

уповноваженою особою у певній послідовності: хронологічній, логічній, тактичній, зворотній, психологічній [170, с. 70].

Р. С. Белкін допит розглядає як процесуальну дію, яка зводиться до отримання показань (відомостей) про подію, що стала предметом кримінального судочинства, а також осіб, які проходять у справі, та причини й умови, що сприяли вчиненню й приховуванню злочину [17, с. 63].

Є. М. Лівшиц, підтримуючи попередню позицію, зі свого боку визначає це поняття як процес передачі слідчому допитуваним інформації про подію, яка розслідується, або про пов'язані з нею обставини і про причетних осіб [132, с. 97].

Якщо у першому випадку допит був звужений до постановки запитань, то друге і третє визначення не визначає момент отримання інформації, а саме процес спілкування.

Тому, на нашу думку, найбільш доречним є визначення В. Ю. Шепітька, який допит формулює як слідчу (розшукову) дію, що являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть у ньому участь, та спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини [115, с. 252].

У цілому допит є найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією для одержання інформації з особистісних джерел, що проводився у 100% кримінальних проваджень.

Проведеним дослідженням встановлено, що 64% слідчих поліції визначають допит підозрюваних при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, як джерело, з якого найчастіше була отримана значна кількість інформації.

У кримінальних провадженнях досліджуваної категорії завдяки вирішенню окреслених задач допит сприяв встановленню істини, висуванню версій щодо особи злочинця та проведення подальших слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, кваліфікованих відповідно до ст. 302 КК України.

Так, за результатами опитування слідчих допит дозволяє:

- вчасно висунути слідчі версії (78% респондентів);
- визначити послідовність проведення інших процесуальних дій (62%);

- отримати відомості про особу злочинця (96%) та обставини злочину (86%).

Взагалі, як доречно наголошує К. О. Чаплинський, допит складається з основних трьох етапів: підготовка до проведення допиту (підготовчий), безпосереднє проведення процесуальної дії (робочий) та фіксація ходу і результатів допиту (заклучний) [321, с. 218].

Підготовчий етап складається з низки заходів. До них, наприклад, С. Ю. Якушин відносить:

- вивчення матеріалів кримінального провадження;
- підготовка спеціальних запитань;
- вивчення особи допитуваного;
- складання плану допиту [244, с. 80].

Інші автори серед організаційно-підготовчих заходів допиту виділяють такі:

- збирання вихідних даних, що стосуються предмета допиту;
- визначення кола осіб, які підлягають допиту;
- вивчення особи допитуваного;
- встановлення способу виклику на допит і черговості його проведення;
- підготовка місця допиту;
- запрошення третіх осіб до участі у слідчій (розшуковій) дії;
- визначення технічного забезпечення допиту;
- складання плану слідчої (розшукової) дії [55, с. 39; 190, с. 48].

Окреслимо деякі з них. Так, для успішного проведення допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництва, потрібно сумлінно вивчити матеріали кримінального провадження.

Ми поділяємо позицію В. Ю. Шепітька, який визначає, що цей захід має на меті визначення предмета допиту, формулювання запитань допитуваному, визначення можливої тактичної лінії проведення допиту [111, с. 91-92]. Адже завдяки цьому працівники поліції можуть більш конкретно визначити предмет допиту, а також сформулювати запитання допитуваному.

Крім того, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження надає змогу встановити коло осіб, які підлягають допиту. Без ретельного здійснення цього організаційно-

підготовчого заходу можливе неповне дослідження обставин справи. Це, у свою чергу, може викликати потребу у проведенні додаткових, повторних допитів, а також одночасних допитів двох або більше осіб.

Слід зазначити, що досліджувана СРД має пізнавальне значення, тому її наслідки можуть бути використані для встановлення нових обставин події, що були невстановлені, та для перевірки вже наявних даних. Тому, як доречно зазначає В. Ю. Шепітько, допит потребує від слідчого високої загальної і фахової культури, глибокого знання психології людини [236, с. 3].

Цілком підтримуємо позицію К. О. Чаплинського, який до основних завдань досліджуваної СРД відніс такі:

- отримання доказів за кримінальним провадженням;
 - встановлення об'єктивної істини у справі;
 - перевірка слідчих версій;
 - встановлення фактичних даних про підготовку, вчинення та приховування злочину;
 - встановлення обставин, які сприяли або перешкоджали вчиненню злочину;
 - збирання відомостей про особу злочинця та його зв'язки;
 - вжиття заходів профілактичного характеру та ін.
- [228, с. 218].

Завдяки виконанню цих завдань стає можливим відібрати ту інформацію, що безпосередньо становитиме предмет допиту.

На думку А. В. Дулова, зазначені відомості слідчому необхідно правильно оцінити та найбільш повно використати під час допиту підозрюваного [66, с. 313].

Необхідно зазначити, що предмет допиту, як стверджують деякі науковці, утворюють обставини, які входять до предмета доказування, а також інші обставини, які можуть надати допомогу у всебічному, повному, об'єктивному здійсненні кримінального провадження та прийнятті правильного процесуального рішення [118, с. 305].

З огляду на позицію К. О. Чаплинського, до предмета допиту нами були віднесені такі обставини:

- виникнення злочинного задуму;

- відомості про об'єкт посягання, мотив злочину, ставлення особи до злочинних наслідків;
- способи підготовки та вчинення злочинів, послідовність злочинних дій, а також особливості приховування злочинної діяльності (її характер);
- час, місце, обстановка та механізм учинення злочинів;
- відомості про особу злочинця;
- умови, за яких допитуваний спостерігав будь-які предмети або явища;
- психологічний та фізичний стан особи в момент сприйняття чи після нього;
- загальна здібність допитуваного до певного сприйняття, запам'ятовування та відтворення;
- обставини, що сприяли або перешкождали вчиненню злочинів;
- способи формування організованої групи та характер злочинної діяльності;
- виявлення психологічної й функціональної структури групи (якісний склад, рівень організованості) та розподілу функціональних обов'язків;
- кількісний склад групи при вчиненні кожного епізоду злочинної діяльності, конкретні дії кожного, навички володіння зброєю та прийомами боротьби;
- виявлення осіб, які не брали безпосередньої участі у вчинених злочинах, але обізнаних про їх підготовку, вчинення або приховування;
- наявність корумпованих зв'язків та зв'язків з іншими злочинними групами;
- способи протидії розслідуванню та впливу на потерпілих, свідків та членів групи, які дають правдиві показання;
- наявність у групі конфліктів, протиріч та розбіжностей;
- способи легалізації отриманих доходів та відтворення злочинної діяльності;
- встановлення осіб, які залишилися на волі і продовжують злочинну діяльність або налагоджують зв'язки між членами групи та намагаються створити єдину, вигідну для всіх лінію поведінки та ін. [229, с. 210].

Наступним організаційно-підготовчим заходом при проведенні допитів під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є вивчення особи допитуваного. Завдяки йому, як зазначає Р.С. Белкін, уповноважена особа може визначити особливості, яких набуває процес формування показань, припустити, якою буде лінія поведінки на допиті та виробити потрібну тактику допиту підозрюваного [132, с. 102].

Відомості про особу допитуваного можуть бути отримані з матеріалів кримінального провадження, допитів інших осіб, документів, що характеризують особу, та оперативних джерел.

При розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, одержана інформація про допитуваних надає додаткові можливості впливу на них зокрема та ситуацію в цілому.

Так, 13 вересня 2011 року, приблизно о 18 год. 30 хв., гр. С., діючи умисно, з метою наживи, підшукала для надання оплатних сексуальних послуг гр. П., після чого, приблизно о 20 год. 50 хв. того ж дня звела її в квартирі з гр. Л, тобто здійснила звідництво, за що отримала на свою користь гроші.

При підготовці до допиту слідчий шляхом зібрання відомостей про гр. С встановив, що вона є студенткою 4 курсу психолого-педагогічного факультету Полтавського державного педагогічного університету, не судима, позитивно характеризується за місцем навчання і т. ін.. Під час спілкування з підозрюваною в ході слідчої (розшукової) дії він указав на можливість подальшого отримання освіти, якщо гр. С йтиме назустріч слідству та надасть правдиві показання. Як наслідок, вони й були отримані [199].

На підставі узагальнення правоохоронної практики, можна визначити питання, які необхідно з'ясувати під час допиту потерпілих, зокрема:

- а) події й обставини злочину, характер дій злочинців;
- б) причини й умови, що сприяли вчиненню злочину;
- в) відомості про минулі взаємини із підозрюваним;
- г) кількість учасників злочину;
- д) кількість інтимних послуг, що надано в певному місці;
- е) способи встановлення зв'язку із підозрюваними та ін.

З огляду на проведене дослідження, свідків злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, можна розподілити на такі групи:

- громадяни, службові особи, які зробили повідомлення і заяви, що стали приводом і містили підстави для внесення відомостей в ЄРДР;

- особи, яким може бути відома інформація про обставини і умови тих подій, які вони спостерігали, або умови і обставини тих дій, в яких вони брали участь;

- особи, які здійснювали підготовку документів щодо діяльності певного закладу (сауни, масажного салону тощо);

- нотаріусів, які посвідчували установчі документи діяльності певного закладу (сауни, масажного салону тощо);

- працівників органів державної реєстрації, територіальних органів державної податкової служби, державної статистики та державних цільових фондів, що реєстрували або ставили на облік цей заклад (сауна, масажний салон тощо);

- працівників банківських установ, які відкривали та обслуговували рахунок організації.

У цій класифікації ми взяли за основу дослідження Я. О. Олійника, який достатньо повно охарактеризував окремі аспекти допиту свідків [162].

Під час допиту свідків у провадженнях досліджуваної категорії необхідно отримати відповіді на такі питання:

- які зміни були внесені в обстановку на місці події і ким;

- чи відомо допитуваному, за яких обставин було надано інтимні послуги;

- що робив і де перебував свідок у момент настання надання інтимних послуг та здійснення звідництва підозрюваним;

- чи знайомий свідок з підозрюваним;

- що відомо свідкові про інші випадки здійснення звідництва підозрюваним;

- коли свідок в останній раз бачив підозрюваного та осіб, які надавали інтимні послуги;

- чи відомі допитуваному взаємовідносини підозрюваного з особами, які надавали та отримували інтимні послуги;

- чи мав свідок проблеми зі здоров'ям, психічним станом.

Допит у справах вказаної категорії може проводитися як у конфліктних (92%), так і безконфліктних (8%) ситуаціях.

На підставі узагальнення слідчої практики, окреслено конфліктні ситуації допиту, зокрема:

- 1) відсутність психологічного контакту (68%);
- 2) відмова від давання показань (51%);
- 3) давання неправдивих показань (95%);
- 4) повідомлення неповних показань (72%);
- 5) постійна зміна показань (31%);
- 6) негативний вплив на сумлінного учасника допиту (28%);
- 7) висунення неправдивого алібі (16%).

Потерпілі і свідки відмовляються давати свідчення, побоюючись розголошення події, що може вплинути на їхню професійну репутацію, сімейні відносини та кар'єрне зростання.

Серед інших заходів організаційно-підготовчого характеру слідчими необхідно вивчати дані, що одержані в ході проведення оперативно-розшукових заходів.

Крім того, як доречно зазначають деякі автори, слідчий повинен узгодити із працівниками оперативних підрозділів такі заходи:

- форми використання оперативних даних під час допиту;
- оцінку поінформованості допитуваного про стан досудового розслідування;
- можливості оперативного працівника в межах тактичного забезпечення допиту і запланованих тактичних прийомів (комбінацій);
- можливі наслідки допиту у випадку зміни слідчої ситуації, що склалася;
- оцінку тактичного ризику [80, с. 14].

Планування проведення допиту є заключним етапом підготовки до СРД. З цього приводу О. В. Челишева зазначає, що недоліком роботи більшості слідчих є нехтування складанням письмового плану допиту, заміна його уявною схемою. Розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень відрізняється підвищеною складністю, тому проведення непродуманих допитів буде малоефективним.

Складаючи план допиту, слідчий повинен звертати увагу на повноту, точність формулювання та послідовність запитань, що підлягають з'ясуванню, а також наявність і порядок пред'явлення речових доказів [232, с. 119-120].

Процес формування показань, як доречно наголошує О. П. Ващук, можна розділити на п'ять етапів:

- сприйняття інформації;
- запам'ятовування інформації;
- відтворення інформації;
- передача інформації слідчому, прокурору під час допиту;
- процесуальна фіксація результатів допиту слідчим, прокурором [46, с. 287-290].

З огляду на визначені етапи та завдяки правильно застосованим підготовчим заходам успішність допиту залежить від умілого вибору та ефективного застосування тактичних прийомів.

Проведене нами опитування працівників поліції показало, що під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, застосовуються такі тактичні прийоми допиту:

- а) встановлення психологічного контакту – 100%;
- б) викладання показань у формі вільної розповіді – 100%;
- в) постановка запитань – 100%;
- г) створення уявлення про інформованість слідчого – 65%;
- д) спостереження за поведінкою допитуваного – 45%;
- е) використання у злочинній групі конфліктів і протиріч – 42%;
- є) використання різних темпів допиту – 37%;
- ж) пред'явлення доказів – 34%;
- з) створення й зняття напруги – 29%;
- и) використання фактора раптовості – 28%;
- і) приховування меж поінформованості слідчого – 26%;
- к) застосування відеозапису – 22%;
- л) використання рефлексії допитуваного – 9%.

Охарактеризуємо деякі з них. Як наголошує В. О. Коновалова, визначаючи тактичні прийоми допиту й оцінюючи отримані показання, необхідно з'ясувати:

– умови, у яких свідок або підозрюваний спостерігав предмети і явища (удень, уночі, близько, далеко, тобто об'єктивні чинники);

– психічний стан допитуваного на момент сприйняття чи після нього (був свідок зляканий, вражений, хвилювався, перебував у непритомному стані, сп'янінні тощо);

– загальний стан органів почуттів людини (стан зору, органів слуху, нюху та ін.);

– загальну здатність до конкретного сприймання й запам'ятовування (зі слів допитуваного потрібно уточнити, що він краще сприймає й запам'ятовує – колір, номери, прізвища тощо) [97, с. 9].

Основне місце серед окреслених тактичних прийомів посідає психологічний контакт. Його необхідно встановити з підозрюваним для успішного проведення допиту.

О. А. Воробйова встановлення психологічного контакту під час допиту розглядає як створення відповідної атмосфери та встановлення сприятливих відносин між слідчим і допитуваним, що стає чинником професійно-психологічного впливу на допитуваного і сприяє вирішенню завдань даної слідчої дії [53, с. 112].

Допит припускає психічний вплив слідчого на допитуваного для одержання максимально повної інформації зі справи, з найменшою витратою часу й нервової енергії. Такий вплив у ході допиту здійснюється за допомогою тактичних прийомів, які повинні викликати у допитуваного потрібне почуття, прагнення й дії, переконати й спонукати його думати й діяти так, як це необхідно в інтересах правосуддя [164, с. 167].

Процес відтворення інформації у вербальній формі нерідко являє собою певні складнощі для допитуваного. Відтворення, як і пам'ять у цілому, – це динамічний активний процес, що ґрунтується на гнучких рухомих зв'язках і піддається свідомому контролю. Зв'язок відтворення з процесами мислення відомий давно. Дійсно, у відтворенні інформації процеси мислення відіграють дуже важливу роль. Очевидно, що вирішення складного завдання вимагає участі не тільки пізнавальних, але й інших психічних процесів, однак провідна роль належить саме пізнавальним розумовим процесам. Змістом відтворення є

відновлення того, що було сприйнято в минулому; розумові ж операції виступають тут як засоби, що допомагають адекватному правильному відображенню минулих подій [188, с. 24].

Вивчення способу життя й кримінальної ситуації, спостереження за обвинувачуваним допомагають виявити емоційні, інтелектуальні й інші його особливості, що впливають на поведінку в гострих і конфліктних ситуаціях, на прийняття рішень, стійкість до психічної напруги, характер реагування на нові й несподівані обставини [528, с. 34].

Під час відтворення інформації розумовий процес спрямований на осмислення того, що при запам'ятовуванні було недостатньо ясним, того, що було сприйнято поверхово, що не становило в момент запам'ятовування особливого інтересу [142, с. 144].

Під час допиту поведінка слідчого може корегуватися залежно від динаміки психічного стану допитуваної особи. При цьому важливо фіксувати, у зв'язку з чим відбувається зміна його настрою (радість, розчарування, незадоволення, побоювання), зміна у способах комунікації (зухвалість, брутальність, різкість, догідливість, люб'язність тощо). Крім того, необхідно враховувати як вербальну, так і паравербальну інформацію [69, с. 454].

Слід пам'ятати, що кожен підозрюваний є особистістю, у зв'язку з чим необхідним є вибір індивідуального шляху до встановлення з ним психологічного контакту. У зв'язку з цим важливим є вміння слідчого сформувавши між учасниками допиту обстановку довіри або викликати прихильність у допитуваної особи.

Наприклад, гр. А умисно, з метою наживи, за попередньою змовою з гр. Б, гр. В, гр. К, гр. Ш, сприяв їх сексуальним стосункам, близько 21 години 11.06.2010 року організував їхню зустріч поблизу бару «Під горіхом» на площі з гр. В. у м. Ужгороді, за що отримав від гр. К грошову винагороду. Під час допиту слідчий встановив психологічний контакт з допитуваним шляхом обговорення його хобі. Після цього гр. А пішов на співпрацю зі слідством [198].

Здебільшого допит розпочинається з вільної розповіді. Розглядаючи зазначений тактичний прийом, В. П. Бахін зазначає, що вільна розповідь дозволяє добросовісному допитуваному системно відтворити при розповіді те, що і як саме він це

сприйняв, оскільки все сприйняте, як правило, являє собою єдине взаємозалежне ціле, а не окремі розрізнені деталі, що можуть виникнути при запитально-відповідальній формі допиту. Крім того, вільна розповідь не розкриває повною мірою інтерес слідчого, дозволяє оцінити позицію і наміри допитуваного [11, с. 16].

Потім починається постановка запитань. Для послідовної та правильної постановки запитань необхідно визначити обставини, що підлягають встановленню під час допиту. Потрібно зазначити, що під час допиту підозрюваних під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, слідчі найчастіше припускаються двох істотних помилок. Так, у деяких випадках слідчі нерідко вдовольняються визнанням вини з боку підозрюваного. В інших під час допитів і в ході подальшого розслідування не завжди з належною повнотою з'ясовуються відомості про підозрюваного.

Вивченням кримінальних проваджень, розпочатих за ст. 302 КК України, нами встановлено, що допити підозрюваних спрямовувалися на:

- 1) з'ясування події злочину, обставин повідомлення, характер дій кожного співучасника – у 100%;
- 2) виявлення співучасників злочину – 32%;
- 3) з'ясування даних, що мають тактичне значення – 29%;
- 4) з'ясування причин та умов, що сприяли учиненню кримінального правопорушення – 27%.

При цьому допит підозрюваних проводився: відразу після їх затримання – у 68% випадків; більше одного разу – 42%.

На підставі опитування слідчих визначено такі обставини, що підлягають встановленню під час допитів підозрюваних за досліджуваною категорією кримінальних правопорушень:

- дані про підозрюваного: сімейний стан, стан здоров'я, освіта, місце роботи, заохочення, стягнення, судимості і т.п.;
- чи знайомий він із потерпілим і які має з ним стосунки;
- які конкретно дії, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, було ним учинено, за яких обставин, мотивів та метою;
- чи був підозрюваний тверезий чи перебував у стані алкогольного сп'яніння;
- з якого приводу, де, коли і з ким уживав спиртні напої;

- які предмети підозрюваний готував для здійснення зазначеного суспільно-небезпечного діяння;
- ставлення особи до своїх дій, їхня оцінка;
- чи вчинив він раніше які-небудь правопорушення або злочини і до якого виду відповідальності притягався;
- обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність: чи кається у вчиненому; як оцінює скоєний злочин; в якому стані перебував, чи перебував у стані сп'яніння; чи мав при собі зброю; чи чинив опір представникам влади і громадськості.

М. І. Порубов рекомендує з метою викриття підозрюваного щодо його заяви про алібі використовувати досить ефективний, на наш погляд, прийом: найдетальнішим чином зафіксувати його свідчення про події дня, коли вчинено злочин, і запропонувати підозрюваному підписати саме цю частину протоколу.

Справа у тому, що людина не в змозі запам'ятати докладно усі факти кожного прожитого дня і запам'ятовує найбільш яскраві з них. Злочин належить до розряду незвичайних подій, тому день, коли був скоєний злочин, краще запам'ятовується. До того ж підозрюваний, продумуючи алібі, прагне утримати в пам'яті обставини злочину. Слідчий у процесі подальшого допиту запитує у підозрюваного, чим пояснити той факт, що він так докладно запам'ятав саме день учинення злочину і так погано запам'ятав дні, які йому передували і наступні. Такий прийом зазвичай дозволяє встановити навмисну неправду в показаннях підозрюваного і ставить його перед необхідністю зізнатися в цьому [168, с. 195].

Це пояснюється тим, що слідчий володіє значно меншим обсягом інформації, ніж підозрюваний. Більше того, така інформація має фрагментарний характер. Також слід зазначити, що для слідчого показання допитуваного – джерело доказів, а для підозрюваного – засіб захисту від стосовно них підозри або пред'явленого обвинувачення [109, с. 598].

Загострення конфлікту і напруженості відбувається після оголошення показань одного обвинуваченого іншим. При цьому ознайомлення членів формування зі свідченнями співучасника, на думку В. М. Бикова, необхідно проводити з урахуванням таких тактичних правил:

1) не можна повністю знайти підозрюваного зі свідченнями співучасника, оскільки не всі вони відповідають істині, і, крім того, таким шляхом учасники групового злочину можуть одержувати зайву інформацію;

2) для ознайомлення з показаннями обирається найбільш правдива, на думку слідчого, частина, що об'єктивно підтверджується іншими доказами;

3) у першу чергу, треба використовувати ті фрагменти свідчень, де обвинувачується хто-небудь з інших учасників групового злочину;

4) потрібно продумати тактичну доцільність застосування конкретних осіб ознайомлення зі свідченнями співучасника, що зізнався» [39, с. 47].

Важливим тактичним прийомом при затриманні групи осіб тактично правильним буде спочатку допитати тих, хто виконував другорядну роль у вчиненні злочину, характеризується позитивно, з метою одержання від цих осіб правдивих показань [14, с. 91-92].

Так, 21.04.2011 року приблизно о 22.30 год. гр. П., перебуваючи в приміщенні сауни в м. Києві разом з клієнтами гр. Б та гр. Р, домовилась з останнім про надання йому за грошову винагороду сексуальних послуг повією гр. Ш. Після цього гр. П., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на звідництво для розпусти, зателефонувала повії гр. Ш та запропонувала їй прибути до приміщення сауни для надання за грошову винагороду сексуальних послуг клієнту гр. Б, на що остання погодилась. Того ж дня приблизно о 23.00 год. повія гр. Ш прибула до приміщення сауни, де підозрювана для надання сексуальних послуг за грошову винагороду звела її з клієнтом. Після цього повія гр. Ш, отримавши від гр. Б гроші, надала останньому в приміщенні сауни сексуальні послуги у вигляді класичного сексу.

У ході досудового розслідування спочатку була допитана гр. Ш, яка безпосередньо надала сексуальні послуги. Після цього під час допиту підозрюваної показання гр. Ш їй були озвучені. Гр. П. свою вину у вчиненому суспільно-небезпечному діянні визнала повністю [195].

Наступними прийомами, про які ми згадаємо, є ті, що спрямовані на виявлення та корективу добросовісної помилки у показаннях.

Серед них, наприклад, В. А. Журавель визначає формулювання запитань у хронологічній, логічній послідовності; зіставлення показань із точно встановленими доказами; постановка нагадуючих, доповнюючих, деталізуючих, уточнюючих запитань; пред'явлення речових і письмових доказів [77, с. 18-24].

Продовжуючи його думку, О. Р. Ратінов до них додає:

- 1) створення належної обстановки, що не відволікає увагу допитуваного;
- 2) допит про яку-небудь обставину у різній хронологічній послідовності;
- 3) пред'явлення допитуваному різних об'єктів;
- 4) допит на місці події [173, с. 186-190].

Стосовно тактичного прийому використання суперечностей у групі правопорушників, доречно звернутися до позиції М. М. Букаєва і І. Б. Зоріної, які зазначають, що при формулюванні послідовності допитів у групових справах враховується:

а) особа підозрюваного, її психічні якості, наявність злочинного досвіду, судимості, практики спілкування з працівниками слідчих органів (перевага надається співучаснику, який не має такого досвіду);

б) наявність доказів участі підозрюваного у вчиненні групового злочину (чим очевидніша вина допитуваного, тим більше підстав отримання правдивих свідчень);

в) роль підозрюваного у вчиненні групового злочину (другорядні учасники швидше і легше дають правдиві показання, ніж організатор злочину);

г) дані про те, що один із підозрюваних займає в злочинній групі положення «опозиціонера» [220, с. 214].

Інші автори, підтримуючи вищенаведену думку, зазначають, що після того, як усе необхідне на даному етапі розслідування в одній групі допитуваних з'ясовано, допитується наступна група осіб, які пов'язані між собою обставинами справи. Для результативності цих слідчих (розшукових) дій рекомендується складати програми допитів. Типова програма допиту є

сукупністю запитань, які дозволяють з максимальною повнотою з'ясувати обставини, що становлять предмет доказування у кримінальному провадженні [155, с. 58].

Так, 30 серпня 2012 року близько 22.30 год. гр. М., маючи умисел на звідництво для вчинення розпутних дій, порушуючи моральні засади суспільства у сфері підтримання нормального укладу статевих відносин, на автомобілі «ЗАЗ ДЕУ» прибув в район об'їзної по Нікопольському Шосе в м. Кривий Ріг, де під'їхав до раніше незнайомої гр. П., якій запропонував надати платну послугу інтимного характеру іншій особі, на що остання погодилася. В цей же день приблизно о 22.20 год. гр. М., реалізуючи свій злочинний намір на звідництво для вчинення розпусних дій, прибув до сауни «Вест», яка розташована в м. Кривий Ріг, де передав гр. П. за її згодою для надання послуг інтимного характеру за матеріальну винагороду клієнтові сауни «Вест» гр. Т., отримавши за це винагороду в сумі 100 гривень.

У той же день близько 23.30 год. гр. М. був затриманий працівниками міліції і в нього були вилучені гроші в сумі 400 гривень, 300 із яких він повинен був передати гр. П. за надання нею послуг інтимного характеру, а 100 гривень були сплачені йому за звідництво.

Протоколом допиту гр. М. як обвинуваченого встановлено, що він пояснював, що, забираючи на об'їзній гр. П., конкретно вияснював в неї, чи вона погоджується надати іншій особі сексуальні послуги за матеріальну винагороду в сауні, пояснював їй, що послуги вона надаватиме порядній людині [206].

Останнім згадаємо про такий тактичний прийом, як роздроблення сил і засобів протидіючої сторони.

З цього приводу М. І. Порубов зазначає, що при розслідуванні злочинів, учинених групою, важливо пробити пролом у їх заздалегідь узгоджених свідченнях у разі затримання. Злочинна група підготовлена до вчинення злочинів, до затримання одного зі співучасників. Потім ця сила обертається слабкістю. Кожний із них випробовує страх перед реальною необхідністю нести покарання, обтяжливо розуміючи, що він залишився наодинці [169, с. 136].

Підсумовуючи, зазначимо, що при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, обов'язковою слідчою (розшуковою) дією є допит підозрюваного. На підготовчому етапі здійснюються такі заходи, як:

- 1) ретельне, повне і всебічне вивчення матеріалів кримінального провадження;
- 2) одержання інформації про допитувану особу;
- 3) ознайомлення з деякими спеціальними питаннями;
- 4) запрошення осіб, участь у допиті яких є обов'язковою;
- 5) планування допиту;
- 6) визначення часу і місця проведення допиту;
- 7) підготовка робочого місця для проведення допиту та ін.

Серед найбільш ефективних тактичних прийомів, які застосовуються під час допиту підозрюваних, слід виділити такі: встановлення психологічного контакту, спонукання до каяття шляхом формування внутрішнього протесту проти вчинених дій, деталізація показань з метою виявлення суперечностей, використання суперечностей у самих показаннях допитуваного або з іншими доказами, акцентування уваги на неправдивих відомостях, повідомлених допитуваним, переконання в необхідності повідомлення правдивих відомостей, несподіване пред'явлення допитуваному речових доказів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що правильна організація допиту підозрюваного і своєчасне застосування відповідних тактичних прийомів забезпечить швидке розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

3.3. Особливості використання спеціальних знань

Застосування різного роду знань, умінь та навичок працівниками слідчих і оперативних підрозділів поліції відбувається в процесі розслідування будь-яких кримінальних правопорушень. Проте зрозуміло, що у однієї особи не буде усього їх спектру, необхідного для ефективного розслідування

злочинів. У зв'язку з цим під час кримінальних проваджень потрібно залучати осіб, які володіють спеціальними знаннями в найрізноманітніших сферах. Не є винятком і розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом.

Розглядаючи питання використання спеціальних знань при розслідуванні досліджуваного злочину, вважаємо за необхідне визначити його дефініцію.

Так, на думку Є. І. Зуєва, спеціальними знаннями є професійні, що відповідають сучасному рівню розвитку пізнання (виключаючи галузі процесуального та матеріального права) у науці, техніці, мистецтві або ремеслі, використання яких у боротьбі зі злочинністю сприяє виявленню доказової та оперативно-розшукової інформації, а також які сприяють розробці технічних засобів і тактичних прийомів виявлення і фіксації слідів або інших ознак злочинних діянь [81, с. 72].

А вже виходячи із норм кримінально-процесуального законодавства, яке обмежує коло використання спеціальних знань виявленням, фіксацією та вилученням доказів, П. П. Іщенко визначає спеціальні знання як будь-які професійні знання, які можуть сприяти виявленню, фіксації та вилученню доказів [86, с. 8].

На думку В. І. Шиканова, спеціальними знаннями у кримінальному судочинстві прийнято називати знання та практичний досвід, що необхідні для всебічного, повного й об'єктивного встановлення обставин, що становлять доказування [239, с. 4].

Проте, на нашу думку, найбільш чітко поняття спеціальних знань визначив В. К. Лисиченко і В. В. Циркаль, як незагальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті в результаті професійного навчання чи роботи за певною спеціальністю особою, залученою як спеціаліст чи експерт з метою допомоги слідчому чи суду у з'ясуванні обставин справи або надання висновків з питань, для вирішення яких потрібне їх використання [136, с. 22].

При розслідуванні створення або утримання місць розпусти, а також звідництва для розпусти, можуть застосовуватися різні спеціальні знання. Спеціальні знання, залежно від того, який

суб'єкт їх застосовує при розслідуванні досліджуваної категорії злочинів, можуть використовуватися як безпосередньо слідчим, так і опосередковано.

Серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень потрібно виділити безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час досудового розслідування, призначення та проведення судових експертиз, участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій.

На наш погляд, найбільш важливими моментами при розслідуванні злочинів зазначеної категорії є використання спеціальних знань слідчим або спеціалістом під час огляду місця події та призначення судових експертиз.

Тобто є можливість використання різних форм спеціальних знань. Залежно від того, який суб'єкт їх застосовує, такі знання можуть використовуватися слідчим як безпосередньо, так й опосередковано. Серед основних форм використання спеціальних знань виділено такі:

- а) безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час проведення огляду;
- б) призначення судових експертиз;
- в) участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій.

Під час огляду місця події спеціалісти повинні вивчати його з особливою ретельністю. Типовими слідами досліджуваного правопорушення будуть такі:

- 1) на тілі й одязі осіб (сліди крові, сперми, ґрунту, рослинних об'єктів, тілесні ушкодження, розриви одягу);
- 2) на місці вчинення суспільно-небезпечного діяння (порушення у житловий обстановці, відбитки пальців тощо).

Під час огляду місця події допомога спеціаліста полягає в такому:

- визначення меж території, яка підлягає огляду;
- встановлення способу огляду місць найбільш ймовірного відступу злочинця. Перелік об'єктів пошуку залежить від характеру вчиненого злочину. Тому спеціаліст при проведенні оглядів (обшуків) звертає увагу слідчого на об'єкти, які можуть мати значення для кримінального провадження;

– вибір й використання технічних засобів відповідно до об'єкта огляду;

– проведення пошукових дій з метою виявлення слідів, у тому числі й мікрооб'єктів (наприклад, у кишнях одягу підозрюваного);

– проведення необхідних найпростіших геометричних, вагових та інших вимірювань (наприклад, установлення розміру об'єктів, зважування знайдених об'єктів та ін.);

– проведення попередніх досліджень слідів. Орієнтуюча інформація, отримана у результаті попередніх досліджень, перш за все, полегшує і прискорює проведення наступних судових експертиз; має важливе значення для термінового проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій; є підставою для моделювання події злочину, висування слідчих версій тощо;

– фіксація об'єктів і слідів, що вилучаються, шляхом ретельного опису у протоколі слідчої (розшукової) дії та фотозйомки й відеозапису;

– вилучення й упакування виявлених наркотиків, слідів, об'єктів-носіїв; роз'яснення щодо виявлених об'єктів або слідів;

– надання консультацій щодо подальшого експертного дослідження вилучених об'єктів [160, с. 6].

У ході огляду необхідно ретельно досліджувати піднігтевий вміст осіб, що були задіяні в статевому акті. У зіскобах із-під їхніх нігтів при мікроскопічному дослідженні можуть бути виявлені волокна одягу, обривки волосся, сліди крові, які можуть бути направлені на експертизу.

Особливої уваги вимагає огляд статевих органів. На статевому органі можуть бути виявлені ушкодження, заподіяні особі при грубих спробах вчинення статевого акту – садна, подряпини, синці, надриви вуздечки, сліди укусів, у препуціальному мішку – волосся, яке належить особі, на статевому органі – кров, елементи вмісту піхви, слина (при спотворених формах статевого акту). Всі речові докази надсилаються на біологічне дослідження. Також обов'язково вилучаються використані та невикористані презервативи.

Важливим аспектом є вилучення у всіх осіб мобільних телефонів. Вони потрібні для з'ясування періодичності телефонних дзвінків та можливої переписки підозрюваного з особами, задіяними в статевих зносинах.

За спрямованістю спеціальних знань і частотою їх застосування в судочинстві у криміналістичній літературі і практиці розслідування злочинів розрізняють так звані традиційні й нетрадиційні види експертиз [235, с. 122].

До традиційних відносять експертизи, які об'єднані загальним найменуванням – «криміналістичні», до яких належать такі її різновиди, як дактилоскопічна, судово-почеркознавча, авторознавча, техніко-криміналістичне дослідження документів, ідентифікація особи за рисами зовнішності, судово-балістична.

До нетрадиційних експертиз, які достатньо рідко застосовуються, належать експертизи матеріалів і речовин, фоноскопична та ін.

Судові експертизи, що можуть призначатися у справах за ст. 302 КК України, ми пропонуємо поділяти на дві основні групи, які призначаються для:

а) ідентифікації злочинця, знарядь злочину, транспортних засобів;

б) дослідження учасників злочину.

До I групи слід відносити такі експертизи: дактилоскопічна – 12%; судово-біологічна (імунологічна, цитологічна, одорологічна, експертиза волосся, молекулярно-генетична) – 52%; трасологічна – 8% та ін.

До II групи віднесено такі експертизи: судово-хімічна – 15%, судово-медична – 74%.

Призначення тієї чи іншої експертизи залежить від слідчої ситуації, що склалася, та комплексу завдань, які можуть бути вирішені шляхом її проведення.

Кожний із експертних напрямків має свої можливості, які використовуються у процесі дослідження відповідно до поставлених слідчими й судовими органами завдань. При цьому такі можливості розширюються у зв'язку із розвитком наукових досліджень, з новими досягненнями в тій чи іншій галузі знань. Це, у свою чергу, впливає на обсяг завдань, які можуть бути

вирішені при дослідженні особливостей учиненого злочину, механізму його вчинення, прийомів приховування та інсценування [154, с. 164-166].

Судові експертизи під час кримінальних проваджень за ст. 302 КК України можуть призначатися як на початковому, так і подальшому етапах розслідування.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень і узагальнення даних опитування працівників слідчих та оперативних підрозділів надав змогу зробити висновок, що експертизи призначалися з моменту внесення відомостей до ЄРДР:

- а) 5 діб – 32%;
- б) 15 діб – 31%;
- в) протягом місяця – 24%;
- г) понад місяць – 13%.

Тобто переважна більшість експертиз призначається працівниками слідчих підрозділів після 5 діб після початку досудового розслідування. Внаслідок чого, встановлено непоодинокі випадки знищення (втрати) слідів злочину та ін.

У кримінальних провадженнях досліджуваної категорії виникає необхідність у проведенні різних експертиз. Їх можна поділити на такі групи:

1) ті, що призначаються для ідентифікації злочинця, знарядь злочину, взуття, транспортних засобів (або їхніх частин);

2) ті, що призначаються для дослідження особи.

До першої групи належать, наприклад, дактилоскопічна експертиза, судово-біологічна (імунологічна, цитологічна, одорологічна, експертиза волосся, молекулярно-генетична), трасологічна та ін.

До другої групи належать судово-хімічна й судово-медична експертизи. Призначення того чи іншого виду експертизи залежить від ситуації розслідування й комплексу завдань, які можуть бути вирішені шляхом експертного дослідження.

При розслідуванні розглядуваної категорії злочинів знаходять своє застосування майже всі існуючі види судово-медичної, судово-хімічної та криміналістичної експертиз. У провадженнях за фактом створення або утримання місць розпусти, а також звідництва для розпусти найпоширенішим видом експертиз є

судово-медична. Вона дозволяє відповісти на запитання щодо характеру тілесних ушкоджень, послідовності їх заподіяння, виду знаряддя, яким наносилися ушкодження та ін.

Висновки щодо природного перебігу подій на місці злочину, що надаються судовими експертами, можуть мати самостійне доказове значення, спираючись на які, слідчий може висунути версії про подію, що відбулася, особу злочинця, механізм учиненого злочину.

Так, 13.07.2011 року, близько 16 години, маючи прямий умисел, спрямований на посередництво в розпусті, яке полягало в сприянні добровільному сексуальному спілкуванню незнайомих між собою осіб, з метою наживи, гр. С. звів в м. Гнівань у лісопосадці для надання послуг сексуального характеру гр. М. та гр. Б.. Гр. М. винність у вчиненні злочину визнала повністю і показала, що в травні 2011 р. вона в Інтернет мережі зареєструвалась на сайті знайомств під вигаданим іменем, вказавши на своїй сторінці, що надає послуги сексуального характеру за гроші. В липні 2011 р. через Інтернет мережу вона познайомилась із гр. С., який погодився заплатити їй 200 грн. за послуги сексуального характеру та запитав, чи не може вона взяти із собою подругу для його товариша, яка за гроші також надасть сексуальні послуги. У перебігу подальшого розслідування провина гр. С. у вчиненні кримінального правопорушення була доведена, у тому числі проведенням судово-медичної експертизи [196].

При розслідуванні створення або утримання місць розпусти, а також звідництва для розпусти, призначають не тільки судово-медичну та біологічну, а й інші види експертиз, у тому числі й дослідження мікрооб'єктів, для чого здійснюють судово-медичний огляд підозрюваного. На тілі особи, її одязі та взутті, предметах, що знаходилися при ній, можуть залишитися сліди з місця події – крові, інші виділення потерпілої особи, частки ґрунту, фарба, тканини, волокна.

Порівняно нечасто, однак має місце призначення трасологічної експертизи. Нею вирішуються діагностичні чи ідентифікаційні завдання, що виникають у процесі розслідування злочину. Вона проводиться з метою ототожнення особи

злочинця за слідами ніг (взуття), а також різноманітних знарядь злочину, що застосовувалися ним, по їхніх слідах. Адже особи, що вчиняють зазначені правопорушення, як правило не турбуються про знищення відбитків пальців на місці події. Тому мають місце призначення й проведення дактилоскопічної експертизи.

Підставою для цього можуть бути обставини, пов'язані з виявленням слідів пальців рук на об'єктах, переданих підозрюванним. Такими об'єктами можуть бути конверти з валютою або іншими грошовими знаками, на поверхні яких можуть залишитися сліди пальців звідника. Призначення такої експертизи має сенс у тих випадках, коли підозрюваний заперечує, що ним було передано певну суму грошей особі, що вступила за це в статевий акт.

У подібних випадках, з метою проведення дактилоскопічної експертизи, відбираються зразки слідів пальців рук і разом з об'єктом, на якому вони виявлені, направляються для проведення дослідження. У постанові про призначення експертизи слідчий коротко викладає обставини справи і ставить на вирішення експерту питання: «Ким із підозрюваних осіб залишені сліди на поданому на дослідження об'єкті?» Висновок експерта є доказом причетності конкретної особи до учинення злочину.

На доцільність призначення експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень за фактом створення або утримання місць розпусти, а також звідництва для розпусти вказує те, що в деяких випадках після отримання висновків експертизи з'являються нові беззаперечні докази вини підозрюваного, який після ознайомлення з ними може визнати свою вину та дати правдиві свідчення.

Так, влітку гр. П., з метою отримання матеріального доходу вирішив зайнятися посередницькими діями, спрямованими на добровільні статеві зносини між раніше незнайомими особами, тобто звідництвом для розпусти з метою наживи на території м. Маріуполь Донецької області. З метою реалізації виниклого злочинного умислу, спрямованого на отримання неконтрольованого доходу, переслідуючи мету наживи, гр. П. запропонував раніше знайомим гр. М., а також неповнолітнім дівчатам гр. Б.

та гр. Л. за грошову винагороду вступати в статеві зносини з різними, раніше незнайомими чоловіками. При цьому гр. П. було достовірно відомо про те, що вищевказані особи раніше займалися даним видом діяльності, а також було відомо, що гр. Б. та гр. Л. є неповнолітніми. У свою чергу гр. М., неповнолітні гр. Б. і гр. Л., перебуваючи в скрутному соціально-економічному становищі, бажаючи поліпшити його шляхом надання сексуальних послуг за грошову винагороду, відповіли згодою на пропозицію гр. П.. Підозрюваний у ході досудового розслідування не йшов на контакт зі слідством. Лише після оголошення йому висновку судово-цитологічної експертизи гр. П. почав давати правдиві показання [197].

У кримінальних провадженнях досліджуваної категорії важливе значення має і фоноскопична експертиза. Вона досліджує записи звукової інформації. Джерелами останньої можуть бути людина, прилади та механізми, тварини і птахи, транспортні засоби, виробничі процеси і явища природи, злочинна подія (постріл, вибух, крики), що утворюють у своїй сукупності звукове середовище вчинення злочину. Криміналістичний аналіз звуків, відображених на фонограмі, дозволяє розпізнати й ототожнити звукові сигнали, встановити вид і кількість їхніх джерел, ідентифікувати останні.

Судова фоноскопична експертиза призначається для вирішення таких завдань: ідентифікація і діагностика особистості по голосу і мови; виявлення ознак монтажу та інших змін, привнесених в зміст фонограми в процесі виробництва або після закінчення звукозапису; визначення умов, обставин звукозапису, а також інших фактів по фонограмах, що мають доказове значення. Об'єкти дослідження для даної експертизи одержують найчастіше в результаті проведених оперативно-розшукових заходів [163, с. 256-258].

Аудіоматеріали з результатами прослуховування телефонних переговорів на підставі постанови керівника органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, передаються слідчому, проводиться їхній огляд і приєднання до справи [68, с. 60-61].

Аналізом матеріалів кримінальних проваджень за ст.302 КК України було встановлено, що результати експертного дослідження дозволили:

- а) викрити злочинця у вчиненні конкретних діянь – 41%;
- б) одержати відомості про особливості вчинення кримінального правопорушення – 14%.

Якщо при розслідуванні застосовувати експертизи, на важливість яких було наголошено вище, то даний показник зростатиме.

Підводячи підсумок, зазначимо, що при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, в основному призначаються судово-медичні та різні види судово-біологічних експертиз. Що ж до трасологічних й дактилоскопічних експертиз, а також інших криміналістичних експертиз, то вони призначаються рідше. Це пояснюється головним чином недооцінкою ролі і значення вказаних експертиз при розслідуванні досліджуваної категорії злочинів та недостатньою обізнаністю працівників слідчих органів із досягненнями експертної практики.

При розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, можуть застосовуватися різні спеціальні знання. Зокрема, безпосередньо слідчим поліції під час досудового розслідування, через участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій, через проведення судових експертиз. Найбільш важливою у даній категорії справ є участь спеціаліста під час проведення огляду місця події. Адже велика кількість доказової інформації, що може бути виявлена при цьому, повинна підлягати чітким вилученню та фіксації. У разі потреби проводяться й інші види експертних досліджень для з'ясування вагомих обставин злочинної події.

ВИСНОВКИ

Останнім часом розслідування злочинів, пов'язаних із створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, супроводжується формуванням несприятливих ситуацій, зокрема, відсутність свідків й слідів злочину, відмова потерпілих від давання показань, наявність незначного обсягу інформації про злочинну подію, негативний вплив на сумлінних учасників кримінального процесу, активна протидія досудовому розслідуванню та ін.

Ці ситуації суттєво перешкоджають повному, всебічному й швидкому розслідуванню цих злочинів працівниками слідчих і оперативних підрозділів Національної поліції України, а також викриттю усіх винних у їх вчиненні та притягненню до кримінальної відповідальності. Вказане вимагає від працівників поліції вчасного вжиття усіх необхідних організаційно-тактичних заходів, адекватних сучасному рівню злочинності, а також обрання найбільш ефективної тактики провадження досудового розслідування в цілому.

Зважаючи на це, ефективність досудового розслідування у справах про створенням або утриманням місць розпусти і звідництво в цілому і тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій прямо пропорційна рівню організаційно-тактичного забезпечення такої діяльності, якості професійної підготовки й практичного досвіду працівників Національної поліції України.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Александров Ю. В. Кримінологія : курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. – К : МАУП, 2002. – 296 с.
2. Алихаджиева И. С. О совершенствовании практики применения составов преступлений о проституции / И. С. Алихаджиева // Современное право. – 2009. – № 5. – С. 122-126.
3. Андреев О. О. Розслідування вбивств, вчинених неповнолітніми : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Андреев Олександрович. – Х., 2007. – 239 с.
4. Андрушко П. П. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності в Україні / П. П. Андрушко. – К. : Форум, 2004. – 160 с.
5. Антонян Ю. М. Изучение личности преступника : учеб. пособие / Ю. М. Антонян. – М. : Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1982. – 80 с.
6. Антонян Ю. М. Личность преступника / Ю. М. Антонян, В. Н. Кудрявцев, В. Е. Эминов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 366 с.
7. Антонян Ю. М. Преступник как предмет криминологического изучения / Ю. М. Антонян // Вопросы борьбы с преступностью. – М., 1981. – Вып. 34. – С. 44-49.
8. Бажанов М. І. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч. / М. І. Бажанов. – К. : Юрінком Інтер, 2005 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/KPravo/06-09/1085.htm>
9. Банин В. А. Предмет доказывания в советском уголовном процессе (гносеологическая и правовая природа) / В. А. Банин. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1981. – 146 с.
10. Банин В. А. Структура предмета доказывания в советском уголовном процессе: учеб. пособие / В. А. Банин. – Уфа : Уфимск. ун-т, 1976. – 125 с.
11. Бахин В. П. Допрос : лекция / В. П. Бахин. – К. : НАВДУ, 1999. – 40 с.

12. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002) / В. П. Бахин. – К.: Типография журнала «Охрана труда», 2002. – 268 с.
13. Бахин В. П. Криміналістика : курс лекцій (ч. 1) / В. П. Бахин, І. В. Гора, П. В. Цимбал. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. – 235 с.
14. Бахин В. П. Кримінальний вибух: поняття, характеристика, аналіз, розслідування / В. П. Бахин, М. А. Михайлов ; за ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : НАВСУ, 2001. – 132 с.
15. Белкин Р. С. Криминалистика : учебный словарь-справочник / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1999. – 268 с.
16. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории к практике / Р. С. Белкин. – М. : Юр. лит., 1988. – 304 с.
17. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. – 2-е изд., доп. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – 334 с.
18. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. – М. : БЕК, 1997. – 342 с.
19. Белкин Р. С. Курс криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : ЮНИТИДАНА ; Закон и право, 2001. – 895 с.
20. Береза Е. Ю. Подготовительный этап предъявления для опознания при расследовании преступлений, связанных с созданием или содержанием мест разврата и сводничества / Е. Ю. Береза // Право и политика : научно-методический журнал. – 2015. – Спец. вып. – 152 с. – С. 64-68.
21. Береза К. Ю. Криміналістичне забезпечення допиту підозрюваних / К. Ю. Береза // Теоретичні аспекти організації досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 4 грудня 2015 р.). – Х. : ХНУВС, 2015. – 508 с. – С. 369-372.
22. Береза К. Ю. Наукові підходи до організаційного забезпечення допиту підозрюваних при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Сучасна кримінально-правова політика України: законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи їх подолання) : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 22 квітня 2016). – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. – 536 с. – С. 267-270.

23. Береза К. Ю. Обстановка вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Том 3. – Випуск № 3-2. – С. 257-260.
24. Береза К. Ю. Обстановка учинення злочинів як об'єкт криміналістичного дослідження / К. Ю. Береза, К. О. Чаплинський // Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 14 квітня 2016 р.). – Одеса : ОДУВС, 2016. – 314 с. – С. 213-215.
25. Береза К. Ю. Організаційно-тактичні аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. – 2015. – № 4. – С. 303-309.
26. Береза К. Ю. Організаційно-тактичні особливості проведення допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць. – 2016. – № 1. – С. 321-328.
27. Береза К. Ю. Організація й тактика проведення пред'явлення для впізнання під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти та звідництвом / К. Ю. Береза // Право і суспільство : науковий журнал. – 2015. – № 6.2. – С. 144-148.
28. Береза К. Ю. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Прикарпатський юридичний вісник : збірник наукових праць. – 2015. – № 3 (9). – С. 282-285.
29. Береза К. Ю. Особливості обстановки учинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Теорія і практика судової експертизи : збірник матеріалів круглого столу / редкол. : Кобилянський О. Л., Черноус Ю. М., Свобода Є. Ю. – К. :

Навчально-науковий інститут № 2 Національної академії внутрішніх справ, 2016. – 410 с. – С. 34-37.

30. Береза К. Ю. Особливості призначення експертиз при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – 194 с. – С. 68-70.
31. Береза К. Ю. Особливості проведення допиту підозрюваного під час розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції : науковий збірник Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. – 2016. – № 1. – С. 68-71.
32. Береза К. Ю. Проблемні питання тактичного забезпечення допиту підозрюваних в умовах реформування національної поліції України / К. Ю. Береза // Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 13 травня 2016 р.). – Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2016. – 356 с. – С. 277-280.
33. Береза К. Ю. Тактичне забезпечення допиту / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 23 жовтня 2015 р.) ; ред. кол. : О.О. Волобуєва, О.В. Одерій, В.П. Горбачов, Т.О. Лоскутов. – Кривий Ріг : Центр оперативного друку «Геліос», 2016. – 166 с. – С. 28-31.
34. Береза К. Ю. Тактичні прийоми проведення допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом / К. Ю. Береза // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 110 с. – С. 52-54.

35. Берназ В. Д. Криміналістична характеристика як наукова категорія / В. Д. Берназ // Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 1. – С. 16-18.
36. Блум М. И. Вопросы борьбы с преступностью : ученые записки / М. И. Блум ; отв. ред. А. Лиеде. – Рига : Изд-во Латвийского гос. ун-та, 1974. – Вып. 212. – С. 3-10.
37. Букаева И. Н. Обстановка совершения преступления, получение и использование информации о ней при расследовании уголовных дел : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Букаева Ирина Николаевна. – Тюмень : 2006. – 222 с.
38. Бурлаков В. Н. Криминология: учеб. [для юрид. вузов] / В. Н. Бурлаков, В. П. Сальников, С. В. Степашина. – СПб.: С.-Петербург. ун-т МВД России, 1999. – 608 с.
39. Быков В. М. Криминалистическая характеристика преступных групп / В. М. Быков. – Ташкент : ТВШ МВД СССР, 1986. – 159 с.
40. Быховский И. Е. Осмотр места происшествия / И. Е. Быховский. – М. : ВИ по изуч. причин и разработке мер предупр. преступности, 1973. – 58 с.
41. Валеев М. Х. Криминалистическая характеристика и особенности первоначального этапа расследования вымогательств : дис. ... кандидата. юрид. наук : 12.00.09 / Валеев Марсель Хамзинович. – Уфа, 1997. – 241 с.
42. Вапнярчук В. Суб'єктивна сторона кримінально-процесуального доказування / В. Вапнярчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/varnu/2012_1/VapnyarchukV.pdf.
43. Василенко В. Д. Поняття часу вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони складу злочину : порівняльний аналіз / В. Д. Василенко // Судова апеляція. – 2015. – № 1. – С. 25-30.
44. Васильев А. Н. Следственная тактика / А. Н. Васильев. – М. : Юр. лит., 1976. – 200 с.
45. Васильев А. Створення або утримання місць розпусти і звідництво: тлумачення об'єктивної сторони злочину / А. Васильев, О. Пироженко // Публічне право.– 2012. – № 3 (7). – С. 131-136.
46. Ващук О. П. Механізм слідоутворення завідомо неправдивих показань свідка при проведенні допиту / О. П. Ващук // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-2. – С. 287-290.

47. Ведерников Н. Т. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики преступления / Н. Т. Ведерников // Криминалистическая характеристика преступлений : сборник научных трудов. – М. : Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1985. – С. 76-79.
48. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1140 с.
49. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики / В.К.Весельський // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2011. – № 25. – С. 193-199.
50. Використання оперативно-технічних засобів у протидії злочинам, що вчиняються у сфері нових інформаційних технологій : монограф. / [Хараберюш І. Ф., Мацюк В. Я., Некрасов В. А., Хараберюш О. І.]. – К. : КНТ, 2007. – 196 с.
51. Воєвода А. Обставини, що підлягають встановленню у кримінальних провадженнях про порушення правил водіння або експлуатації військових машин / А. Воєвода [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/32929/%C0>
52. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва : монограф. / А. Ф. Волобуєв. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 336 с.
53. Воробьева Е. А. Профессионально-психологические особенности контактности следователей в условиях допроса : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.03 / Воробьева Елена Анатольевна. – М., 2003. – 266 с.
54. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений / В. К. Гавло. – Томск : Томск. ун-т, 1985. – 333 с.
55. Гаврилин Ю. В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учеб. пособие / Ю. В. Гаврилин. – М. : Книжный мир, 2004. – 332 с.
56. Гавріляк О. Ю. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вимагань / О. Ю. Гавріляк // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 20. – С. 1-5.

57. Галаган В. И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / В. И. Галаган. – К., 1992. – 20 с.
58. Герасимов И. Ф. Криминалистическая классификация и особенности расследования преступлений в зависимости от места совершения преступных действий / И. Ф. Герасимов // Особенности расследования отдельных видов и групп преступлений. – Свердловск : Юрид. ин-т, 1980. – С. 3-11.
59. Герасимов И. Ф. Криминалистические характеристики преступлений в структуре частных методик / И. Ф. Герасимов // Криминалистическая характеристика в методике расследования преступлений. – Свердловск: УрГУ. – 1978.
60. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений / И. Ф. Герасимов. – Свердловск : Б.и., 1975. – 22 с.
61. Грамович Г. И. Осмотр места происшествия / Г. И. Грамович. – М. Б.и., 1960. – 46 с.
62. Демидов Н. Н. Изучение личности преступника в процессе расследования : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / Н.Н. Демидов. – Волгоград, 2003. – 23 с.
63. Дикуннов А. И. Криминалистический анализ следовой картины расследуемого события с признаками преступления : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Дикуннов Александр Иванович. – М., 2005. – 186 с.
64. Драпкин Л. Я. Понятие и классификация следственных ситуаций / Л. Я. Драпкин // Следственные ситуации и раскрытие преступлений : сб. науч. тр. – 1975. – Вып. 41. – С. 31-34.
65. Драпкин Л. Я. Предмет доказывания и криминалистические характеристики преступлений / Л. Я. Драпкин // Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск, 1978. – Вып. 69. – С. 17-21.
66. Дулов А. В. Судебная психология / А. В. Дулов. – 2-е изд., исправл. и доп. – Мн : Вышэйш. шк., 1975. – 464 с.
67. Духно Н. А. Расследование экологических преступлений : лекция / Н. А. Духно, Ю. Г. Корухов. – М. : Юрид. ин-т МИИТа, 2001. – 144 с.

68. Душейко Г. О. Реалізація оперативно-розшукової інформації на стадії порушення кримінальної справи : навч. посібник / Г. О. Душейко. – К. : КНТ, 2007. – 128 с.
69. Еникеев М. И. Основы общей и юридической психологии : учеб. для вузов / М. И. Еникеев. – М. : Юристъ, 1996. – 554 с.
70. Еникеев М. И. Следственные действия: психология, тактика, технология / М. И. Еникеев, В. А. Образцов, В. Е. Эминов. – М. : Проспект, 2011. – 216 с.
71. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Мн : Амалфея, 2001. – 304 с.
72. Ермолович В. Ф. Способы и механизм преступления / В. Ф. Ермолович ; под ред. И. И. Басецкого. – Минск : Акад. МВД РБ, 2000. – 112 с.
73. Єфремов С. Поняття організованої злочинності / С. Єфремов // Право України. – 2002. – № 9. – С. 89-91.
74. Жариков Н. М. Судебная психиатрия : учеб. для вузов / Н. М. Жариков, Г. В. Морозов, Д. Ф. Хритинин ; под общ. ред. Г. В. Морозова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : НОРМА, 2003. – 528 с.
75. Жогин Н. В. Теория доказательств в советском уголовном процессе / Н. В. Жогин. – М. : Юр. лит., 1973. – 736 с.
76. Жордания И. Ш. Психолого-правовая структура способа совершения преступления / И. Ш. Жордания. – Тбилиси: Сабчота Сакартвело, 1977. – 233 с.
77. Журавель В. А. Ситуационность тактических приемов при допросе потерпевшего / В. А. Журавель // Криминалистика и судебная экспертиза : сб.. – К. : Вища шк., 1985. – Вып. 30. – С. 18-24.
78. Журавель В. А. Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів / В. А. Журавель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Х. : Право, 2008. – Вип. 8. – С. 102-108.
79. Заброда Д. Г. Правові та організаційні основи діяльності Патрульної служби МВС України : навч. посібник / Д. Г. Заброда, Ю. В. Сіроштан. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ, 2008. – 148 с.
80. Закатов А. А. Тактика допроса при расследовании преступлений, совершаемых организованными преступ-

- ными группами : лекция / А. А. Закатов, С. И Цветков. – 2-е изд. – М. : МЦ при ГУК МВД России, 1998. – 36 с.
81. Зуев Е. И. Совершенствование использования специальных познаний следственными аппаратами органов внутренних дел / Е. И. Зуев // Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений : Труды Академии МВД СССР. – М., 1985. – С. 65-78.
 82. Зуйков Г. Г. К вопросу о понятии причин преступления и условий, способствующих его совершению / Г. Г. Зуйков // Вопросы предупреждения преступности. – Вып. 2. – М. : Юр. лит., 1965. – С. 3-18.
 83. Зуйков Г. Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / Г. Г. Зуйков. – М., 1970. – 31 с.
 84. Игошев К. Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / К. Е. Игошев. – Горький : Горьк. высш. шк. МВД СССР, 1974. – 168 с.
 85. Ищенко Е. П. Криминалистика : курс лекций / Е. П. Ищенко. – М. : Юридическая фирма «КОНТРАКТ» ; АСТ-МОСКВА, 2007. – 416 с.
 86. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты) / П. П. Ищенко. – М. : Юр. лит., 1990. – 158 с.
 87. Иванов Ю. Ф. Кримінологія : навч. посіб / Ю. Ф. Иванов, О. М. Джужа. – Вид-во ПАЛИВОДА, 2006. – 264 с.
 88. Калініна І. В. Ситуаційна обумовленість розслідування господарських злочинів, пов'язаних із підробленням документів / І. В. Калініна // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. – 2013. – Том 26(65). – С. 212-217.
 89. Карпов Н. С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми / Н. С. Карпов // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3(15). – С. 268-273.
 90. Качковський М. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України

небезпечної продукції / М. С. Качковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznaves.com.ua/period/article/40748/%CA>

91. Книженко С. О. Особливості огляду місця події при розслідуванні незаконного видобування корисних копалин / С. О. Книженко // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 186–190.
92. Кобликов А. С. Актуальные проблемы доказывания в советском уголовном процессе / А. С. Кобликов // Законодательство об уголовном судопроизводстве и понятия теории доказательств : тезисы выступлений на теоретическом семинаре. – М., 1981. – С. 12-15.
93. Коврижных Б. Н. Деятельность органов прокуратуры по делам о нераскрытых убийствах : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 717 «Криминалистика» / Б. Н. Коврижных. – Х., 1969. – 22 с.
94. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 717 «Криминалистика» / А. Н. Колесниченко. – Х., 1967. – 38 с.
95. Колмаков В. П. Следственный осмотр / В. П. Колмаков. – М. : Юр. лит., 1969. – 196 с.
96. Комісарчук Р. Обстановка вчинення злочину як окремих елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері приватизації державного та комунального майна / Р. Комісарчук // Вісник прокуратури. – 2007. – № 11. – С. 63-70.
97. Коновалова В. Е. Тактика допроса свидетелей и обвиняемых / В. Е. Коновалова. – Х. : Изд-во ХГУ, 1956. – 129 с.
98. Концептуальные положения криминалистической методики. Криминалистика : учеб. / [Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская]. – М. : Юристъ, 1999. – 810 с.
99. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину : монограф. / М. Й. Коржанський. – Дніпропетровськ : Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.
100. Корноухов В. П. Основные положения методики расследования отдельных видов преступлений / В. П. Корноухов // Материалы научной конференции. – Красноярск, 1972.

101. Коршик М. Г. Изучение личности обвиняемого на предварительном следствии / М. Г. Коршик, С. С. Степичев. – М. : Юр. лит., 1969. – 20 с.
102. Коршунов В. М. Следы на месте происшествия. Обнаружение, фиксация, изъятие / В. М. Коршунов – М. : Экзамен, 2001. – 288 с.
103. Костенко М. В. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / М. В. Костенко. – Х., 2003. – 20 с.
104. Криминалистика : учеб. ; отв. ред. Н. П. Яблоков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2001. – 718 с.
105. Криминалистика : учеб. ; под ред. А. Г. Филиппова. – 2-е изд., перераб. и доп.. – М. : Спарк, 2000. – 687 с.
106. Криминалистика : учеб. ; под ред. А. Н. Васильева. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 366 с.
107. Криминалистика : учеб. для вузов / [Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Российская Е. Р.] ; под ред. засл. деятеля науки Российской Федерации, проф. Р. С. Белкина. – М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА, М), 2001. – 990 с.
108. Криминалистика : учеб. для вузов / [И. Ф. Герасимов и др.] ; под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2000. – 672 с.
109. Криминалистика : учеб. для вузов / Аверьянова Т. В., Белкин Р. С. и др. – М.: НОРМА – ИНФРА, 1999. – 971 с.
110. Криминалистика : учеб. для вузов ; под ред. Р. С. Белкина. – М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА М, 2001. – 998 с.
111. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений : учеб. [для студ. юрид. вузов и ф-в ; под ред. проф. В.Ю. Шепитько. – Х. : ООО «Одиссей», 2001. – 528 с.
112. Криминология : учеб. / под ред. В. Н. Кудрявцева и В. Е. Эминова. – М. : Юристъ, 1997. – 512 с.
113. Криміналістика : навч. посібник ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 540 с.

114. Криміналістика : підруч. / [В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.] ; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право 2008. – 464 с.
115. Криміналістика : підруч. ; за ред. В. Ю. Шепітька. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Ін Юре, 2004. – 728 с.
116. Криміналістика : підруч. [для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.
117. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Є. Л. Стрельцова. – Х. : Одіссей, 2009. – 496 с.
118. Кримінальне процесуальне право України : навч. посібник ; за ред. В. Г. Гончаренка, В. А. Колесника. – К. : Юстініан, 2014. – 573 с.
119. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., доп. – Х. : Одіссей, 2008. – 1208 с.
120. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом № 4651-VI від 13.04.2012 р. ; відп. за вип. В. А. Прудников. – Х. : Право, 2016. – 392 с.
121. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підруч. / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.] ; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-е вид. перероб. і доп. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
122. Кримінологія: Загальна частина : курс лекцій. / В. І. Курило, О. Є. Михайлов, О. С. Яра. – К. : Кондор, 2006. – 192 с.
123. Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах / И. Ф. Крылов. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та., 1976. – 194 с.
124. Кудрявцев В. Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования / В. Н. Кудрявцев. – М. : ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. – 215 с.
125. Кузнецов В. В. Кримінально правова охорона громадського порядку та моральності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. В. Кузнецов. – К., 2013. – 42 с.

126. Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності : дис. кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Кулик Сергій Геннадійович. – Запоріжжя, 2016. – 266 с.
127. Куранова Э. Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений / Э. Д. Куранова // Вопр. криминалистики. – М., 1962. – Вып. 6-7. – С. 163-168.
128. Курс криминалистики : учеб. пособие [для вузов, обучающихся по юрид. спец.] / Р. С. Белкин.. – 3-е изд., доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право. – 2001. – 837 с.
129. Курс кримінології: Загальна частина : підруч. : у 2-х кн. / [О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2001.– Кн. 1 / відп. ред. Я. Ю. Кондратьев. – 352 с.
130. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
131. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук / Ландіна Анна Валентинівна. – К., 2005. – 227 с.
132. Лившиц Е. М. Тактика следственных действий / Е. М. Лившиц, Р. С. Белкин. – М., 1997. – 237 с.
133. Лившиц Е. М. Тактика следственных действий / Е. М. Лившиц, Р. С. Белкин. – М. : Новый юристь, 1997. – 176 с.
134. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (теорія та практика) : монограф. / В. В. Лисенко. – К. : Логос, 2004. – 324 с.
135. Лисенко В. В. Ухилення від сплати податків: виявлення та розслідування : монограф. / В. В. Лисенко, О. С. Задорожний, О. П. Дзісяк. – К. : Істина, 2008. – 216 с.
136. Лисиченко В. К. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике / В. К. Лисиченко, В. В. Циркаль. – К. : КГУ, 1987. – 100 с.
137. Личность преступника ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев. – М. : Юр. лит., 1971. – 356 с.

138. Лук'янчиков Є. Д. Слідчий огляд: поняття та види / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 264-269.
139. Лускатов О. В. Методика розслідування злочинів проти громадської безпеки : лекція / О. В. Лускатов. – Дніпропетровськ : Юрид. акад. М-ва внутр. справ, 2003. – 88 с.
140. Лушечкина М. А. О направлениях, задачах и понятии криминалистического изучения личности / М. А. Лушечкина // Вестн. Моск. ун-та : Сер. 11. Право. – 1999. – № 3. – С. 124-129.
141. Лысенко В. В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершенных должностными лицами предприятий, организаций, учреждений / В. В. Лысенко. – Х. : Фирма «Консум», 1997. – 192 с.
142. Мазур М. Р. Особливості формування показань свідка в кримінальному провадженні / М. Р. Мазур // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2015. – № 12. – С. 141-147.
143. Максutow И. Х. Осмотр места происшествия : пособие / И. Х. Максutow. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1965. – 48 с.
144. Малышкин П. В. Способ сокрытия преступления и его место в структуре способа совершения преступления / П. В. Малышкин // Следователь. – 2009. – № 1. – С. 19-24.
145. Малярова В. О. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків / В. О. Малярова // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 3 (62). – С. 88-97.
146. Малярова В. О. Тактико-криміналістичні та процесуальні основи пошуку та затримання злочинця : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Малярова Валерія Олегівна. – Х., 2005. – 262 с.
147. Маркусь В. О. Криміналістика : навч. посібник / В. О. Маркусь. – К. : Кондор, 2007. – 558 с.
148. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. – Х. : Консум, 1999. – 480 с.

149. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. посібник / [О. В. Батюк, Р. І. Благута, О. М. Гумін та ін.] ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 324 с.
150. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеенко. – К. : Вища шк., 1984. – 137 с.
151. Мінка П. Я. Тактика розслідування злочинів, учинених організованими групами та злочинними організаціями : навч. посібник / П. Я. Мінка, К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпроп. гуманітарн. ун-т, 2007. – 176 с.
152. Мосяженко В. Ю. Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Мосяженко Вікторія Юріївна. – Кривий ріг. – 2015. – 280 с.
153. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : монограф. / А. А. Музика, Є. В. Лашук. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 192 с.
154. Мышков Я. Е. Назначение и производство экспертиз при расследовании взяточничества / Я. Е. Мышков // Актуальні проблеми криміналістики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 верес. 2003 р.). – Х. : НУВС, 2003. – С. 164-166.
155. Назаров В. В. Кримінальний процес України : навч. посібник / В. В. Назаров, Г. М. Омеляненко. – 2-е вид. доп. і перероб. – К. : Атіка, 2007. – 584 с.
156. Настільна книга слідчого : [наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / [М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін.]. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 868 с.
157. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Х. : Фактор, 2013. – 1072 с.
158. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Каннон ; А.С.К., 2002. – 1104 с.

159. Образцов В. А. О криминалистической классификации преступлений / В. А. Образцов // Вопр. борьбы с преступностью. – М., 1980. – Вып. 33. – С. 92-98.
160. Огляд місця події: виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження : методичні рекомендації ; авт.-упоряд. : С. І. Перлін, С. О. Шевцов, Н. М. Косміна, В. В. Іонова]. – Х. : ФО-П Чальцев О. В., 2009. – 100 с.
161. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 57000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Рус. яз., 1985. – 797 с.
162. Олійник Я. О. Допит свідків, підозрюваних та обвинувачених під час розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Я. О. Олійник. [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/17551/%DE>
163. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук [та ін.] ; за ред. О. М. Джужи. – К. : Правова єдність, 2009. – 310 с.
164. Очередин В. П. Допустимость и недопустимость по уголовным делам доказательств / В. П. Очередин. – Волгоград : ВолГУ, 2003. – 278 с.
165. Пантелеев И. Ф. Предмет, система и задачи криминалистики : учеб. / под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. – М. : Юр. лит., 1984. – 260 с.
166. Попов В. П. Осмотр места происшествия / Под ред. В. А. Хвана. – Алма-Ата: Казгосиздат, 1957. – 68 с.
167. Попович О. В. Особистість злочинця як соціально-психологічне поняття / О. В. Попович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/37410/%CF>
168. Порубов Н. И. Допрос в советском уголовном судопроизводстве / Н. И. Порубов. – Мн: Вышэйш. шк., 1973. – 295 с.
169. Порубов Н. И. Научные основы допроса на предварительном следствии / Н. И. Порубов. – Мн: Вышэйш. шк., 1978. – 210 с.
170. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии / Н. И. Порубов. – М. : БЕК, 1998. – 208 с.
171. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ

- у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС України від 14.08.2012 р. № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html>
172. Пчолкін В. Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС / В. Д. Пчолкін, В. М. Ечченко // Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України : спецвипуск. – 2004. – Вип. 3, ч. I. – С. 109-121.
 173. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей : учеб. пособие / А. Р. Ратинов. – М. : НИИРИО ВШ МООП РСФСР, 1967. – С. 186-190.
 174. Россинская Е. Р. Криминалистика. Вопросы и ответы : учеб. пособие для вузов / Е. Р. Россинская. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 351 с.
 175. Рыжаков А. П. Уголовно-процессуальное доказывание: понятие и средства / А. П. Рыжаков. – М. : Инф. издат. дом «Филинъ», 1997. – 212 с.
 176. Сاینчин О. С. Слідчі ситуації та алгоритми дій в методиці розслідування серійних вбивств / О. С. Сاینчин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/22719/%CE>.
 177. Салтевский М. В. Тактические основы организации и производства следственных действий и получение информации от вещей : Специализированный курс криминалистики : учеб. / Отв. ред. М. В. Салтевский. – К. : НИИРИО КВШ МВД СССР, 1987. – 524 с.
 178. Салтевский М. В. Форма отражения времени при совершении преступления / М. В. Салтевский // Криминалистические проблемы пространственно-временных факторов и методика расследования преступлений : межвуз. сб. науч. тр. – Иркутск, 1983. – С. 49-59.
 179. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2008. – 558 с.
 180. Салтевський М. В. Криміналістика : підруч. : у 2-х ч. / М. В. Салтевський. – Х. : Консум, 2001. – Ч. 2. – 416 с.
 181. Сахаров А. Б. О личности преступника и причинах преступности в СССР / А. Б. Сахаров. – М. : Госюриздат, 1961. – 277 с.

182. Сахаров А. Б. Об антиобщественных черт личности преступника / А. Б. Сахаров // Сов. государство и право. – 1970. – № 10. – С. 110-116.
183. Селиванов Н. А. Криминалистические характеристики преступлений и следственные ситуации в методике расследования преступлений / Н. А. Селиванов // Соц. законность. – 1977. – № 2. – С. 56-59.
184. Селиванов Н. А. Справочная книга криминалиста / Под. ред. Н. А. Селиванова. – М., 2000. – 234 с.
185. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві / М. В. Сенаторов ; за ред. В. І. Борясова. – Х. : Право, 2006. – 208 с.
186. Сердюк Л. В. Расследование хулиганства и его профилактика : учеб. пособие / Л. В. Сердюк, А. Т. Тимербаев. – Хабаровск : ХВШ МВД СССР, 1989. – 76 с.
187. Серьожина В. І. Легалізація доходів одержаних унаслідок створення місць розпусти / В. І. Серьожина // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – Спецвипуск № 8. – Ч. 2. – С. 182-189.
188. Ситковская О. Д. Психология свидетельских показаний : научно-методическое пособие / О. Д. Ситковская. – М. [б. и.], 2006. – 86 с.
189. Сіренко О. В. Визначення обстановки вчинення злочинів в криміналістиці / О. В. Сіренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/28_NII_2012/Pravo/11_118104.doc.htm
190. Следственная тактика : учеб. пособие [по курсу «Основы криминалистики»] ; под ред. И. Ф. Пантелеева. – М. : Акад. МВД СССР, 1982. – 78 с.
191. Следственные действия (процессуальная характеристика, тактические и психологические особенности) : учеб. пособие для вузов МВД СССР. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1984. – 155 с.
192. Слідчі (розшукові) дії : навч. посібник / [О. В. Авраменко, Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк та ін.] ; за заг. ред. Р. І. Благуті, Є. В. Пряхіна. – Львів : ЛьвДУВС, 2014. – 416 с.
193. Сова Ф. П. Криминалистическая техника : методические указания и практикум / Ф. П. Сова. – М. : Госюриздат, 1965 – 118 с.

194. Справа № 0508/12153/2012, Архів Ворошиловського районного суду міста Донецька, 2012 р.
195. Справа № 1-1125/11, Архів Голосіївського районного суду міста Києва, 2011 р.
196. Справа № 1-231/11, Архів Тиврівського районного суду Вінницької області, 2011 р.
197. Справа № 1-519\146\12, Архів Жовтневого районного суду міста Маріуполя, 2012 р.
198. Справа № 1-766/10, Архів Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області, 2010 рік.
199. Справа № 1-812/11, Архів Октябрського районного суду міста Полтави, 2011 р.
200. Справа № 266/736/13-к, Архів Приморського районного суду міста Маріуполя Донецької області, 2015 р.
201. Справа № 320/4082/14-к, Архів Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області, 2014 р.
202. Справа № 331/4878/2013, Архів Жовтневого районного суду міста Запоріжжя, 2013 р.
203. Справа № 332/1382/13-к, Архів Заводського районного суду міста Запоріжжя, 2013 р.
204. Справа № 389/3962/15-К, Архів Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області, 2016 р.
205. Справа № 405/7183/14-к, Архів Ленінського районного суду міста Кіровограда, 2014 рік
206. Справа № 444/7850/12, Архів Центрально-Міського районного суду міста Кривий Ріг Дніпропетровської обл., 2013 р.
207. Справа № 200/4360/13-к, Архів Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська, 2013 р.
208. Справа № 203/3525/13-к, Архів Кіровського районного суду міста Дніпропетровська, 2013 р.
209. Справа № 235/8752/15-к, Архів Красноармійського міськрайонного суду Донецької області, 2015 р.
210. Справа № 208/8356/13-к, Архів Заводського районного суду міста Дніпродзержинська Дніпропетровської області, 2013 рік.
211. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів : навч. посібник / А. В. Старушкевич. – К. : НВТ «Правник» НАВСУ, 1997. – 42 с.

212. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монограф. / С. М. Стахівський. – К. : НАВСУ, 2005. – 272 с.
213. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів / Р. Л. Степанюк // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 173-180.
214. Строгович М. С. Теория судебных доказательств / Строгович М. С. Избранные труды : в 3-х т. ; отв. ред. : Ларин А. М. – Т. 3. – М. : Наука, 1991. – 300 с.
215. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть Общая / Н. С. Таганцев. – М. : Наука, 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://window.edu.ru/resource/307/42307/files/gl2.pdf>
216. Танасевич В. Г. О криминалистической характеристики преступлений / В. Г. Танасевич, В. А. Образцов // Заметки по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. – М., 1976. – Вып. 25. – С. 94-104.
217. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть общая / [Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов, Л. М. Корнеева]. – М. : Юр. лит., 1966. – 584 с.
218. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монограф. / В. В. Тіщенко. – Одеса: Одеська національна юридична академія ; Фенікс, 2007. – 260 с.
219. Тюрин Н. С. Формы оперативно-розыскной и следственной деятельности / Н. С. Тюрин // Правовые проблемы укрепления российской государственности. – Ч. 10 : Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации : сб. ст. ; под ред. Ю. К. Якимовича. – Томск : Изд-во Томск. ун-та, 2002.
220. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України : підруч. / Л. Д. Удалова. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., – 2007. – 452 с.
221. Узунова О. В. Проблеми прийомів аналізу отриманої з місця події інформації та обґрунтування припущень стосовно особи злочинця / О. В. Узунова, К. В. Калюга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?bid=18860&chapter=1&p=achapter>.

222. Управление органами расследования преступлений / под ред. И. И. Колесникова. – М. : Академия управления МВД России, 2000. – 171 с.
223. Уткин М. С. Особенности расследования и предупреждения хищений в потребительской кооперации / М. С. Уткин. – Свердловск : Изд-во Свердловск. юрид. ин-та, 1975. – 62 с.
224. Халиков А. Н. Должностные насильственные преступления, совершаемые в правоохранительной сфере: характеристика, психология, методика расследования / А. Н. Халиков. – М. : Волтерс Клувер, 2011. – 544 с.
225. Хаткова Ф. Х. Виктимологические аспекты женской преступности : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Хаткова Фатима Хатоховна. – М. : РГБ, 2003. – 116 с.
226. Хижняк Є. С. Типові слідчі ситуації при розслідуванні статевих злочинів / Є. С. Хижняк // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 4. – С. 197-199.
227. Хохряков Г. Ф. Криминология : учеб. / Отв. ред. В. Н. Кудрявцев. – М. : Юристь, 1999. – 511 с.
228. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монограф. / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 306 с.
229. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. – 560 с.
230. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань : монограф. / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. – 304 с.
231. Чаплинський К. О. Тактичні основи забезпечення досудового розслідування : дис. доктора юрид. наук : 12.00.09 / Чаплинський Костянтин Олександрович. – Дніпропетровськ, 2010. – 570 с.
232. Чельшева О. В. Расследование налоговых преступлений : учеб.-метод. пособие / О. В. Чельшева, М. В. Феськов. – СПб : Питер, 2001. – 282 с.
233. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства: дис. ... доктора

- юрид. наук : 12.00.09 / Чернявський Сергій Сергійович. – К., 2010. – 610 с.
234. Шепитько В. Ю. Криміналістика : курс лекцій / В. Ю. Шепитько. – Х. : Одиссей, 2005. – 368 с.
235. Шепитько В. Ю. Довідник слідчого / В. Ю. Шепитько. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 322 с.
236. Шепитько В. Ю. Допит : науково-практичний посібник / В. Ю. Шепитько. – Х. : КримАрт, 1998. – 140 с.
237. Шепитько В. Ю. Тактика огляду місця події : конспект лекції / В. Ю. Шепитько. – Х. : УДЮА, 1994. – 30 с.
238. Шершньова В. О. Типові слідчі ситуації і програма дій слідчого на початковому етапі розслідування податкових злочинів / В. О. Шершньова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26721/%D8>
239. Шиканов В. И. Использование специальных познаний при расследовании убийств : учеб. пособие / В. И. Шиканов. – Иркутск : Изд-во Иркут. гос. ун-та, 1976. – 92 с.
240. Шур Эдвин М. Наше преступное общество / Эдвин М. Шур ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1997. – 328 с.
241. Яблоков Н. П. Криміналістика : учеб. для вузов / Н. П. Яблоков. – М. : Изд-во НОРМА-ИНФРА, 2000. – 588 с.
242. Яблоков Н. П. Криміналістика: природа и система / Н. П. Яблоков, А. Ю. Головин. – М. : Юристъ, 2005. – 256 с.
243. Яблоков Н. П. Совершенствование методических основ расследования преступлений / Н. П. Яблоков // Советское государство и право. – 1976. – № 2. – С. 68-73.
244. Якушин С. Ю. Тактические приемы при расследовании преступлений : монограф. / С. Ю. Якушин. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 1983. – 102 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Зведена відомість
аналізу матеріалів кримінальних проваджень
за фактами учинення злочинів, пов'язаних зі створенням
або утриманням місць розпусти і звідництвом (84)
та кримінальних справ (67)**

№	Досліджувані питання	%
1.	Кримінальне провадження розпочато за наступних підстав:	
	1) заяви, листи і повідомлення, що надійшли від громадян	47
	2) повідомлення працівників установ та організацій	4
	3) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень	11
	4) матеріали, отримані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та розшукових заходів	38
	Особливості розслідування	
1.	Вид ситуації	
	<i>на початковому етапі розслідування</i>	
	1) злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину	24
	огляд місця події	84
	допити працівників місця розпусти	62
	допити відвідувачів сауни, масажного салону	23
	обшуки підозрюваних під час затримання	87
	обшуки за місцем проживання підозрюваного	24
	пред'явлення для впізнання підозрюваних	47
	призначення експертиз	100
	слідчий експеримент	58
	негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, направлені на встановлення співучасників злочину	67

Продовження таблиці

	1) злочинець відомий, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру	48
	огляд місця події	91
	допити працівників місця розпусти	100
	допити відвідувачів сауни, масажного салону	54
	обшуки підозрюваних під час затримання	100
	обшуки за місцем проживання підозрюваного	43
	пред'явлення для впізнання підозрюваних	89
	призначення експертиз	100
	негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, направлені на встановлення співучасників злочину	76
	2) злочинець відомий, але він переховується від слідства і суду	16
	огляд місця події	100
	допити працівників місця розпусти	92
	допити відвідувачів сауни, масажного салону	57
	призначення експертиз	100
	негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, направлені на встановлення співучасників злочину	100
	3) злочинець невідомий	12
	огляд місця події	100
	допити працівників місця розпусти	95
	допити відвідувачів сауни, масажного салону	87
	призначення експертиз	100
	негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи, направлені на встановлення співучасників злочину	100
	типіві слідчі ситуації подальшого етапу розслідування	
	1) особі повідомлено про підозру, підозрюваний дає правдиві показання	17
	2) повідомлено про підозру, підозрюваний дає завідомо неправдиві (неповні) показання	62
	3) повідомлено про підозру декільком особам, з яких одна дає правдиві показання, що викривають інших у злочинній діяльності	21
2.	Форми взаємодії працівників різних підрозділів Національної поліції	
	1) узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи	87
	2) погоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій	82
	3) обмін оперативно значущою інформацією (зокрема, з використанням можливостей криміналістичних та оперативних обліків)	28
	4) спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо	34

Продовження таблиці

	5) координація проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій	24
3.	Проводилися слідчі (розшукові) дії:	
	3.1. Огляд місця події:	
	1) проводився	87
	сліди виявлялися	47
	поверхнево	31
	2) не проводився	13
	3.2. Допит свідків проводиться:	
	1) одразу після внесення відомостей до ЄРДР	37
	2) до 5 днів	33
	3) до місяця	21
	4) більш ніж через місяць	9
	3.3. Допит свідків був спрямований на з'ясування:	
	1) події злочину, обставин вчинення злочину, характеру дій злочинців	100
	2) причини та умови, що сприяли вчиненню злочину	34
	3) відомостей про минулі взаємини з підозрюваним	53
	3.4. Обшуки:	
	1) проводились	46
	за місцем мешкання підозрюваного	11
	за місцем роботи підозрюваного	13
	особистий обшук підозрюваних	23
	2) не проводились	54
	3.5. допит підозрюваних проводиться:	
	1) відразу ж після затримання	68
	2) після закінчення 3 діб після затримання	14
	3) 1 раз	58
	4) більше одного разу	42
	3.6. допит підозрюваних був спрямований на:	
	1) з'ясування події злочину, характеру дії кожного співучасника	100
	2) виявлення співучасників злочину	32
	3) з'ясування даних, що мають тактичне значення	29
	4) з'ясування причин та умов, що сприяли вчиненню злочину	27
	3.7. Призначення експертиз	
	3.7.1. Види експертиз:	
	1) судово-медична	74
	2) судово-біологічна експертиза речових доказів	52
	3) судово-психіатрична	37
	4) судово-хімічна	15
	5) трасологічна	8

Продовження таблиці

6) дактилоскопічна	12
7) інші	2
<i>3.7.2. Експертиза проводилася в термін:</i>	
1) протягом 5 діб після внесення відомостей до ЄРДР	32
2) протягом 5-15 діб	31
3) протягом місяця	24
4) більше місяця	13
<i>3.7.3. Результати експертного дослідження дозволили:</i>	
1) викрити злочинця у вчиненні конкретних діянь	41
2) одержати відомості про особливості вчинення кримінального правопорушення	14
3.9. Слідчий експеримент:	
1) проводилося	3
2) не проводилося	97
Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом	
1. Спосіб вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	100
а) утворення місця для надання інтимних послуг	12
б) створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків	43
в) схиляння осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода)	57
г) координація діяльністю із надання інтимних послуг та звідництва	24
д) знайомство і організація зустрічей для надання інтимних послуг	42
е) утримання місця для розпусти і звідництва	76
2. Підготовка до вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом мала місце та полягала у наступному:	95
1) планування злочину	96
2) пошук приміщення чи іншого місця для розпусти	59
3) облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти	47
4) добір осіб, які згодні за винагороду надавати інтимні послуги	94
5) пошук клієнтів	26
6) добір співучасників злочину	22
7) розподіл ролей між співучасниками	56
3. Способи приховування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	89

Продовження таблиці

1) маскуванню цільового призначення приміщення чи іншого місця для розпусти	96
2) надання інтимних послуг лише «постійним» клієнтам	19
3) давання неправдивих свідчень у разі викриття, у тому числі висунення алібі	69
4) відмова від дачі показань	42
5) вплив на сумлінних учасників процесу	37
6) використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління	12
4. Спосіб вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	
1) повноструктурний	92
2) неповноструктурний	8
5. Дані про обстановку вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	
5.1. Місце вчинення злочину:	
1) розважальні заклади	16
нічні клуби	10
кафе	1
бари	2
ресторани	3
2) спортивно-оздоровчі комплекси	36
сауни	22
масажні кабінети	3
салони краси	2
фітнес-клуби	3
оздоровчі центри	6
3) місця відпочинку і проведення вільного часу	28
бази відпочинку	4
готелі	9
«зйомні» квартири	15
4) місця проживання «замовника»	4
квартири	2
будинки	1
дачні кооперативи	1
5) транспортні засоби	9
легкові	6
вантажні	3
6) відкрита місцевість	4
парки	2
сквери	1
лісосмуги	1

Продовження таблиці

7) підсобні приміщення	3
фотостудії	1
гаражі	1
інше	1
5.2. Час вчинення злочину:	
<i>5.2.1. За часом доби:</i>	
1) вранці з 6 до 12 години	2
2) вдень з 12 до 18 години	11
3) ввечері з 18 до 22 години	46
4) вночі з 22 до 6 години	41
<i>5.2.1. За днем тижня:</i>	
1) будні дні	19
2) у вихідні дні	81
<i>5.2.1. Відповідно до пори року:</i>	
1) восени	22
2) взимку	26
3) навесні	21
4) влітку	31
6. «Слідова картина» злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	
<i>6.1. Сліди, що були виявлені після вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, відносно об'єкта їх знаходження:</i>	
1) тілесні ушкодження у злочинця	3
2) пошкодження предметів обстановки	2
<i>6.2. Місце знаходження слідів злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:</i>	
1) місце події	69
2) за місцем проживання особи злочинця	22
3) місця проживання знайомих та родичів злочинця	9
<i>6.3. Ідеальні сліди, при безпосередньому контакті під час вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:</i>	
1) наявність	100
2) безпосереднього сприйняття	94
3) у вигляді звукової інформації	16
4) безпосереднього сприйняття зазначених дій	79
5) внаслідок бачення їх наслідків	9
<i>6.4. Матеріальні сліди злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, залежно від способів їх вчинення:</i>	

Продовження таблиці

1) обладнання та інструменти, необхідні для утримання місця розпусти	
2) залишки слідів біологічного походження, дослідження якого надасть можливість встановити можливих учасників діяння	
3) використані презервативи	
4) реєстраційні журнали відвідувань місця розпусти, а також обліку клієнтів	
5) звіти адміністратора та утримувача місця розпусти стосовно кількості клієнтів за певний період	
6) різна техніка, предмети та сліди їх використання під час підготовки та утримання місця розпусти	
7) фізичні та біологічні ознаки і властивості особи, що залишені на визначених предметах (зразки почерку, потожирової речовини тощо)	
8) мобільні телефони, візитки	
6.5. Сліди, виявлені на місці події:	
1) сліди рук	24
2) сліди крові та інших органічних речовин	83
7. Дані про осіб, що вчиняють злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	
7.1. стать:	
1) чоловіча	83
2) жіноча	17
7.2. вік:	
1) 18-25 років	21
2) 25-35 років	47
3) 35-45 років	23
4) старше 45 років	9
7.3. освіта:	
1) базова середня	1
2) середня	4
3) середня спеціальна	16
4) базова вища	43
5) вища	34
6) інше	2
7.4. Наявність судимості	
1) так	8
2) ні	92
7.5. Злочин вчинено в стані алкогольного сп'яніння	
1) так	1
2) ні	99

Продовження таблиці

7.6. Злочин вчинено в стані наркотичного сп'яніння	
1) так	0
2) ні	100
7.7. Рід діяльності:	
1) без постійного місця роботи	24
2) працюючі	82
3) учні (студенти)	9
4) без постійного місця проживання	17
7.8. Сімейний стан:	
1) у шлюбі	29
2) ні	71
7.9. Злочинну діяльність зі створення (утримання) місць розпусти або звідництва здійснюють:	
1) злочинні угруповання	82
2) окремі особи	18
7.10. Організовані групи склалися з такої кількості її членів:	
1) 3-5 осіб	29
2) 6-8 осіб	47
3) 9-12 осіб	16
4) більше 12-ти осіб	12
7.11. Організатор групи виконує функції:	
1) роль утримувача місця розпусти	72
2) пошук, оренда або купівля приміщення для розпусти	91
3) добір осіб, які будуть надавати інтимні послуги	86
4) підбір допоміжного персоналу (сутенерів, контролерів, охоронців, адміністраторів, водіїв, медиків)	59
5) створення умов для отримання максимальних злочинних прибутків	43
6) прикриття злочинної діяльності групи із використанням корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах	81

**Зведені результати опитувань
працівників прокуратури (247), слідчих (215),
співробітників оперативних підрозділів (238)
та працівників експертних установ (73) МВС України**

№	Досліджувані питання	%
1	На якій посаді ви працюєте	
	а) працівник прокуратури	32
	б) слідчий	28
	в) співробітник оперативного підрозділу	31
	г) працівник експертної установи	9
2	Стаж практичної роботи:	
	а) до 3-х років	36
	б) від 3-х до 5 років	31
	в) від 5-ти до 10 років	25
	г) більше 10 років	8
3	Чи є, на Вашу думку, особливості у розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом?	
	а) так	96
	б) ні	4
4	Якщо так, то в чому вони виявляються?	
	а) у специфіці розслідування конкретного складу кримінального правопорушення	67
	б) в тактиці слідчих (розшукових) дій	79
5	Чи потрібно досліджувати методику розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом?	
	а) так	96
	б) ні	4
6	Вкажіть причини (фактори), які впливали на те, що розслідувані Вами злочини залишались нерозкритими:	
	Об'єктивного характеру:	
	а) кримінальне правопорушення вчинено за відсутності очевидців в умовах певного місця та часу (ввечері або вночі, у безлюдному місці і т.п.)	34

Продовження таблиці

6	б) діяння вчинено досвідченим злочинцем, який застосував певні заходи (ретельна підготовка, кваліфіковані та швидкі дії в процесі вчинення, маскування чи знищення слідів та взагалі участі у злочині, тощо)	79
	в) знищення окремих слідів та доказів зацікавленими особами (проти дія розслідуванню)	31
	Суб'єктивного характеру:	
	а) несвоєчасний виїзд на місце події	12
	б) поверхневий огляд місця події	43
	в) невикористання науково-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, тощо)	34
	г) невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань в процесі слідства	72
	д) незадовільне проведення оперативно-розшукових заходів при встановленні злочинця «по гарячих слідах»	61
	е) відсутність плану та системи в організації розслідування на початковому етапі (не висунення всіх версій; перевірка лише однієї або окремих з них; не проведення або запізне проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, тощо)	81
	є) помилки в оцінці наявної інформації та доказів, внаслідок яких були висунуті та перевірялись хибні версії	53
ж) завчасне зупинення кримінального провадження	25	
7	Вкажіть, які з факторів, на Вашу думку, заважають діяльності слідчого по даній категорії кримінальних проваджень:	
	а) відсутність взаємодії слідчого з оперативними підрозділами	82
	б) ігнорування оперативно-розшукової інформації	76
	в) несвоєчасне і неякісне проведення слідчих (розшукових) дій	24
	г) недостатнє науково-технічне забезпечення	67
д) небажання свідків співпрацювати зі слідством	52	

Продовження таблиці

8	Які слідчі (розшукові) дії слід віднести до найбільш ефективних під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень а) огляд місця події б) освідування в) допит свідків г) допит підозрюваного д) обшуки підозрюваних під час затримання е) одночасний допит раніше допитаних осіб є) пред'явлення для впізнання ж) призначення експертиз з) слідчий експеримент	87 54 24 37 15 38 11 58 1
9	Джерело, з якого найчастіше отримується інформація для висування версій щодо особистості злочинців та проведення слідчих (розшукових) дій: а) допит свідків б) допит підозрюваного в) огляд місця події	39 42 69
10	Допит дозволяє: а) вчасно висунути слідчі версії б) визначити послідовність проведення інших процесуальних дій в) отримати відомості про особу злочинця г) отримати відомості про обставини злочину	78 62 96 86
11	Допит підозрюваних за даною категорією проваджень проводився у конфліктних ситуаціях: а) так б) ні	92 8
12	Слідчі ситуації, що найчастіше трапляються в ході допиту підозрюваного при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: а) відсутність психологічного контакту б) відмова від давання показань в) давання неправдивих показань г) давання неповних показань д) постійна зміна показань е) негативний вплив на сумлінного учасника допиту є) висунення неправдивого алібі	68 51 95 72 31 28 16

Продовження таблиці

13	До найбільш розповсюджених тактичних прийомів допиту можна віднести:	
	а) встановлення психологічного контакту	100
	б) викладання показань у формі вільної розповіді	100
	в) постановку запитань	100
	г) використання різних темпів допиту	37
	д) спостереження за поведінкою допитуваного	45
	е) використання у злочинній групі конфліктів й протиріч	42
	є) створення уявлення про інформованість слідчого	65
	ж) пред'явлення доказів	34
	з) створення й зняття напруги	29
	и) використання рефлексії допитуваного	9
	і) приховування меж поінформованості слідчого	26
к) застосування відеозапису	22	
л) використання фактора раптовості	28	
14	На що спрямовувалися допити підозрюваних:	
	а) з'ясування події злочину, обставин повідомлення, характер дій кожного співучасника	100
	б) виявлення співучасників злочину	32
	в) з'ясування даних що мають тактичне значення	29
	г) з'ясування причин та умов, що сприяли вчиненню злочину	27
15	Які умови сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:	
	а) розповсюжене рекламування надання інтимних послуг через рекламу у ЗМІ, мережах Internet або мобільні телефони	93
	б) приховане (замасковане) місце розташування місць розпусти	89
	в) широкий спектр інтимних послуг із гнучкою фінансовою політикою або наявністю «товару» будь-якої цінової категорії	62
	г) знаходження замовника у стані алкогольного сп'яніння	81
	д) знаходження замовника у стані наркотичного сп'яніння	6
	е) значний кримінальний досвід роботи злочинців у сфері надання інтимних послуг – «секс-бізнесу»	32

Продовження таблиці

16	Чи були виявлені сліди на місці злочину? а) так б) ні	65 35
17	Які найбільш розповсюджені непроцесуальні форми взаємодії працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: а) спільне чергування у складі СОГ б) колективне планування початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом в) взаємний обмін інформацією між слідчим і співробітниками оперативних підрозділів під час розслідування злочину г) спільні виїзди слідчого та оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій д) спільне використання наявних сил та засобів е) виконання письмових доручень є) спільне планування оперативно-розшукових заходів	9 31 75 7 12 59 41
18	Чи існують за місцем роботи методичні рекомендації по розслідуванню злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: а) так б) ні	2 98
19	Якщо так, то ким вони підготовлені: а) слідчими управлінням Національної поліції б) фахівцями ГУНП в) ВУЗаами МВС г) інше	50 0 50 0
20	З яких джерел Ви отримуєте інформацію, яку використовуєте при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: а) з власного досвіду чи досвіду колег б) з підручників: в) користуюсь виключно нормативними документами, в тому числі і кодексами, та інтуїцією д) користуюсь знаннями, отриманими під час навчання у ВУЗі	57 5 23 15

**Додаток В
(схеми та діаграми)**

Схема № 1

Структура криміналістичної характеристики злочинів,
пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти
і звідництвом

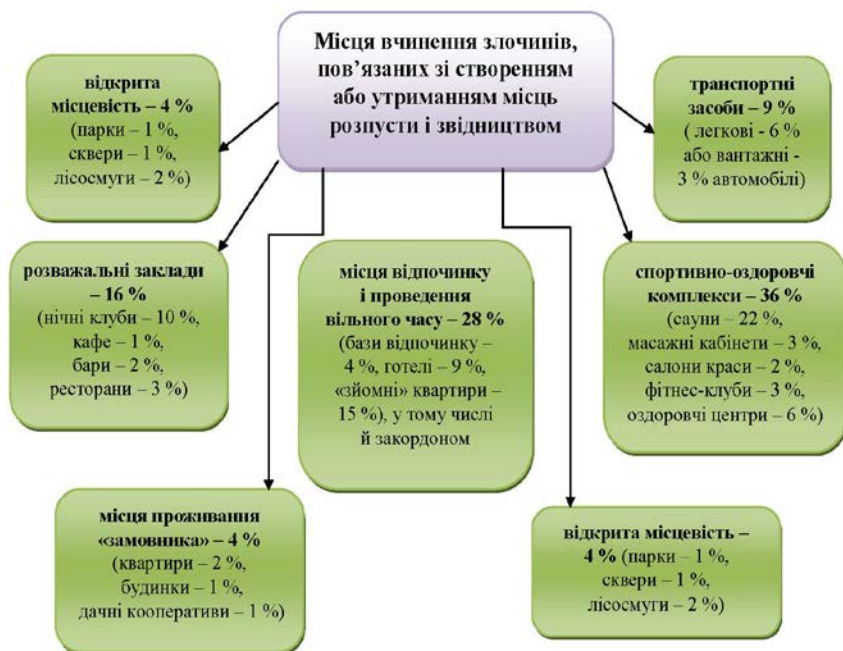

Схема № 2

Місця вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

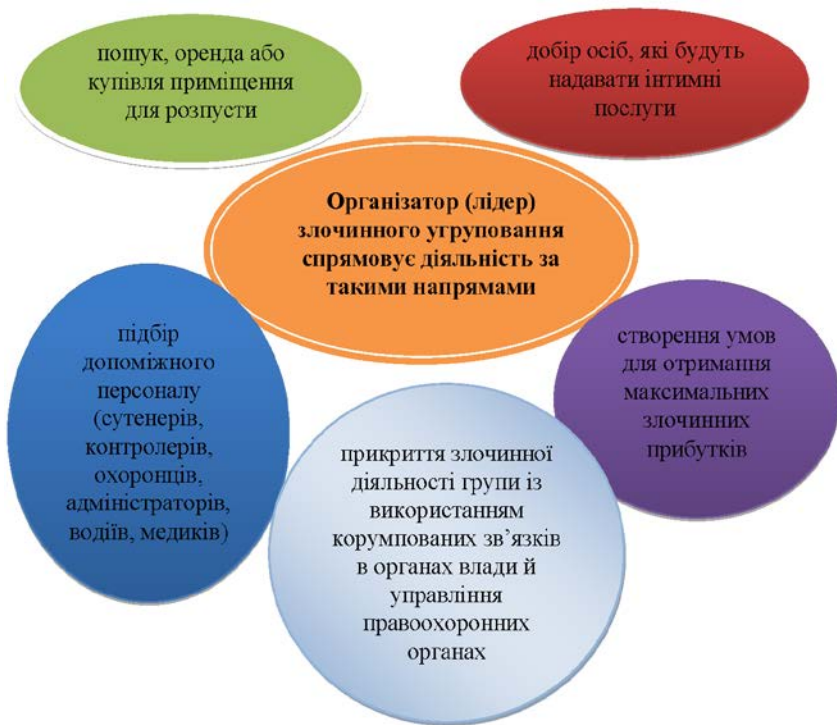

Схема № 3
Спрямовування діяльності організатора за напрямками

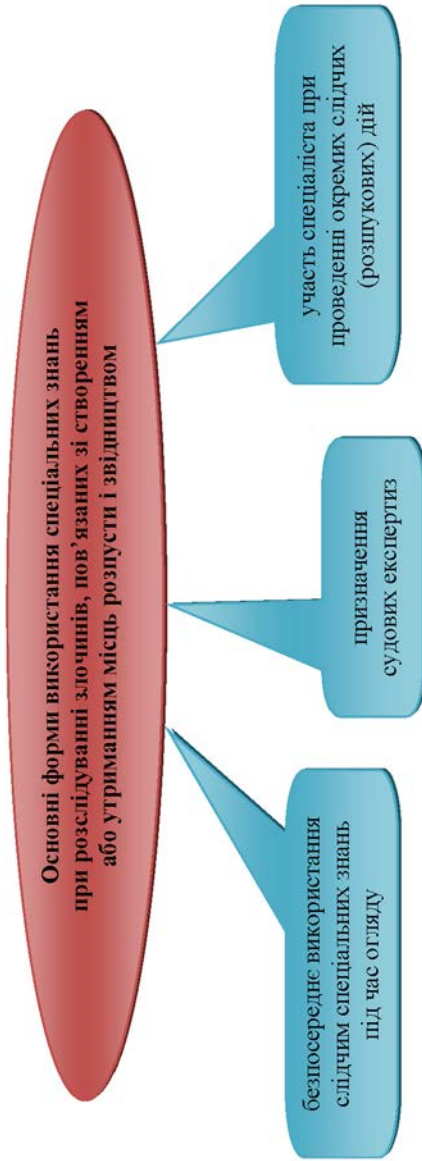

Схема № 4

Основні форми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпуски і звідництва

**Групи осіб, які надають інтимні послуги,
залежно від місця і розміру оплати за них:**

Особи, які надають інтимні послуги на трасах і автошляхах

Злочинна група складається із: організатора, звідника (сутенера), водія та повії. Оплата залежно від виду послуги коливається від 200 до 600 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають працівники місцевих прокуратур і відділень поліції

**Особи, які надають інтимні послуги у спортивно-оздоровчих
комплексах та розважальних закладах**

До складу групи входять: організатор, утримувач місця розпусти, адміністратор, звідник (сутенер), повії, водії, охорона, особи, які здійснюють прихований відеозапис. В таких групах оплата залежно від виду послуги коливається від 700 до 3000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривають керівники місцевих прокуратур та відділів поліції

**Особи (так званого «VIP-класу»), які надають інтимні послуги
на елітних базах відпочинку, за місцем проживання замовника
або пов'язані із виїздом за кордон, участю у приватних вечірках,
супроводженням різного роду «делегацій» або «VIP-персон»**

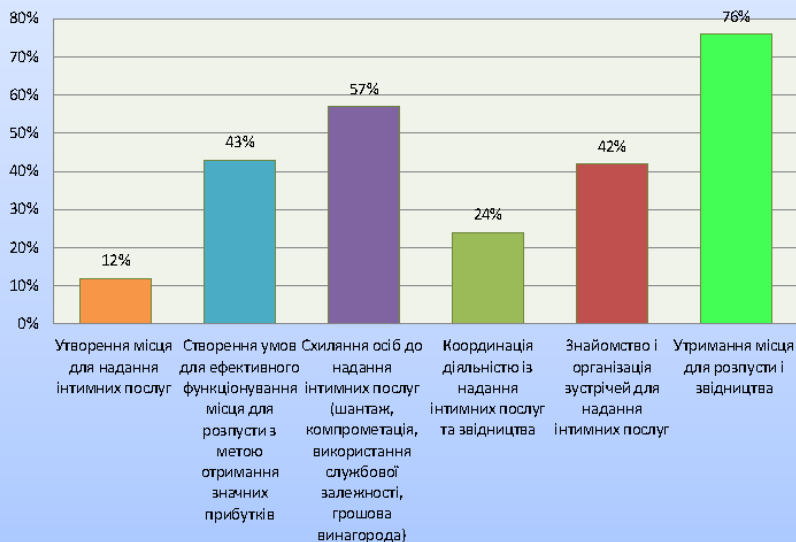
Злочинні групи такого типу є сталими, латентними, характеризуються складною ієрархією. В таких групах оплата залежно від виду послуги починається від 10.000 грн. Діяльність таких груп нерідко прикривається представниками влади й управління, керівниками правоохоронних органів

**Особи, які надають інтимні послуги у спортивно-оздоровчих
комплексах та розважальних закладах**

Схема № 5

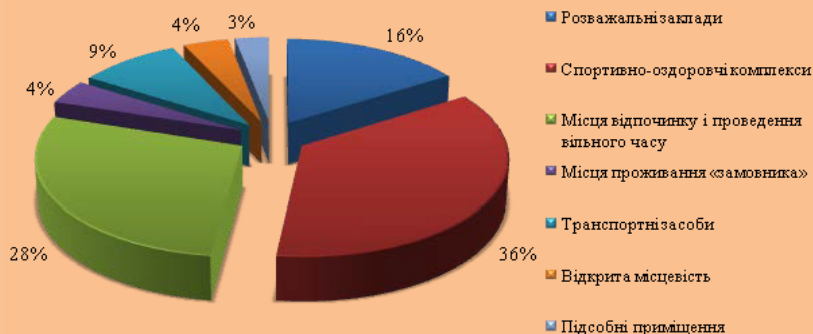
Групи осіб, які надають інтимні послуги, залежно
від місця і розміру оплати за них

**Способи вчинення злочинів, пов'язаних
зі створенням або утриманням місць розпусти
і звідництвом:**

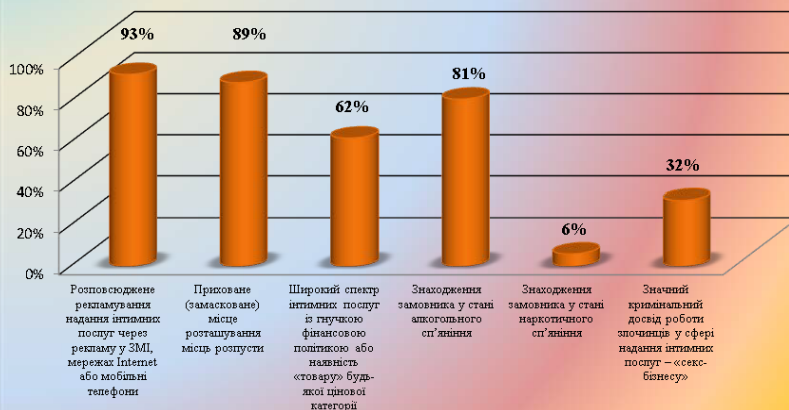
**Діаграма 1. Способи вчинення злочинів, пов'язаних
зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом**

Місця вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:

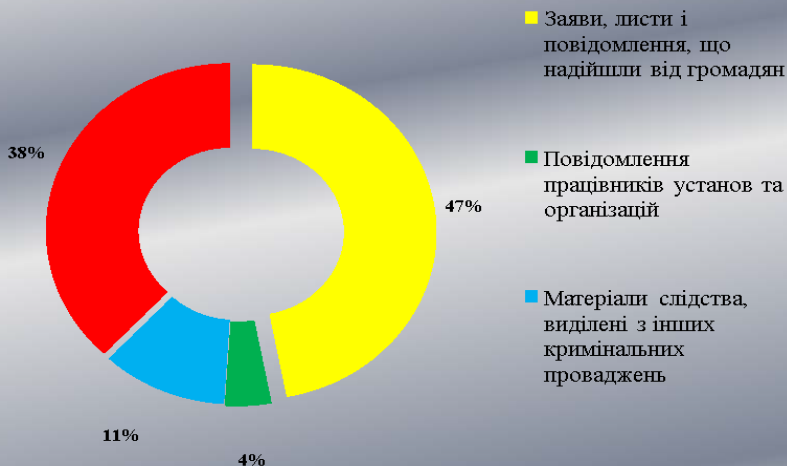
Діаграма № 2. Місця вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

Умови, що сприяють учиненню злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:

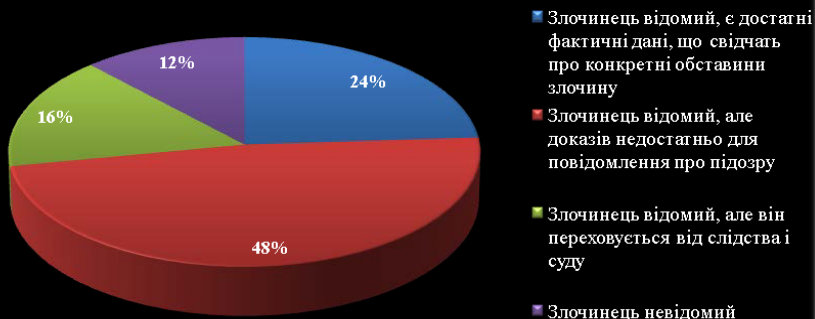
Діаграма № 3. Умови, що сприяють учиненню злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

**ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗЛОЧИНИ,
ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТВОРЕННЯМ АБО УТРИМАННЯМ
МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ:**

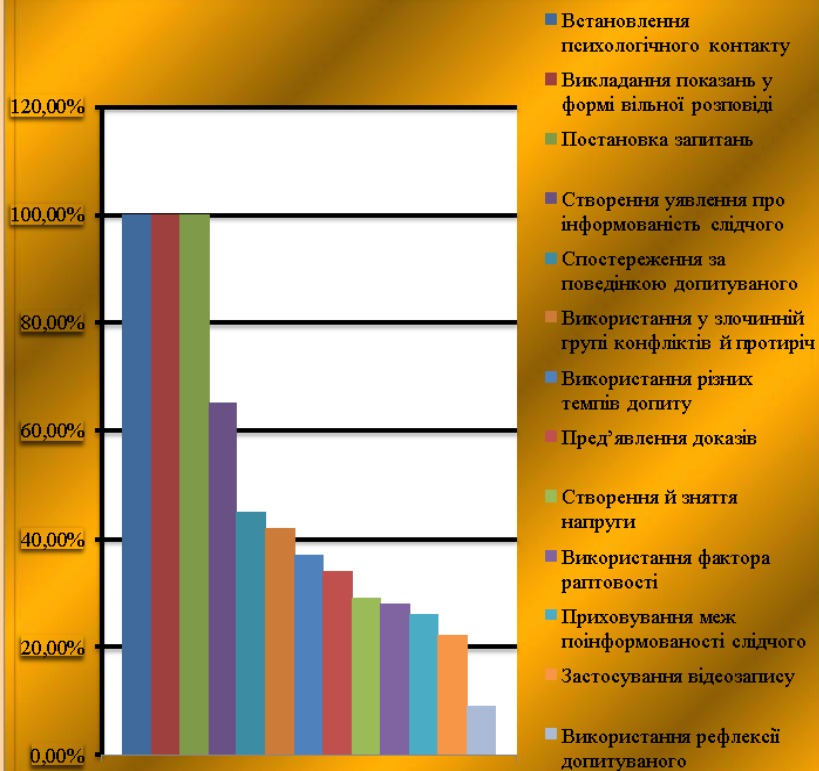
Діаграма № 4. Джерела інформації про злочини, пов'язані зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом

**Типові слідчі ситуації початкового етапу
розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або
утриманням місць розпусти і звідництвом**

Діаграма № 5. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням

Тактичні прийоми допиту при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом:

Наукове видання

Назаренко Катерина Юріївна

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ
АБО УТРИМАННЯМ МІСЦЬ
РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВОМ**

МОНОГРАФІЯ

Українською мовою

Верстка – С.Ю. Калабухова

Підписано до друку 01.10.2018. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 9,99. Тираж 300. Замовлення № 1018м-190.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.